

CADO-Centrul de Advocacy și Drepturile Omului

Raport privind segregarea școlară în România

Autori:

Claudiu Ivan

Cerasela Bănică

2022

CUPRINS

INTRODUCERE	3
1. Contextul legal privind interzicerea segregării școlare	4
2. Coordonatele analizei derulate în proiect	21
Cadrul analitic și obiective urmărite.....	21
Ce arie a acoperit monitorizarea?	22
Etapele testării procesului de monitorizare	23
Tipul de date colectate.....	24
Organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare.....	26
3. Testarea aplicării metodologiei de monitorizare a segregării școlare	30
Gradul de acoperire și relevanța demersului angajat	30
Gradul de pregătire instituțională a procesului de monitorizare și evaluare a segregării școlare ...	35
Limite și provocări cheie ale procesului de monitorizare și metodologiei aprobate de minister.....	47
4. Diagnoza segregării școlare. Rezultate	49
Tabloul general al segregării școlare	49
Segregare pe criteriul etnic	59
Segregare pe criteriul dizabilității/CES	66
Segregare pe criteriul statut socio-economic	68
Segregare pe criteriul performanței școlare	72
Situția segregării intersecționale.....	74
5. Practici ale segregării școlare. Studii de caz	79
Segregarea de jure – configurarea circumscripțiilor școlare segregacionist.....	79
Segregare școlară în structuri și corpuri de clădiri diferite	82
Concluzii cu privire la diagnoza segregării școlare	85
Recomandări	92
Recomandări adresate Ministerului Educației	92
Recomandări specifice adresate Inspectoratelor școlare	94
Recomandări specifice adresate unităților școlare	94
Recomandări specifice privind Metodologia de înscriere a copiilor în învățământul primar	95

INTRODUCERE

Segregarea școlară este un fenomen strâns legat de inechitatea educațională, cu implicații largi în societate și la nivelul calității serviciilor educaționale furnizate. Analizele OECD asupra datelor PISA din anul 2018 arată că segregarea școlară are un impact negativ asupra educabilității de ansamblu a masei de elevi¹. Prin acest fenomen sunt separate și ”enclavizate” grupuri de elevi defavorizate în procesul educațional, care primesc servicii educaționale de calitate mai redusă, chiar deficitară, fiind performate de profesori mai puțin calificați și într-un ambient școlar care predispune la eșec școlar sau acumulări educaționale la niveluri sub așteptări. Literatura de specialitate la nivel internațional a documentat și analizat efectele negative sociale ale segregării școlare² și a modului în care acest fenomen poate fi identificat și diagnosticat³. Este meritoriu, în acest cadru, a analiza segregarea școlară, a avea instituit un mecanism de monitorizare și evaluare a segregării școlare eficiente.

În esență segregarea școlară înseamnă separarea elevilor în diverse spații de învățare în funcție de anumite criterii care le creează un dezavantaj în procesul educațional. În România segregarea școlară este descurajată și interzisă, reglementări în acest sens fiind cuprinse în Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare și în Ordinul ministrului educației naționale nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar. De asemenea a fost adoptat în România și Ordinul nr. 5633 din 23.12.2019 pentru aprobarea ”Metodologiei de monitorizare a

---

¹ OECD. (2019). *Balancing School Choice and Equity: An International Perspective Based on PISA*, PISA, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2592c974-en>.

² Council of Europe. (2017). *Fighting school segregation in Europe through inclusive education: a position paper*; McGrew, Will. (2019). *U.S. school segregation in the 21st century. Causes, consequences, and solutions*. Washington Center for Equitable Growth.; Palardy, G.J. (2013). *High school socioeconomic segregation and student attainment*. *Am. Educ. Res. J.* 50(4), 714–754; Palardy, G.J., Rumberger, R.W., Butler, T. (2015). *The effect of high school socioeconomic, racial, and linguistic segregation on academic performance and school behaviors*. *Teach. Coll. Rec.* 117(12), 1–53.

³ Kertesi, G., & Kézdi, G. (2013). *Ethnic segregation between Hungarian schools: Long-run trends and geographic distribution*. *Hungarian Statistical Review*, 16, 18–45. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2012/2012_K16/2012_K16_001.pdf ; García, Emma. (2020). *Schools are still segregated, and black children are paying a price*. Economic Policy Institute: Washington, DC. Available at <https://files.epi.org/pdf/185814.pdf>

segregării școlare în învățământul preuniversitar”. Astfel, se urmărește, în mod explicit, monitorizarea și identificarea cazurilor de segregare școlară cu scopul de a combate și diminua manifestarea acestui fenomen.

Proiectul ”Școala pentru toți copiii-II” derulat de Centrul de Advocacy și Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația Consultanților în Dezvoltare Comunitară – ACDC vine tocmai în această linie de interes urmărind să dea un verdict și un feedback asupra modului în care sistemul educațional din România este pregătit pentru a monitoriza și evalua segregarea școlară, respectiv să identifice provocările specifice care vor fi întâlnite în acest proces. Nu în ultimul rând, prin intermediul demersului inițiat în acest proiect, se urmărește a se analiza măsura în care reglementările din România stipulate în actele normative menționate vor putea conduce la diagnoza reală a nivelului de segregare școlară, în acord cu intențiile stipulate de legiuitor.

1. Contextul legal privind interzicerea segregării școlare

Convenția UNESCO împotriva Discriminării în Educație (CADE)

Convenția UNESCO împotriva Discriminării în Educație (CADE) este unul dintre tratatele de drepturile omului care se referă în mod expres și interzice segregarea în educație. Convenția este ratificată prin Decretul nr. 149 din 20 aprilie 1964, publicat în Buletinul Oficial, nr. 5 din 20 aprilie 1964.

Articolul 1 din Convenție interzice discriminarea și o definește inclusiv în raport cu segregarea școlară, astfel cum este reglementată la litera c, alineatul 1. În sensul prevăzut la articolul 1 discriminare este ”orice distincție, excludere, limitare sau preferință care, întemeiată pe rasa, culoare, sex, limba, religie, opinie politica sau orice alta opinie, origine națională sau socială, situație economică sau naștere, are ca scop sau ca rezultat suprimarea sau alterarea egalității de tratament în ceea ce privește învățământul și mai ales: a. Înlăturarea unei persoane sau unui grup de la accesul la diversele tipuri sau grade de învățământ; b. Limitarea la un nivel inferior a educației unei persoane sau a unui grup; c. Sub rezerva celor stabilite în art. 2 al prezentei convenții, instituirea sau menținerea unor

sisteme sau instituții de învățământ separate pentru persoane sau grupuri; sau d. Plasarea unei persoane sau unui grup într-o situație incompatibilă cu demnitatea umană.

Articolul 2 reglementează în mod expres situațiile ce nu constituie discriminare respectiv segregare interzisă, în domeniul educației. Astfel, potrivit prevederilor Articolul 2 din Convenție, ”în cazul când sunt admise de către State, situațiile următoare nu sunt considerate că ar constitui discriminări în sensul articolului 1 al prezentei Convenții:

a. Crearea sau menținerea de sisteme sau de instituții de învățământ separate pentru elevii de cele două sexe, când aceste sisteme sau instituții prezintă înlesniri echivalente de acces la învățământ, dispun de cadre didactice cu aceeași calificare, precum și de localuri școlare și rechizite de aceeași calitate, și permit să se urmeze aceleași programe de studii sau programe de studii echivalente;

b. Crearea sau menținerea, din motive de ordin religios sau lingvistic, de sisteme sau instituții separate în care se predă un învățământ care corespunde alegerii părinților sau tutorilor legali ai elevilor, dacă adeziunea la aceste sisteme sau frecventarea acestor instituții rămâne facultativă și dacă învățământul predat este în conformitate cu normele care ar fi putut fi prescrise, sau aprobate de către autoritățile competente, în special pentru învățământul de același grad;

c. Crearea sau menținerea de instituții de învățământ particulare, dacă aceste instituții au drept obiect nu asigurarea excluderii unui grup oarecare, ci sporirea posibilităților de învățământ pe care le oferă puterea publică, dacă funcționarea lor corespunde acestui tel și dacă învățământul predat este conform cu normele care ar fi putut fi prescrise sau aprobate de către autoritățile competente, în special pentru învățământul de același grad.

Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD)

Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD) interzice "discriminarea rasială" și o definește în Articolul 1 alineatul (1) ca "orice deosebire, excludere, restricție sau preferință bazată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a

libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social, cultural sau în orice altă latură a vieții publice.

Potrivit articolul 3 al Convenției "Statele părți condamnă în special segregarea rasială și apartheidul și se angajează să prevină, să interzică și să elimine toate practicile de această natură în teritoriile aflate sub jurisdicția lor".

Comitetul ONU pentru Eliminarea discriminării rasiale în Recomandarea XIX a arătat că segregarea poate fi cauzată atât de acțiuni intenționate cât și neintenționate ale actorilor publici sau privați, precum și pe baza mai multor motive cum ar fi rasă, culoare, origine etnică sau venituri. Comitetul a recomandat statelor să monitorizeze toate tendințele care pot da naștere segregării rasiale, și să combată orice consecințe negative rezultate în acest sens. (Recomandarea XIX, pct. 3, 4) De asemenea, în Recomandarea XXVII, Comitetul ONU a solicitat statelor să prevină și să evite segregarea elevilor romi, păstrând în același timp deschisă posibilitatea de școlarizare bilingva sau în limba maternă. (Recomandarea XXVII, pct. 18)

Potrivit alineatului 4 al Articolului 1 din Convenție "Măsurile speciale luate cu singurul scop de a se asigura cum se cuvine progresul unor grupuri rasiale sau etnice sau unor indivizi având nevoie de protecția care poate fi necesară pentru a le garanta folosința și exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în condiții de egalitate nu sunt considerate ca măsuri de discriminare rasială, cu condiția totuși ca ele să nu aibă drept efect menținerea de drepturi distincte pentru grupuri rasiale diferite și ca ele să nu fie menținute în vigoare după realizarea scopurilor pentru care au fost adoptate".

Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale în Recomandarea 32 a arătat că Articolul 1 alineatul (4) prevede limitări cu privire la adoptarea unor măsuri speciale de către statele părți. Prima limitare este că măsurile „nu ar trebui să conducă la menținerea unor drepturi separate pentru diferite grupuri rasiale”. Această dispoziție este redactată în mod restrictiv pentru a se referi la „grupuri rasiale” și ne amintește de practicile de segregare menționate în articolul 3 al Convenției și în preambulul Convenției. Noțiunea de „drepturi separate” inadmisibile trebuie distinsă de drepturile acceptate și recunoscute de comunitatea internațională pentru a asigura existența și identitatea grupurilor precum minoritățile, popoarele indigene și alte categorii de persoane ale căror drepturi sunt acceptate și recunoscute în mod similar în cadrul drepturilor universale ale omului.

Romania a aderat la Convenție la data de 14 iulie 1970 prin Decretul nr. 345 și a formulat declarația privind recunoașterea competenței Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale prin Legea nr. 612 din 13 noiembrie 2002.

Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale

Art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului recunoaște un drept individual la educație precum și dreptul părinților de a asigura educația copiilor lor în conformitate cu propriile convingeri religioase și filozofice. Articolul 14 garantează protecția împotriva discriminării în exercitarea drepturilor prevăzute de Convenție. Această protecție a fost extinsă prin art.1 din Protocolul nr. 12 la Convenție care interzice discriminarea „în exercitarea oricărui drept prevăzut de lege” și instituie astfel o interdicție generală a discriminării. Practic, dacă un stat aplică un tratament diferențiat pe baza originii etnice sau aplică o măsură aparent neutră dar care dezavantajează un grup în legătură cu originea etnică, în sfera învățământului, se poate ridica o problemă de discriminare ce intră în domeniul de aplicare al art. 14 sau al Protocolului nr. 12 la Convenție.

România a ratificat Convenția prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, publicată în Monitorul Oficial nr.135/31 mai 1994 iar Protocolul nr. 12 prin Legea nr. 103 din 24 aprilie 2006, publicată în Monitorul Oficial nr. 375 din 2 mai 2006.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunțat în șase cazuri privind dreptul la educație al copiilor romi: *D.H. și alții împotriva Republicii Cehe* (2007), *Sampanis și alții împotriva Greciei* (2008), *Oršuš și alții împotriva Croației* (2010), *Sampani și alții împotriva Greciei* (2012), *Horvath și Kiss împotriva Ungariei* (2013) și *Lavida și alții împotriva Greciei* (2013). În toate cele șase cazuri, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că prin înscrierea copiilor romi în instituții școlare, unități școlare sau clase de învățământ separate s-a încălcat art. 2 al Protocolului 1 ("Dreptul la educație") coroborat cu articolul 14 ("Interzicerea discriminării") din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că romii constituie o minoritate dezavantajată și vulnerabilă, ceea ce necesită o protecție specială în domeniul educației (*D.H. și alții împotriva Republicii Cehe* (2007, pct. 182) Având în vedere vulnerabilitatea romilor, se impune aplicarea unui tratament care să aibă în vedere corectarea inegalităților cu care se confruntă copiii romi și se poate impune autorităților din domeniul învățământului

să faciliteze înscrierea școlară a acestor copii chiar și în lipsa prezentării unor documente administrative (*Sampanis și alții împotriva Greciei* (2008, pct. 86) sau, în unele cazuri, impune implicarea activă și structurată a serviciilor sociale relevante pentru a sprijini copii romi sau a autorităților școlare pentru a asista copii romi să depășească dificultățile cu care se confruntă în parcurgerea curriculei de învățământ. (*Oršuš și alții împotriva Croației*, pct. 177, *Horvath și Kiss împotriva Ungariei*, pct. 104)

Măsurile privind înscrierea copiilor romi în diferite unități școlare sau clase de studiu trebuie să fie transparente, bazate pe criterii clar definite (*Sampanis și alții împotriva Greciei*, pct. 89, *Oršuš și alții împotriva Croației*, pct. 182), să conțină garanții suficiente că nevoile copiilor romi sunt luate în considerare în mod corespunzător (*D.H. și alții împotriva Republicii Cehe*, pct. 107, *Sampanis și alții împotriva Greciei*, pct. 103). Lipsa intenției de a discrimina din partea autorităților școlare nu este suficientă deoarece o măsură poate produce efecte discriminatorii chiar și fără intenție. În plus, statele au obligația pozitivă de a lua măsuri eficiente împotriva segregării (*Lavida și alții împotriva Greciei*, pct.73) și măsuri de evitare a perpetuării discriminării inclusiv a practicilor care iau forma unor teste aparent neutre dar care au efecte discriminatorii (*Horvath și Kiss împotriva Ungariei*, pct. 116).

Convenția-Cadru privind Protecția Minorităților Naționale

În domeniul educației, articolul 4 din Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale a Consiliului Europei garantează accesul egal la educație și interzice discriminarea iar Articolul 6 impune ca statele participante să încurajeze toleranța, dialogul și înțelegerea reciprocă între diferite grupuri care trăiesc în țară. În domeniul educației, acest lucru impune cerințe atât în legătură cu conținutul educației, cât și în legătură cu forma, cadrele didactice, structurile și instituțiile de învățământ.

România a ratificat Convenția cadru prin Legea nr.33 din 29 aprilie 1995, publicată în "Monitorul Oficial", partea I, nr.82 din 4 mai 1995.

În Comentariul privind educația în cadrul Convenției cadru pentru protecția minorităților naționale, Comitetul Consultativ arată că accesul egal al copiilor romi la o educație de bună calitate și integrarea acestora în cadrul societăților este o problemă persistentă în multe state semnatare ale Convenției. Comitetul consultativ a criticat în mod repetat practicile de segregare a elevilor romi și a salutat eforturile de a pune capăt unor astfel practici.

(Comentariu privind educația conform Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, pag. 23).

Directiva de egalitate rasială la nivelul Uniunii Europene

Directiva 2000/43/CE de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică interzice discriminarea pe criterii precum rasa sau originea etnică în domeniul educației.

Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (g) din Directiva RED, „În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismele publice, în ceea ce privește (. ..) educația'. Astfel, sunt acoperite toate tipurile de învățământ, de la învățământul preșcolar până la cel superior, tehnic și profesional (menționat în mod explicit la articolul 3 alineatul (1) litera (b)), învățământ formal sau informal, public sau privat, religios sau laic. În plus, în Preambulul Directivei se arată ca acțiunile specifice privind discriminarea bazată pe rasă sau origine etnică trebuie să depășească accesul la activități desfășurate ca angajat sau ca persoană independentă și să acopere domenii precum educația (Directiva 2000/43/CE, preambul pct. 12.)

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a statuat recent că Directiva 2000/43/CE este expresia principiului egalității, unul dintre principiile generale ale dreptului Uniunii, recunoscut la articolul 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene iar domeniul de aplicare al directivei este trebuie interpretat ca fiind unul definit în mod larg. (*Runevič-Vardyn și Wardyn, C-391/09, pct. 43, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, pct. 42*) Așadar, o interpretare a noțiunii „educație”, în sensul Directivei 2000/43, impune, în primul rând, ca accesul la educație să fie considerat unul dintre aspectele esențiale ale acestei noțiuni, dat fiind că nu poate exista educație fără posibilitatea de a avea acces la aceasta. (*Heiko Jonny Maniero, C-457/17, pct. 36,37*).

Directiva Rasială este transpusă în România prin Ordonanța de Guvern nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în Monitorul Oficial nr.431 din 2 septembrie 2000, cu modificări și completări ulterioare, republicată.

Comisia Europeană a solicitat Ungariei (scrisoare de punere în întârziere, 26.05.2016), Slovaciei (scrisoare de punere în întârziere 29.04.2015) și Cehiei (scrisoare de punere în

întârziere, 25.09.2014) să alinieze legislația și politicile educaționale la nivel național cu standardele Directivei 2000/43/CE, care interzice discriminarea pe criterii de origine etnică în domeniul educației. Scopul acțiunii Comisiei este de a asigura, pentru copii romi, aceleași condiții de acces la educație de calitate de care beneficiază toți ceilalți copii și care reprezintă un factor determinant în ceea ce privește oportunitățile de ocupare a forței de muncă, fiind astfel un element indispensabil pentru incluziunea integrală a romilor.

2. Recomandări la nivel european cu privire la combaterea segregării școlare a copiilor romi

În anul 2021 Consiliul Uniunii Europene a recomandat Statelor membre să asigure că toate persoanele de etnie romă beneficiază de acces egal la toate etapele educației și la toate formele de educație. În opinia Consiliului, Statele membre trebuie să îmbunătățească accesul egal la un învățământ de calitate pentru elevii romi, inclusiv prin: măsuri de prevenire și eliminare a oricăror forme de segregare din educație; măsuri de prevenire și eliminare a erorilor de diagnostic care conduc la plasarea necorespunzătoare a elevilor romi în sisteme de educație pentru elevi cu nevoi speciale; recunoașterea și repararea inechităților în domeniul educației, inclusiv a segregării, a plasării necorespunzătoare a elevilor romi în școli pentru nevoi speciale și a tratamentului inegal; măsuri de promovare a incluziunii și a diversității în sistemul educațional. (Recomandarea privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor, 12.03.2021, Obiective secundare, Acces la învățământ inclusiv de calitate, pct. 5 și 6) Consiliul Uniunii Europene a adoptat o recomandare similară în anul 2013 când a solicitat Statelor membre să adopte măsuri pentru a elimina orice formă de segregare școlară a copiilor romi și să asigure că reglementările naționale nu induc practici de segregare ([Recomandarea Consiliului din 9 decembrie 2013 cu privire la măsurile de integrare efectivă a romilor în statele membre](#), pct. 1.3.)

În anul 2020 Comisia Europeană a invitat Statele membre să includă în cadrul național strategic pentru romi angajamente ambițioase, între altele, să prezinte un plan sau un set de măsuri pentru prevenirea și combaterea atitudinilor negative față de romi și a discriminării, a segregării în sectorul educației, precum și a prejudecăților și stereotipurilor antiromi. (O Uniunii a Egalității: Cadrul strategic UE pentru egalitate, incluziunea și

participarea romilor 2020-2030, pct. 3.1.) Anterior, Comisia Europeană a solicitat Statelor membre ar trebui să se asigure că toți copiii romi au acces la o educație de calitate și nu fac obiectul discriminării sau segregării. (Comisia Europeană, Un cadru UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020, pct. 3)

În anul 2020, Parlamentul European a invitat statele membre să se asigure că toate școlile și inspectoratele își îndeplinesc efectiv obligația legală de combatere a segregării în școli și, de asemenea, să se angajeze să colecteze și să publice anual situația segregării școlare la toate nivelurile, inclusiv prin sancționarea celor care nu respectă regulile; a încurajat statele membre să facă schimb de bune practici, cu privire la constituirea, capacitatea și finanțarea unei comisii ministeriale de combatere a segregării, pentru a sprijini școlile care doresc să combată segregarea și a îi sancționa pe cei care nu se conformează. (Rezoluția referitoare la implementarea strategiilor naționale de integrare a romilor: combaterea atitudinilor negative față de populațiile cu origini romi din Europa, 17.09.2020, pct. 34, 35.)

Tot în anul 2020, la nivelul Consiliului European, Comitetul de Miniștri a subliniat faptul că romii continuă să fie victime ale diverselor forme de discriminare inclusiv segregarea școlară, fiind necesară activitatea în domeniul educației inclusive și a necesității de a asigura interzicerea legală a politicilor și practicilor de segregare școlară. (Planul de Acțiune Strategic pentru Incluziunea Romilor și Travellers (2020-2025), pct. 5.3)

În anul 2017, Adunarea Parlamentară a Consiliului European invita statele membre să asigure, în special, că toți copiii romi au acces real la educație timpurie; segregarea școlară este eliminată și se creează un mediu de incluziune pentru acești copii în sistemul educațional. (Rezoluția 2153 (2017) privind Promovarea incluziunii Romilor și Travellers, 27.01.2017, pct 4.3.) Într-o rezoluție similară, Adunarea Parlamentară a solicitat Statelor Membre să adopte măsuri concrete pentru eliminarea segregării școlare și să promoveze incluziunea prin politici publice care să pună în practică angajamente pe termen lung cu privire la educația inclusivă, prin planuri de acțiune naționale și locale, însoțite de măsuri financiare, juridice și administrative și solicitarea către autoritățile locale de a elabora planuri de desegregare. (Rezoluția 1927 (2013) privind combaterea discriminării copiilor romi în educație, 23.04.2013, pct 7, 7.3. para 7.3.3.)

Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) din cadrul Consiliului Europei a recomandat guvernelor statelor membre să ia măsuri urgente, inclusiv juridice și politice, pentru a stopa segregarea la care copiii romi sunt supuși în școli, și să îi integreze pe aceștia în școlile frecventate de populația majoritară. (Recomandarea de politică generală nr. 13 privind combaterea anti-tiganismului și discriminării împotriva romilor, 24.06.2011, pct. 4 lit.d.)

În recomandările anterioare, ECRI s-a adresat guvernelor pentru a adopta o legislație împotriva discriminării rasiale care să prevadă segregarea ca o formă de discriminare. Segregarea este actul prin care o persoană (fizică sau juridică) separă alte persoane pe baza unuia dintre motivele enumerate, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, în conformitate cu definiția propusă a discriminării. (Recomandarea de politică generală nr. 7 privind legislația națională referitoare la combaterea rasismului și a discriminării rasiale, 13.12.2002, amendata 7.12.2017, III. Drept civil și administrativ, pct 6, Memorandum explicativ, para 6 al recomandării, pct. 16)

3. Problematika segregării școlare a copiilor romi din România în opinia instituțiilor europene

Raportul privind Drepturile fundamentale publicat în iunie 2021 de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) arată că, deși participarea romilor la învățământul obligatoriu a crescut, segregarea școlară în UE rămâne o problemă urgentă care subminează incluziunea și accesul la educație de calitate. În nouă state membre ale UE, inclusiv România, 46% dintre copiii romi frecventează școli în care toți colegii lor sau majoritatea sunt romi, ceea ce împiedică accesul la educație egală și de calitate (FRA, Raport, pag. 123,128-129).

[Raportul Comisiei Europene privind punerea în aplicare a strategiilor naționale de integrare a romilor din 2019](#) arată că printre cele mai semnificative provocări în domeniul educației se numără combaterea segregării în România, alături de alte trei State Membre, fiind necesară o abordare sistematică, complexă și pe termen lung pentru combaterea segregării școlare și la nivelul clasei, ceea ce rămâne o problemă presantă. (COM (2019) 406 final)

[Raportul ECRI privind Romania din 2019](#) atrăgea atenția asupra faptului că un motiv de îngrijorare este reprezentat de segregarea copiilor romi, care încă persistă și recomanda autorităților modificarea legislației anti-discriminare, pentru a o alinia Recomandării ECRI de Politică Generală Nr 7 din perspectiva interzicerii exprese a segregării școlare ca formă de discriminare și reglementarea obligațiilor pozitive în sarcina autorităților publice de a promova egalitatea, în exercitarea funcțiilor lor. (ECRI, Raport Romania, para 74)

Comitetul Consultativ al Convenției cadru privind protecția minorităților naționale în [Opinia privind Romania din 2018](#) sublinia că segregarea copiilor romi la școală persistă, în ciuda obiectivului declarat al autorităților de a-l eradica. În opinia Comitetului, desegregarea se desfășoară uneori foarte superficial, iar cercetările demonstrează că segregarea persistă într-o anumită formă în multe școli ale țării. Copiii romi continuă să se confrunte cu dificultăți de acces la educație. (Opinia privind Romania, 2018, pct. 115, 116)

[Raportul Agenției pentru Drepturi Fundamentale a UE: a persisting concern: anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion](#) publicat în 2018 arăta că proporția elevilor romi în clase în care „toți colegii sunt Romi”, în medie, a crescut de la 10% în 2011 la 15% în 2016. În Cehia, Ungaria, Romania și Spania situația segregării nu s-a schimbat în mod notabil în perioada specificată. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a recomandat Statelor Membre să prioritizeze măsurile de combatere a oricărei forme de segregare școlară a copiilor romi. (FRA, A persisting concern, pag. 11, 31)

[Raportul Comisiei Europene din 2017 privind evaluarea la jumătatea perioadei a cadrului UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor](#) arăta că deși educația este domeniul în care s-au realizat cele mai mari progrese, rămân în continuare provocări sistemice importante. Eliminarea segregării în domeniul educației și eliminarea plasării necorespunzătoare a romilor în școli pentru copiii cu nevoi speciale au fost evidențiate ca priorități în cadrul UE (COM (2017) 458 final, pct. 2.1., 3.1.1.)

4. Reglementari ale Ministerului Educației privind segregarea școlară a copiilor romi

1. În 20 aprilie 2004, Ministerul Educației a adoptat [Notificarea nr. 29323/2004 prin care se interzicea segregarea copiilor romi si se prevedea](#) că segregarea este o formă gravă de discriminare. În ciuda acestui fapt, notificarea a fost lipsită de forță juridică și de orice sancțiuni.
2. În 19 iulie 2007 Ministrul Educației a emis [Ordinul 1540/2007 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romi](#), publicat în Monitorul Oficial nr.692 din 11.10.2007. Ordinul avea ca obiectiv prevenirea, interzicerea și eliminarea segregării, văzută ca formă gravă de discriminare, cu consecințe negative asupra accesului egal al copiilor la o educație de calitate. Se interzicea formarea claselor I și a V-a segregate, având preponderent sau numai elevi romi, erau definite practicile care conduc la segregare precum și excepțiile la segregare.
3. În 3 martie 2010 Ministerul Educației a adoptat [Notificarea nr. 28463/2010 sesizând tendințe de segregare a copiilor romi de ceilalți copii](#), contrar legislației și reglementarilor Ministerului, în vigoare.
4. În 21 decembrie 2016 Ministerul Educației a adoptat [Ordinul-cadru nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare](#) în unitățile de învățământ preuniversitar și [Ordinul 6158/22.12.2016 privind adoptarea Planului de acțiune pentru desegregarea școlară](#). Ordinul Cadru prevede ca în învățământul preuniversitar este interzisă segregarea școlară pe criteriul etnic, al dizabilității sau al cerințelor educaționale speciale, pe criteriul statutului socioeconomic al familiilor, al mediului de rezidență și al performanțelor școlare ale beneficiarilor primari ai educației.
5. Prin [Ordinul nr. 3.141 din 8 februarie 2019 si Ordinul 4789 din 19 august 2019](#) Ministrul Educației a reglementat înființarea, organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Desegregare și Incluziune Educațională. Comisia Națională pentru Desegregare și Incluziune Educațională are ca mandat coordonarea implementării Planului de acțiune pentru desegregare școlară în unitățile de învățământ preuniversitar.
6. Prin [Ordinul nr. 5.633 din 23 decembrie 2019](#), publicat în Monitorul Oficial, nr. 1.056/31.12.2019 Ministrului Educației a aprobat Metodologia pentru monitorizarea segregării școlare.

5. Segregarea școlară în contextul legislației anti-discriminare din România

Segregarea școlară a copiilor romi în România a fost considerată de Consiliul National pentru Combaterea Discriminării o formă de discriminare pe baza criteriului de origine etnică, în unele cazuri ca discriminare directă iar în altele ca discriminare indirectă, fără a fi însă foarte clare, uneori, elementele de diferențiere ale discriminării, în abordarea cazurilor de către CNCD.

Hotărâre CNCD	Articol încălcat legea anti-discriminare	Forma de discriminare stabilită	Sanctiune
Hotărârea nr. 218 din 23.06.2003	Art. 2 alin.2 actual Art. 2 al.4	Comportament activ sau pasiv	Avertisment
Hotărârea nr. 75 din 02.03.2006	Art. 2 alin.2 actual Art. 2 al.4	Comportament activ sau pasiv	Avertisment
Hotărârea nr. 103 din 24.05.2007	Art. 2 alin. 1 și 3	Discriminare directă	Recomandare
Hotărârea nr. 356 din 27.08.2007	Art. 2 alin. 2 și 4	Discriminare indirecta	Avertisment
Hotărârea nr. 338 din 03.09.2007	Art.2 alin. 1	Tratament discriminatoriu	Recomandare
Hotărârea nr. 306 din 13.05.2008	Art. 2 alin.1	Discriminare directă	Recomandare
Hotărârea nr. 330 din 27.03.2008	Art. 2 alin.1,4	Discriminare directă	Recomandare
Hotărârea nr. 733 din 11.06.2008	Art. 2 alin. 1,3, 4	Discriminare directă/indirectă	Recomandare
Hotărârea nr. 234 din 20.06.2011	Art.2 alin.3	Discriminare indirectă	Avertisment
Hotărârea nr. 559 din 2.12.2012	Art. 2 alin.3	Discriminare indirectă	Amenda 2000 RON
Hotărârea nr. 679 din 20.1.2013	Art.2 alin.3	Discriminare indirectă	Amenda 1000 RON
Hotărârea nr. 769 din 7.12.2016	Art.2 alin.1, 4	Discriminare directă	Amenda 3000 RON, 5000 RON
Hotărârea nr. 770 din 07.12.2016	Art.2 alin.1, 4	Discriminare directă	Amenda 2000 RON

Cazurile de segregare școlară a copiilor romi statuate de CNCD s-au înscris, în linii mari, în tiparele cauzelor de segregare școlară soluționate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pe care le redăm în tabelul de mai jos.

a. Înscrierea în școli pentru copii cu nevoi speciale (similar cauzelor DH și alții împotriva Cehiei și Horvath and Kiss împotriva Ungariei)

Exemplu	Tratament diferit	în comparație	Criteriu invocat	Justificare școală	CEDO
Hotărâre 733/2008	Înscriere, procedura mutare, Disproporție elevi romi în școala pentru copii cu nevoi speciale	Elevi neromi procedura lipsa disproporție	Origine etnică	Opțiunea părinților, în lipsa unui certificat Facilități socio-economice pentru copii cu dizabilități	Modul de implementare al sistemului de evaluare și de acordare a sprijinului financiar conduce la discriminare

b. Înscrierea sau menținerea în clădiri separate sau în clădiri anexe ale școlii (similar cauzelor Sampanis, Sampani, Lavida împotriva Greciei)

Exemplu	Tratament diferit	în comparație	Criteriu invocat	Justificare școală	CEDO
Hotărâre 218/2003	Repartizare elevi romi în clădire anexă, clase exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși în clădirea principală, clase comune	Origine etnică	Principiul pedagogic al menținerii omogenității Principiul înscrierii în școală arondată domiciliului	Condiții fizice diferențiate Împărțire clase criterii subiective reprezintă discriminare
Hotărâre 306/2008	Clase separate exclusiv elevi romi Școală arondată comunității	Elevi neromi înscriși în diferite clase Elevi neromi înscriși în altă școală	Origine etnică	Opțiunea părinților de înscriere elevi în școală arondată comunității de romi	Constituire școli, clase, grupe, menținere compactă reprezintă discriminare
Hotărâre 769/2016	Corp separat cu clase elevi romi	Elevi neromi înscriși în clase proporțional	Origine etnică	Școala nu are copii romi declarați Repartizarea potrivit principiului proximității față de domiciliu	Repartizarea în corp separat reprezintă discriminare indiferent de apartenența etnică declarată sau nedeclarată

c. Înscrierea sau menținerea în clase separate (similar cauzelor Sampanis, Sampani, Lavidă împotriva Greciei)

Exemplu	Tratament diferit	în comparație	Criteriu invocat	Justificare școală	CNCD
<u>Hotărâre 75/2006</u>	Clase separate exclusiv romi în clădire comună	Elevi neromi înscriși în diferite clase din clădire comună	Origine etnică	Principiul pedagogic al menținerii omogenității	Dezechilibre în repartizarea elevilor în clase menținute din ciclul anterior reprezintă discriminare
<u>Hotărâre 103/2007</u>	Clase separate exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși în diferite clase din clădirea comună	Origine etnică	Principiul continuității clasei	Constituire, menținere și mutare compactă reprezintă discriminare
<u>Hotărâre 338/2007</u>	Formare clase exclusiv elevi romi, menținere, preluare, mutare în aceeași structură	Elevi neromi înscriși în diferite clase din clădirea comună	Origine etnică	Rațiuni pedagogice, Condiții igienico-sanitare, diferențe educaționale, culturale Principiul continuității clasei	Principiul continuității și omogenității clasei nu poate justifica segregarea
<u>Hotărâre nr.356/2007</u>	Clase separate exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși în clase proporțional	Origine etnică	Rațiuni pedagogice, omogenitatea elevilor din clasa, proveniență din aceeași grădiniță	Înscrierea elevilor romi în clase exclusiv formate din elevi romi reprezintă discriminare
<u>Hotărâre nr. 330/2008</u>	Clase separate exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși în clase proporțional	Origine etnică	Rațiuni pedagogice	Înscrierea elevilor romi în clase exclusiv formate din elevi romi reprezintă discriminare
<u>Hotărâre 234/2011</u>	Clase preponderent sau exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși în clase proporțional	Origine etnică	Opțiunea părinților, depunerea cererilor de înscriere cu întârziere	Înscrierea elevilor romi în clase exclusiv formate din elevi romi reprezintă discriminare
<u>Hotărâre 559/2012</u>	Clasa separată exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși în clase proporțional	Origine etnică	Înscrierea elevilor în ordinea depunerii cererilor	Înscrierea elevilor romi în clase exclusiv formate din elevi romi reprezintă discriminare
<u>Hotărâre 770/2016</u>	Clase separate preponderent elevi romi	Elevi neromi înscriși în clase proporțional	Origine etnică	Opțiunea părinților, grade de rudenie între familiile elevilor	Înscrierea elevilor romi în clase formate din elevi romi reprezintă discriminare

Hotărâre 504/2020	Clasă separată exclusiv elevi romi	Elevi neromi înscriși in clase proporțional	Origine etnică	Opțiunea părinților Principiul continuității clasei in structura omogena, proximitatea domiciliului	Înscrierea elevilor romi în clasa separată reprezintă discriminare
------------------------------	--	---	-------------------	--	--

Meritul CNCD de a constata primul caz de segregare școlară a copiilor romi în anul 2003 și hotărârile pronunțate în cazurile care au precedat trebuie recunoscut. Totuși, se impune notat faptul că organizațiile neguvernamentale care au adresat plângeri CNCD în legătură cu segregarea școlară au semnalat faptul că soluționarea dosarelor a durat în unele cazuri aproximativ 10-12 luni sau peste 12 luni, în condițiile în care termenul de soluționare este de 90 de zile, chiar dacă acesta este un termen de recomandare. (Romani CRISS, Protecția drepturilor omului și combaterea discriminării romilor în România)

În cazurile de segregare școlară, CNCD s-a raportat la instrumentele internaționale și europene de drepturile omului, la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, la organizațiile și instituțiile europene care monitorizează situația respectării drepturilor omului, a constatat că înscrierea copiilor romi în școli speciale, unități de învățământ, clădiri sau anexe precum și clase separate în școli poate conduce la discriminare, toate aceste elemente reprezentând aspecte de progres în context național.

Pe de altă parte, Înalta Curte de Casație și Justiție a oferit repere cu privire la rolul instanțelor de judecată și importanța rolului pe care acestea, inclusiv CNCD trebuie să îl îndeplinească în legătură cu investigarea și analizarea completa a cazurilor de discriminare, inclusiv a cazurilor de segregare școlară a copiilor romi:

- ✓ [Curtea de Apel București, prin sentința civilă nr. 98 din 13 ianuarie 2009](#) a dispus anularea Hotărârii CNCD nr. 395 din 14 ianuarie 2008 prin care s-a decis că [segregarea copiilor romi în clase separate](#) nu constituie discriminare și obligarea CNCD să procedeze la [o nouă investigație pe fond](#) a sesizării formulate de Romani CRISS. Prin [Decizia civilă nr. 401 din 28 ianuarie 2010, Înalta Curte de Casație și Justiție](#) a menținut ca legală Sentința Curții de Apel București, CNCD fiind obligat să [investigheze pe fond plângerea](#) privind segregarea școlară. [Înalta Curte de Casație și Justiție](#) a reținut că "CNCD este o autoritate cu activitate administrativă

jurisdicțională și are [obligația de a se pronunța asupra faptei cu caracter discriminatoriu](#) cu care a fost sesizat, iar în ipoteza în care nu a procedat la analiza pe fond a sesizării, instanța de contencios administrativ poate să oblige autoritatea să procedeze la soluționarea sesizării. Înalta Curte a luat act de faptul că, în cauza, [Colegiul director a reținut doar definiția segregării](#) din notificarea M.E.C. din 20 aprilie 2004, [fără a analiza efectiv sesizarea, în raport cu fapta concretă](#) de discriminare cu care a fost investit.

- Într-un [caz de segregare a copiilor romi în spital](#), Curtea de Apel București a anulat Hotărârea CNCD nr. 873/2008 și a dispus retrimiteră dosarului pentru completarea investigației. Prin [sentința nr. 3173/2010 Curtea de Apel](#) a considerat ca CNCD nu a lămurit sau cel puțin nu a făcut toate demersurile posibile în vederea lămuririi aspectelor de fapt relativ la această repartizare. Prin [Decizia nr. 2636/2012 Înalta Curte](#) de Casație și Justiție a constatat că ”în mod corect, instanța fondului, analizând aspectele de fapt concrete avute în vedere de C.N.C.D. ca urmare a celor sesizate, a considerat ca fiind nelămurite în totalitate aceste aspecte. Aceasta este rațiunea pentru care, în vederea lămuririi situației de fapt și a aflării adevărului, iar [nu pentru a se face proba în locul reclamantei-intimate, C.N.C.D. urmează să clarifice aspectele](#) pe care instanța de fond le-a considerat ca fiind nelămurite”.
- În [decizia nr. 1015/2020, Înalta Curte de Casație și Justiție](#) a reținut ca instanța de fond a aplicat greșit legea anti-discriminare și Ordinul Ministerului Educației care interzice segregarea școlară a copiilor romi și nu ținut seama de prevederile art. 3 din Convenția Internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare salarială, art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenția Europeană, Recomandarea Generală XXVII privind discriminarea față de romi a Comitetului privind Eliminarea Discriminării Rasiale, actele Uniunii Europene.... Actul național reprezentat de O.G. nr. 137/2000, preluând definițiile și interpretările date de actele și tratatele în privința drepturilor și libertăților cetățenilor, la care România este parte, interzice discriminarea pe bază de etnie,.... Prin Ordinul Ministrului Educației nr. 1540/2007 s-a recunoscut că segregarea este o formă gravă de discriminare.

Din această perspectivă, este esențial, pe de o parte, ca atât judecătorii, dar și membrii Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării să beneficieze în continuare de cursuri de formare relevante pe tematica segregării școlare și aspectele legate de educația incluzivă pentru a cuantifica și evalua cuprinzător fenomenul în lumina standardelor și practicilor europene în domeniul drepturilor omului și, pe de altă parte, ca membrii Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării să beneficieze de cursuri de formare în legătura cu instrumentele și mijloacele necesare pentru a asigura o investigație eficientă a segregării școlare în educație.

În mod evident, astfel de cursuri de formare profesională ar trebui să fie asigurate și pentru membrii relevanți ai personalului din cadrul Ministerului Educației, Inspectoratelor școlare și școlilor, implicați în procesul de monitorizare și punere în aplicare a Ordinului de ministru care interzice toate formele de segregare școlară.

2. Coordonatele analizei derulate în proiect

Cadrul analitic și obiective urmărite

Proiectul își propune să dezvolte o metodologie de monitorizare a aplicării și derulării procesului de monitorizare a segregării școlare organizat de Ministerul Educației din România. Acest proces este reglementat legal în cadrul Ordinului nr. 5633 din 23.12.2019 pentru aprobarea *”Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar”*⁴. Acest ordin vine în continuarea reglementărilor precizate în cadrul Legii educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare și în Ordinul ministrului educației naționale nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar.

Metodologia de față a urmărit:

- analiza procesului și rezultatelor monitorizării oficiale organizate de minister din prisma:
  - organizării procesului de monitorizare a segregării școlare – cadrul instituțional stabilit în acest sens, pregătirea reprezentanților sistemului școlar (Inspectorate, Unități școlare etc.) în vederea derulării procesului de monitorizare, existența unui sistem recomandat la nivelul școlii pentru colectarea și înregistrarea datelor necesare evaluării segregării școlare, existența unui cadru de respectare a datelor personale colectate, etc.
  - evaluării datelor oficiale deținute de instituții publice alternative - Institutul național de Statistică, Agenția Națională pentru Romi și oficiile sale din teritoriu, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Direcțiile de asistență socială din cadrul autorităților locale etc. În cazul în care procesul de monitorizare a segregării școlare a fost demarat de minister și există date disponibile, se vor raporta ponderile copiilor vulnerabili identificați în cadrul monitorizării ministeriale la ponderea acestora conform altor date statistice - precum Recensământ, raportări ale BJR, studii etc. In acest demers se vor centraliza date deținute de diverși stakeholderi.

---

⁴ Document disponibil aici:

https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Legislatie/2020/ordin%205.633_2019.pdf

- consultarea actorilor locali relevanți - precum mediatori școlari, asistenți școlari, facilitatori locali, ONG-uri locale, cadre didactice, conducerea școlilor etc. asupra validității concluziilor și datelor monitorizării oficiale derulate de minister.
- compararea rezultatelor monitorizării ministeriale cu date alternative.

Trebuie precizat încă de la bun început că metodologia de față are în vedere cu precădere monitorizarea segregării școlare de tip etnic, în special segregarea școlară căreia îi cad victime copiii de etnie Roma din România, însă va urmări și aspecte relevante privitoare la alte tipuri de segregare, precum cea legată de criteriul dizabilității, al situației socio-economice sau performanța școlară. Procesul de monitorizare planificat va acoperi doar nivelurile primar și gimnazial, lăsând pentru altă ocazie monitorizare segregării la nivel ante-preșcolar, preșcolar sau liceal.

Metodologia dezvoltată s-a constituit într-un instrument critic tip watch-dog la adresa procesului de monitorizare oficială a segregării școlare organizat de Ministerul Educației.

În vederea evaluării manifestării la scară largă a pandemiei generate de infectarea cu coronavirusul SARS-CoV-2 și efectelor acesteia asupra procesului școlar, s-a urmărit și extinderea definiției segregării școlare și la nivelul unor forme de predare și educație online. Segregarea școlară poate avea loc, teoretic, și în mediul online (pot participa toți elevii, indiferent de caracteristicile socio-economice-demografice, la cursuri online?) sau în formele de predare hibridă. O întrebare legitimă în acest sens este dacă există diferențe din punct de vedere al profilului socio-demografic al copiilor care participă la cursuri față în față, respectiv cei care participă la cursuri online.

Ce arie a acoperit monitorizarea?

Monitorizarea implementării Metodologiei de Monitorizare a Segregării a Ministerului Educației Naționale (MEN) a vizat situația din următoarele județe:

- **Suceava, Botoșani, Iași**
- **Maramureș, Cluj, Mureș, Brașov**
- **București (sectoare 2 și 5), Prahova, Ialomița, Constanța**

Monitorizarea a vizat toate unitățile școlare din mediul rural și urban din județele menționate, nivel primar și gimnazial. Situația în unitățile școlare vizate de procesul de monitorizare s-a constituit ca un barometru al situației în școlile de acest profil, sugerând, eventual, extinderea monitorizării după modelul aplicat la o populație mai largă de școli și elevi (eventual la nivel național).

Alegerea județelor s-a realizat în funcție de:

1. criteriul regional (au fost alese județe din fiecare regiune istorică);
2. criteriul incidenței segregării identificate în proiectul derulat de Asociația CADO în proiectul ”Școală pentru toți copiii! – 1” implementat în perioada 2015-2016;
3. includerea județelor unde Ministerul Educației a decis testarea pilot a Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în anul 2019.

Întărim faptul că selecția județelor unde proiectul s-a derulat nu a urmărit reprezentativitatea națională; scopul asumat de proiect a fost, mai degrabă, testarea instrumentarului metodologic de monitorizare a segregării școlare pentru a evalua validitatea, capacitatea de a surprinde segregarea școlară și potențialele obstacole care pot fi întâlnite atunci când acest proces se va derula oficial, sub coordonarea ministerului educației.

La momentul scrierii acestui raport, după știința noastră, procesul de monitorizare oficială a segregării școlare în România nu a fost demarat.

Etapele testării procesului de monitorizare

Au fost stabilite un set de etape esențiale, relevante, care au luat forma unor indicatori de evaluare a două componente cheie ale derulării metodologiei de monitorizare așa cum este ea reflectată în actul normativ emis de Ministerul Educației:

1. Organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare, gradul de pregătire a actorilor din sistemul educațional românesc pentru a susține derularea acestui proces.
2. Rezultatele procesului de monitorizare sau concluziile acestui proces.

Calcularea indicatorilor utilizați în procesul de monitorizare s-a realizat în baza datelor furnizate de unitățile școlare prin intermediul unei fișe standardizate transmise spre

completare acestora, iar acuratețea datelor a fost verificată prin contribuția unor monitori, experți locali ai partenerilor proiectului.

În cazul evaluării rezultatelor procesului de monitorizare și concluziile acestui proces, s-au solicitat școlilor date centralizate la nivel de clasă/structură în baza cărora s-a putut extrage un diagnostic privind nivelul de segregare școlară. În lipsa acestora date centralizate este evident că școala nu a demarat / nu a organizat la nivelul școlii procesul de monitorizare a segregării școlare.

Datele furnizate de școală nu au fost date personale, relative la persoana unui anumit elev, identificabil cu nume sau prenume, ci doar date cumulative, la nivel de structură școlară / clădire /clasă / ultimele două bănci din clasă. În secțiunea următoare furnizăm mai multe detalii cu privire la datele care au fost colectate de la școli.

Tipul de date colectate

În vederea evaluării rezultatelor procesului de monitorizare a segregării școlare au fost solicitate unităților școlare date relevante, conform metodologiei aprobate prin ordin ministerial, la nivel de **STRUCTURĂ ȘCOLARĂ** (fie că este vorba de o unitate școlară cu personalitate juridică sau fără personalitate juridică – structură coordonată, dacă există mai multe structuri în cadrul unei unități școlare). Structura școlară este entitatea instituțională primară de la care este planificat, conform ordinului ministerial, a se colecta date. În procesul de monitorizare au fost solicitate date relevante la nivel de **CLASĂ**, în cazul nivelului de educație primar/gimnazial, iar prin însumarea datelor la nivelul acestora s-au obținut date la celelalte niveluri necesare pentru a monitoriza segregarea școlară – ciclul educațional (primar/gimnazial), respectiv clădiri și structuri școlare/unitățile școlare. În acest mod nu au fost solicitate date cu caracter personal atâta vreme cât nu pot fi identificate, din datele raportate de către școală, caracteristici personale (date socio-demografice) relaționate cu o anumită persoană, un anumit elev sau părinte (datele furnizate sunt centralizate la nivel de clasă/sau grup).

Datele furnizate de către școli au vizat dimensiunile specificate în METODOLOGIA PENTRU MONITORIZAREA SEGREGĂRII ȘCOLARE, după cum se menționează mai jos:

DATE COLECTATE LA NIVEL DE CLASĂ, LA FIECARE NIVEL EDUCAȚIONAL

- 1) Nr. total al elevilor la nivelul CLASEI A,B,C,D,E etc.
- 2) Nr. total al elevilor de ETNIE ROMA, cu dizabilități, cu un anumit nivel educațional parental la nivelul CLASEI A,B,C,D,E etc;
- 3) Nr. total al elevilor de ETNIE ROMA, cu dizabilități, cu un anumit nivel educațional parental **CARE AU PARTICIPAT MINIM 80% LA CURSURILE ONLINE DERULATE PE PERIOADA SUSPENDĂRII CURSURILOR ȘCOLARE** la nivelul CLASEI A,B,C,D,E etc;
- 4) Nr. total al elevilor de ETNIE ROMA, cu dizabilități, cu un anumit nivel educațional parental **CARE AU CARE AU NEVOIE DE EDUCAȚIE REMEDIALĂ CA URMARE A NEPARTICIPĂRII LA CURSURILE ONLINE DERULATE PE PERIOADA SUSPENDĂRII CURSURILOR ȘCOLARE** la nivelul CLASEI A,B,C,D,E etc;
- 5) Nr. total al elevilor la nivelul CLASEI A,B,C,D,E etc. din ultimele DOUĂ BĂNCI (*acolo unde aranjarea spațială a clasei păstrează forma șirurilor de bănci*)
- 6) Nr. total al elevilor de ETNIE ROMA, cu dizabilități, cu un anumit nivel educațional parental) la nivelul CLASEI A,B,C,D,E etc. din ultimele DOUĂ BĂNCI;

DATE DE LA PUNCTELE 1-6 SE VOR COLECTA PENTRU FIECARE AN EDUCAȚIONAL LA NIVEL DE UNITATE ȘCOLARĂ, astfel: Clasa pregătitoare, Clasa I-a, Clasa a II-a, Clasa a III-a, Clasa a IV-a, Clasa a V-a etc..... până la clasa a VIII-a (dacă există nivelul educațional respectiv în cadrul unității școlare).

- 7) S-a precizat în care dintre CLĂDIRILE UNITĂȚII ȘCOLARE își derulează activitatea școlară fiecare clasă (*acolo unde școala organizează activitatea didactică în mai multe clădiri*). **Prin însumarea elevilor din clasele situate în fiecare clădire a școlii s-a obținut automat numărul de elevi, din fiecare categorie de interes, în fiecare CLĂDIRE A ȘCOLII.**
- 8) **Date privind numărul de elevi cumulat din întreaga unitate școlară, pentru fiecare categorie de interes, s-au obținut automat din însumarea cifrelor la nivelul tuturor claselor din școală.** S-a precizat în care dintre structurile școlii, își derulează activitatea educațională fiecare clasă (*acolo unde școala organizează activitatea didactică în mai multe structuri*). În acest fel s-au putut obține date și la nivel de structură școlară.
- 9) **Procentul populației aparținând fiecărui grup etnic la nivelul unității administrativ-teritoriale unde funcționează unitatea de învățământ preuniversitar** (aceste date s-au obținut de la INS; nu sunt solicitate școlilor).
- 10) **Procentul elevilor absolvenți/repetenți aparținând fiecărui grup etnic pentru fiecare ciclu de educație (clasa a IV-a / clasa a VIII-a) la nivelul unității de învățământ preuniversitar, pe ultimul an școlar, dar și pentru fiecare an de studiu.**

- 11) Procentul celor care s-au înscris la Evaluarea Națională la finalul clasei a VIII-a dintre cei care au absolvit clasa a VIII-a.

Suplimentar față de indicatorii prevăzuți în ordin s-au colectat, așa cum am precizat și mai sus la punctele 3) și 4), și date cu privire la **numărul elevilor din fiecare clasă care nu au urmat minim 80% din cursurile online** organizate în perioada suspendării activității școlare cauzate de pandemie și cu privire la **numărul elevilor care necesită activități școlare remediale ca urmare a faptului că nu au putut participa la cursurile online organizate pe perioada suspendării activității școlare față în față**. În acest mod a putut fi evaluat în ce măsură există o anumită concentrare a elevilor care au fost afectați în perioada pandemiei în anumite clase / clădiri / printre cei din ultimele două bănci în rândul grupurilor vulnerabile de elevi așa cum sunt definiți în ordinul ministerial – elevi de etnie Roma sau cu dizabilități, proveniți din familii cu un anumit nivel educațional parental, cu o anumită performanță școlară.

Organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare

Indicatorii privind organizarea procesului de monitorizare au urmărit evaluarea următoarelor aspecte:

A. Cadrul instituțional stabilit pentru derularea procesului.

La acest capitol s-a urmărit existența unor instrumente instituționale care să permită școlilor derularea procesului de monitorizare școlară. În mod concret s-a avut în vedere:

1. Dacă există o adresă/comunicare adresată școlilor prin care acestea să fie înștiințate de demararea procesului de monitorizare a segregării școlare, necesitatea ca școala să ofere suportul necesar în acest proces;
2. Existența unei comunicări adresate școlilor în care să fie descris protocolul de participare a unității școlare la acest proces, rolul jucat de școală în acest proces, modul în care vor fi utilizate rezultatele și concluziile;
3. Dacă există descrierea, comunicată oficial, a modului în care datele relevante necesare derulării procesului de monitorizare vor fi colectate de către reprezentanții școlii;
4. Existența unor responsabili la nivelul unităților școlare, special însărcinați, care să participe la procesul de monitorizare a segregării școlare – cei care colectează

datele privind caracteristicile elevilor, cei care centralizează aceste date, cei care transmit datele către minister și inspectorat, care încarcă datele într-un sistem dedicat (de ex. SIIIR - Sistemul Informațional Integrat al Educației din România), cei care urmăresc actualizarea datelor în acord cu modificările intervenite pe parcurs (transferul elevilor, repetenție, abandon școlar etc.);

5. Dacă există o decizie/proces verbal al Consiliului de Administrație al școlii sau altei structurii de decizie din interiorul școlii privind demararea și gestionarea procesului de monitorizare a segregării școlare;
6. Dacă procesul de monitorizare a segregării școlare a fost integrat sistemului de control intern managerial – prin existența unei proceduri specifice de monitorizare a segregării școlare la nivelul unității de învățământ, inclusiv descrierea procesului de colectare și transmitere a datelor relevante;
7. Dacă există sancțiuni sau consecințe negative (sancțiuni, muștrare administrativă etc.) prevăzute în cazul în care unitatea școlară nu va participa la procesul de monitorizare a segregării școlare?
8. Alte aspecte de interes.

B. Pregătirea reprezentanților sistemului școlar (Inspectorate, Unități școlare etc.) în vederea derulării procesului de monitorizare.

În această secțiune a fost evaluat gradul de pregătire al unității școlare pentru a participa la derularea procesului de monitorizare a segregării școlare. Astfel s-a urmărit:

1. Gradul în care școala este pregătită pentru a evalua segregarea școlară (are un ghid scris pentru organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare, sunt cunoscute actele normative relevante care reglementează segregarea școlară din România?);
2. Dacă reprezentanți relevanți ai școlii au participat la formare/informare specifică privind modul de derulare a procesului de segregare școlară (ce aspecte au rămas neclare cu privire la procesul de monitorizare a segregării școlare, ce nevoi suplimentare de informare/formare au școlile în organizarea acestui proces, care sunt riscurile anticipate în derularea procesului și dacă sunt cunoscute mijloace de diminuare a acestor riscuri);

3. În ce măsură anumite aspecte specifice procesului de segregare școlară sunt cunoscute reprezentanților unității școlare (actele normative relevante, definiția și ce înseamnă segregarea școlară, scopul segregării școlare, tipul de date care urmează a fi colectate, tipuri de segregare școlară, indicatorii utilizați pentru evaluarea segregării școlare și modul lor de calcul, unde se vor transmite datele identificate și colectate la nivelul școlii, care sunt etapele monitorizării segregării școlare – cea restrânsă și cea extinsă, ce decizii ar trebui să ia școala în cazul în care există segregare școlară confirmată la nivelul unității școlare, cum ar trebui gestionată relația cu părinții și autoritățile publice relevante în acest proces etc.)
4. Alte aspecte de interes.

C. *Existența unui sistem recomandat la nivelul școlii pentru colectarea și înregistrarea datelor necesare evaluării segregării școlare.*

În acest capitol s-a urmărit identificarea gradului în care școala are la dispoziție instrumentele necesare pentru colectarea datelor necesare monitorizării segregării școlare și furnizării unui verdict privind existența sau nu a segregării școlare.

1. Există la nivelul școlii o fișă/chestionar standardizat pentru colectarea datelor necesare în procesul de monitorizare a segregării școlare?
2. Este clar la nivelul școlii cum anume vor fi raportate datele colectate (în SIIIR, se transmite fișele către Inspectoratul școlar de care aparțin, se încarcă într-o platformă dedicată etc.)?
3. Există un protocol semnat cu părinții/tutorii în vederea colectării datelor necesare în procesul de monitorizare a segregării școlare?
4. Sunt disponibile la nivelul școlii datele prin care poate fi caracterizat fenomenul de segregare școlară – ponderea elevilor de etnie roma/cu dizabilități sau CES / care provin din familii cu un anumit nivel educațional/cu un anumit nivel de performanță/din anumite medii rezidențiale la nivel de unitate școlară, la nivel de clase, la nivelul ultimelor două bănci, la nivelul circumscripției școlare sau a UAT (unitate administrativ-teritorială)?

5. Este stabilit, la nivelul școlii, cum anume, se vor colecta datele privind etnia elevilor – prin heteroidentificare sau autoidentificare? Dar datele privind dizabilitatea? Dar datele privind status-ul educațional parental, nivelul de performanță școlară? De la cine se vor colecta datele – părinți/tutori, elevi, mediatori/facilitatori locali?
6. Alte aspecte de interes.

D. Existența unui cadru stabilit la nivelul unității școlare pentru respectarea regimului datelor cu caracter personal.

Conform articolului 5 din cadrul Ordinului Ministerului Educației pentru monitorizarea segregării școlare se precizează faptul că ” În cadrul monitorizării segregării școlare, unitățile de învățământ preuniversitar, precum și toți factorii implicați au obligația să asigure protecția datelor cu caracter personal în procesele de colectare, procesare și comunicare a acestora, prevăzute în prezenta metodologie de monitorizare a segregării școlare.” În acest sens s-a urmărit evaluarea următoarele aspecte la nivelul unității școlare:

1. Cum evaluează conducerea școlii nivelul de familiarizare cu reglementările legale privind datele cu caracter personal?
2. Persoane angajate în cadrul unității școlare au participat la cursuri de formare privind modul de respectare a regimului datelor cu caracter personal?
3. Există o procedură la nivelul școlii încorporată sistemului de control intern managerial pentru respectarea regimului datelor cu caracter personal? Procesul de colectare a datelor personale necesare monitorizării segregării (etnia, educația parentală, nivelul de dizabilitate al elevului, performanța, mediul de rezidență) este supus unor reguli derivate din respectarea reglementărilor în vigoare privind regimul datelor personale?
4. Se colectează date cu caracter personal la nivelul unității școlare?
5. Există o persoană desemnată pentru a prelua responsabilitatea respectării datelor cu caracter personal?
6. Cum sunt arhivate / anonimizate datele personale – sunt ținute anonimizate o anumită perioadă, cât este elevul înscris în unitatea școlară?
7. Alte aspecte de interes.

Fiecare dintre indicatorii menționați mai sus au fost operaționalizați în cadrul unor itemi cuprinși în cadrul unei fișe care va fi transmisă spre completare fiecărei unități școlare.

3. Testarea aplicării metodologiei de monitorizare a segregării școlare

Gradul de acoperire și relevanța demersului angajat

În acest capitol ne vom focaliza atenția asupra provocărilor de principiu asociate procesului de monitorizare și evaluare a segregării școlare, vom evidenția aspecte care, dacă nu sunt adecvat gestionate, vor risca să conducă la o incompletă sau incorectă diagnosticare a segregării școlare și, implicit, la fundamentarea deficitară a politicilor de intervenție.

Testarea aplicării metodologiei de monitorizare a segregării școlare s-a organizat în 11 județe ale României (Botoșani, Brașov, București - sectoarele 2 și 5, Cluj, Constanța, Ialomița, Iași, Maramureș, Mureș, Prahova, Suceava). Cum am precizat deja, rezultatele nu au o reprezentativitate națională, o astfel de țintă a depășit cadrul posibilităților proiectului de față. Intenția a fost de a analiza mecanismul de monitorizare a segregării școlare, cât de viabil poate fi acesta luând în considerare situația la momentul derulării demersului analitic (anul școlar 2021-2022) pe un segment de unități școlare, în aria geografică precizată. Desigur, a interesat și evaluarea incidenței segregării școlare ca fenomen social și diagnoza manifestării fenomenului în aria unde testarea monitorizării s-a efectuat, dar acest aspect are un caracter mai degrabă provizoriu atâta vreme cât procesul oficial de pregătire instituțională, administrativă a școlilor nu a demarat încă.

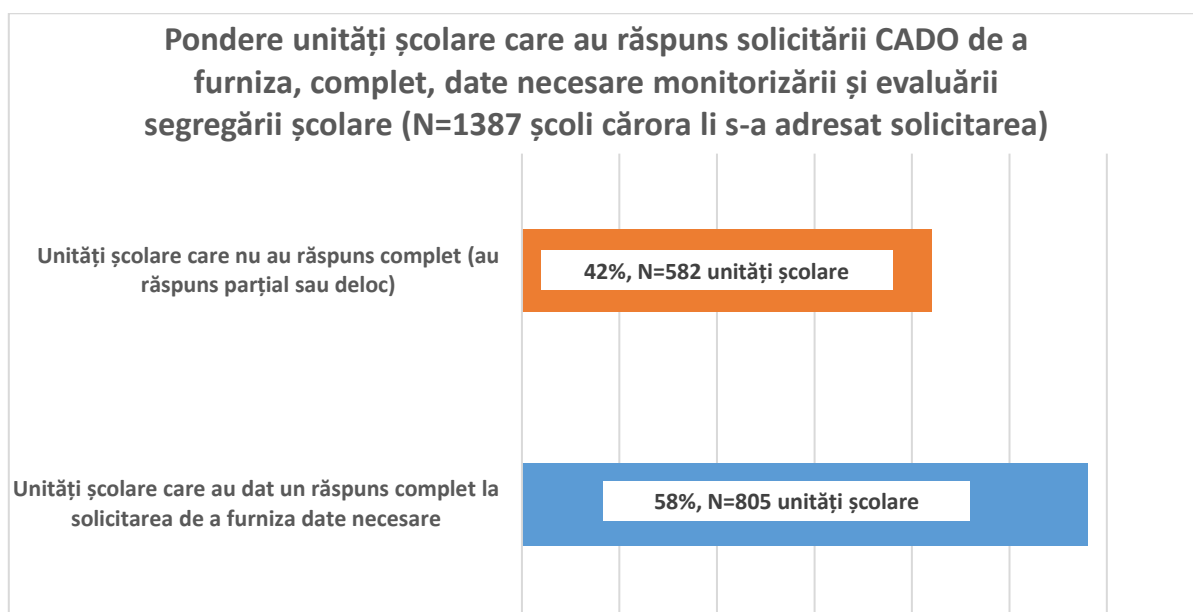
Este de făcut aici o mențiune extrem de importantă: realizarea procesului de monitorizare a segregării școlare necesită o pregătire temeinică a școlilor pentru a colecta adecvat datele. Asumpția că școlile sunt deja pregătite, prin expertiza resurselor umane pe care le au la dispoziție sau expertiza reprezentanților legali ale acestora, pentru a-și juca rolul în procesul de monitorizare și diagnosticare a segregării școlare, este total greșită. Rezultatele analizei de față aduc dovezi în acest sens și, pe de altă parte, trebuie spus că procesul de monitorizare a segregării școlare are la bază un proces de management riguros al datelor sociale la nivelul școlii, prin reprezentanții săi, cei care sunt chemați să furnizeze

aceste date. Atâta vreme cât datele nu sunt colectate de experți externi, din afara școlii, ci de către reprezentanții școlii (profesori, diriginți, consilieri școlari, mediatori, facilitatori școlari, directori ai școlii sau chiar persoane însărcinate cu secretariatul școlii) este o întrebare legitimă dacă aceștia se pricep, cunosc și au expertiza necesară pentru a colecta adecvat aceste date. Este o tradiție în școala românească post-decembristă în a solicita școlilor date de tot felul (de exemplu date pentru a evalua gradul de asigurare a calității educației, date în SIIIR) dar nu s-a analizat deloc, la modul serios, cum anume colectează școlile acele date, în baza căror procese, cu ce logică și în ce cheie de management. Exemplificăm importanța acestui aspect, pe care îl vom dezvolta în lucrare, prin colectarea datelor cu caracter etnic. În primul rând este necesar a respecta prevederile legale referitoare la regimul datelor cu caracter personal dar, de asemenea, a lămurii care anume din următoarele două variante de identificare a etniei unui elev se aplică: a) heteroidentificarea (prin evaluarea de către terți - cadre didactice sau alți experți implicați de școală în proces), concluzionând asupra etniei elevului fără ca părintele sau elevul să fie întrebați ce etnie își asumă sau b) auto-identificarea, luându-se în calcul exclusiv declarația părintelui (sau/și a elevului)? Puși în fața acestei dileme reprezentanții școlilor, în cele mai multe cazuri, se află în dificultate în a da un răspuns tranșant. Așa încât, în realitate, există o diversitate a gestionării acestui aspect relativ la fiecare școală, după cum înțelege fiecare reprezentant al școlii sau după cum este mai ușor, care variantă consumă mai puțin timp – pentru că timpul, la fel ca pentru oricare altă organizație, este o resursă importantă în cadrul unității școlare.

Demersul de față s-a aplecat asupra unor astfel de provocări extrem de concrete, dar de maximă importanță, pentru analiza mecanismelor instituționale prin care segregarea școlară poate fi monitorizată, evaluată și chiar combătută. Acest demers inițiat de CADO a permis, chiar fără a avea reprezentativitate la nivel național, anticiparea unor provocări și obstacole la nivelul întregului sistem școlar, ba chiar anumite limite de principiu ale încercării de a surprinde cu fină acuratețe fenomenul segregării școlare - ceea ce reprezintă un real folos pentru cei chemați să gestioneze procesul în mod oficial.

Demersul CADO poate fi văzut ca o simulare, obiectivă, a modului în care ”Metodologia de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar”, adoptată de ministerul educației, va funcționa în mod real, în procesualitatea aplicării acesteia. Mai este de

precizat, înainte de toate, faptul că în cele 11 județe acoperite de demersul nostru funcționează 1387 de unități școlare (cu personalitate juridică) cărora ne-am adresat pentru a participa la proiect prin furnizarea de date asupra fenomenului segregării școlare și a înțelegerii modului în care procesul de monitorizare a acestui demers are loc. Dintre cele 1387 de școli vizate, am primit răspuns la solicitarea noastră de a furniza date necesare monitorizării și evaluării segregării școlare doar de la 863 de unități școlare cu personalitate juridică, dintre care doar 805 au furnizat date complete necesare monitorizării segregării școlare, ceea ce reprezintă o rată de furnizare răspunsuri complete de 58%.

Trebuie precizat că fiecare dintre școlile apelate au avut posibilitatea de a furniza datele fie prin completarea direct, în cadrul unei platforme online, a acestora (platformă dezvoltată în cadrul proiectului, similară ca procedură de lucru cu platforma SIIIR) fie prin transmiterea - scanată - a unei fișe de date standard care a fost trimisă către acestea de către experții implicați în proiect. În mod normal, atâta vreme cât aceste date erau disponibile la nivelul școlii pentru a fi încărcate într-una dintre platformele puse la dispoziție de minister (platforma SIIIR sau platforma ARACIP) era facil ca ele să fie transmise ca urmare a solicitării CADO. S-a revenit către școli de cel puțin două ori cu solicitarea de a transmite datele necesare monitorizării segregării școlare.

Rata de răspuns de 58% dintre școli ne sugerează cel puțin următoarele aspecte explicative:

- fie faptul că acestea, în mod deliberat sau din neglijență, nu au luat în considerare solicitarea CADO (care a fost adresată inclusiv în baza Legii nr. 544 privind liberul

acces la informațiile de interes public, datele solicitate fiind rezultatul activităților de management școlar, au fost solicitate anonimizat, la nivel de clasă, deci constituiau informație publică);

- fie faptul că nu au avut la dispoziție datele solicitate, într-o formă verificată, astfel încât nu au putut da curs solicitării venite din partea CADO – și nici nu s-au putut organiza pentru a obține aceste date.

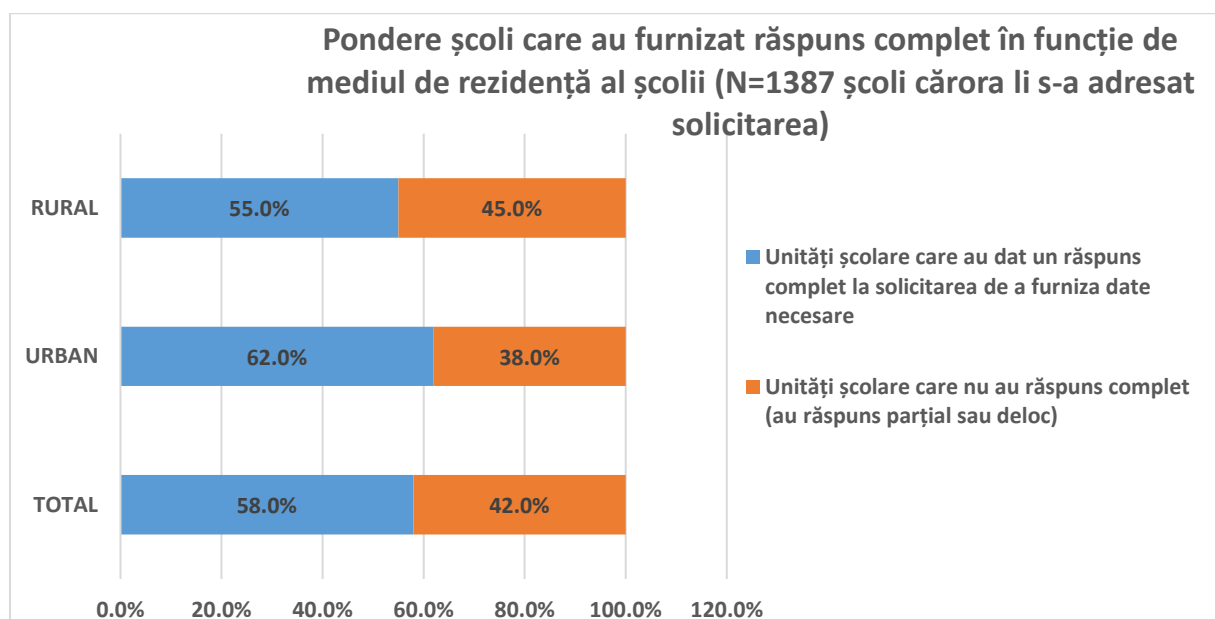
O primă întrebare, pertinentă, este dacă școlile chiar dețin datele solicitate. Un corolar al acestei întrebări este dacă școlile au încredere în datele pe care le dețin cu privire la aspectele referitoare la segregarea școlară sau măsura în care apreciază că aceste date reflectă realitatea cu acuratețe. Discuțiile inițiate cu unele dintre școli pe marginea acestui subiect au arătat că acestea nu dețin anumite seturi de date (precum date privind etnia elevilor), nu știu cum și de unde să obțină aceste date, dacă este necesar sau nu să le dețină etc. Altfel școlile au putut face o estimare, subiectivă, și evident aproximativă, a tuturor categoriilor de date necesare, dar de care erau conștiente că se poate să nu reprezinte fidel realitatea școlii. Procesul de raportare a datelor este tratat în multe cazuri superficial, fiind delegată această sarcină unui angajat nespecializat în această privință (precum secretara școlii sau un cadru didactic). În general nu este percepută o miză deosebită a acestui proces, actorii din școală nu văd consecințe negative majore în cazul în care raportările sunt inexacte sau aproximative.

Există, pe de altă parte, și o rețineră a anumitor școli în a furniza date în condițiile în care există suspiciuni privind situații de segregare sau în condițiile în care școala nu a avut resurse (expertiză, resurse umane) pentru a identifica datele solicitate în mod foarte exact. Solicitantul datelor fiind o organizație neguvernamentală, și nu Ministerul sau Inspectoratul școlar, automat și nivelul de autoritate este unul diferit. În plus o organizație non-guvernamentală ar fi putut face, pe baza datelor, demersuri oficiale și legale pentru desegregare atunci când se constată o astfel de situație. Pentru a evita un astfel de risc este probabil că unele școli au evitat să furnizeze, deliberat, date.

Situația descrisă de răspunsurile primite de la școli se constituie totuși ca un semnal de alarmă pentru modul în care se va derula procesul oficial de colectare a datelor necesare monitorizării segregării școlare având în vedere că 42% dintre școlile apelate de noi, prin faptul că nu au răspuns complet solicitării CADO, ridică suspiciuni consistente cu privire la

capacitatea de a identifica datele necesare sau cu privire la intenția de a ascunde realitatea segregării școlare.

Analiza ratei de răspuns în funcție de mediul de rezidență al unităților școlare vizate arată că în mediul urban a existat o rată mai ridicată de furnizare răspunsuri complete comparativ cu mediul rural (62% vs. 55%). Este o diferență destul de consistentă care ne arată că va exista o problemă mai ridicată în colectarea datelor și a evaluării segregării școlare mai ales în mediul rural. Una din explicațiile acestei diferențe dintre mediul rural și urban în rata de raportare a datelor se regăsește, probabil, în capacitatea diferită de management a datelor și de procesare a lor. Vizitele din teren în cadrul școlilor au confirmat o astfel de explicație.

Gradul de pregătire instituțională a procesului de monitorizare și evaluare a segregării școlare

Acest capitol va răspunde la întrebarea privind capacitatea actuală a școlilor de a identifica și centraliza datele privind segregarea școlară. Este important a discuta, de asemenea, gradul în care școala înțelege, prin reprezentanții săi, miza segregării școlare. Este important de asemenea a evalua gradul în care sistemul de învățământ, în toate sectoarele sale relevante, a pus la punct etapele necesare identificării datelor și a proceselor relevante pentru monitorizarea și evaluarea segregării școlare. Alături de pregătirea specifică, dedicată acestui proces, școlile prin reprezentanți săi trebuie să fie capabile a urma anumite proceduri specifice adoptate la nivelul școlii.

Vom discuta gradul de pregătire instituțională a procesului de monitorizare a segregării școlare distinct, cu referire la fiecare din etapele firești care trebuie parcurse în acest demers și care condiționează obținerea unui diagnostic valid asupra fenomenului. S-a urmărit:

- a) identificarea și raportarea datelor necesare monitorizării segregării școlare de către școală,
- b) capacitatea instituțională a școlilor pentru a monitorizare și evalua segregarea școlară,
- c) cum se respectă regimul datelor personale.

A. Identificarea și raportarea datelor necesare monitorizării segregării școlare de către școală

Datele necesare monitorizării segregării școlare reprezintă acele caracteristici ale elevului necesare a fi raportate de școală astfel încât, pe baza analizei lor, să se poată da un verdict asupra nivelului de segregare școlară din școală.

Există un set de provocări specifice care trebuie considerate cu grijă atunci când se colectează datele necesare monitorizării segregării școlare. Acestea pot fi grupate în jurul următoarelor întrebări:

- Cum se identifică etnia?
- Cum se identifică nivelul educațional al părinților?
- Cum se identifică dizabilitatea/calitatea de beneficiar de bursă socială?

Identificarea și raportarea datelor necesare monitorizării segregării școlare cu acuratețe și onestitate reprezintă o provocare în sine. În mod necesar reprezentanții școlilor au nevoie să înțeleagă mecanismul prin care este recomandabil a fi identificate acele caracteristici ale elevilor care vor constitui baza evaluării nivelului de segregare școlară. În esență, fiecare caracteristică a elevului furnizată de școală trebuie să aibă la bază o declarație / un document oficial raportat de părinte/tutorii legali (cazul etniei, a educației părinților) sau o autoritate legală (cazul copiilor cu dizabilități, dosarul de bursă socială). Așadar, în cazul identificării etniei sau a educației regula de bază este "auto-identificarea" părintelui copilului; în cazul dizabilității sau a calității de beneficiar de bursă socială aceste caracteristici care sunt certificate de un document legal. În cazuri excepționale, hetero-identificarea etniei poate fi invocată, prin cooperarea mai multor stakeholderi (cadre didactice, experți romi, mediatori școlari etc). Oricum ar fi astfel de provocări trebuie descrise și clar specificate în cadrul unui ghid pe care școala să îl poată utiliza.

În demersul nostru am colectat un set de indicii privind gradul în care unitățile școlare sunt pregătite pentru a identifica și raporta datele necesare segregării școlare – vezi tabelul 1.1 mai jos. Dintre unitățile școlare care au răspuns solicitării CADO, aproximativ 32.3% declară că nu au fost înștiințate asupra demarării procesului de monitorizare a segregării școlare. După știința noastră un astfel de demers, în fapt, nu a pornit. Cel mai probabil multe școli au interpretat anumite adrese primite, care vizează cu totul altceva decât demararea procesului de monitorizare a segregării școlare organizat de ministerul educației, în sensul înștiințării cu privire la demararea procesului de colectare a datelor. Constatările din teren, în urma discuțiilor cu reprezentanții școlilor, ne-au confirmat confuzia școlilor între demararea procesului ministerial de monitorizare a segregării și demersul CADO, care reprezintă în esență doar un exercițiu test. Este o ilustrare a nivelului de înțelegere a întregului proces la nivelul școlilor.

Este, de asemenea, important de punctat că aproximativ jumătate (48,6%) dintre școlile care au răspuns la întrebările adresate de CADO declară că nu au primit niciun protocol care să descrie, în amănunt, modul de participare a unității școlare la procesul de monitorizare

a segregării școlare. Deși 67.7% declară că au primit o adresă de înștiințare a demarării procesului, doar 51.4% declară că au primit și protocolul de participare la procesul de monitorizare a segregării școlare aferent. Și în acest caz este vorba, cel mai probabil, de o confuzie a școlilor cu privire la recepția protocolului în cauză. Atunci când reprezentanții școlilor unde s-au făcut vizite în teren pe parcursul proiectului au fost întrebați cu privire la acest protocol, dacă există ca atare, au confirmat că s-au gândit la alte documente care nu reprezentau nicidecum un protocol care să descrie exact cum anume va fi implicată școala în procesul de monitorizare a segregării școlare.

Mai bine de jumătate (54%) dintre școlile care au răspuns arată că nu au primit, în mod oficial, o descriere a modului în care datele urmează a fi colectate în acest proces. Acest pas este esențial, un astfel de document scris, care să arate modul în care școala va colecta datele necesare monitorizării segregării școlare, ar trebui să existe. Colectarea datelor, în sine, reprezintă un proces care necesită grijă și un anumit nivel de profesionalizare și specializare. În condițiile în care nu există garanția existenței unui nivel necesar de expertiză la nivelul școlii pentru identificarea și gestionarea datelor referitoare la elevi se impune transmiterea unui document scris care să indice, într-un limbaj facil, modul în care școala poate identifica adecvat datele necesare monitorizării procesului de segregare școlară.

Tabel 1.I Gradul de pregătire al școlilor pentru colectarea datelor necesare monitorizării segregării școlare - I

VĂ RUGĂM RĂSPUNDEȚI ÎNCERCUIND răspunsul DA sau NU	Pondere DA	Pondere NU	Total	DA, N=	NU, N=	TOTAL
1. La nivelul unității dvs. școlare a fost primită o adresă/comunicare prin care să vă fie adusă la cunoștință demararea procesului de monitorizare a segregării școlare și necesitatea ca școala să ofere suportul necesar în acest proces?	67,7%	32,3%	100%	453	216	669

2. La nivelul unității dvs. școlare a fost primită o adresă/comunicare prin care să fie descris protocolul de participare a unității școlare la procesul de monitorizare a segregării școlare / rolul jucat de școală în acest proces / modul în care vor fi utilizate rezultatele și concluziile?	51,4%	48,6%	100%	343	324	667
3. V-a fost, comunicată oficial, descrierea modului în care datele relevante necesare derulării procesului de monitorizare vor fi colectate de către reprezentanții școlii?	46,0%	54,0%	100%	306	359	665

Un alt aspect important în această etapă este desemnarea unei persoane care să se ocupe dedicat de procesul de monitorizare a segregării școlare, de identificarea și coordonarea procesului de colectare a datelor. Una din trei școli (33,5%) au declarat că nu au desemnat o astfel de persoană special însărcinată care să participe la procesul de monitorizare a segregării școlare, care să se ocupe de identificarea datelor necesare și încărcarea acestora în SIIR – vezi tabelul 1.II de mai jos.

Răspunsurile date de școli ne arată că majoritatea dintre acestea (55,9%) nu au luat decizii administrative (în Consiliul de Administrație al școlii) privind demararea și gestionarea procesului de monitorizare a segregării școlare, iar 56,1% dintre școlile care au răspuns au confirmat că procesul de monitorizare a segregării școlare nu a fost integrat sistemului de control intern managerial – etapă recomandată pentru organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare, de colectare a datelor necesare diagnosticării acestuia. Din acest punct de vedere este recomandabil a fi elaborată, de către minister sau inspectoratele școlare, ca model, o procedură specifică de control intern managerial care să definească procesul de colectare a datelor necesare și de monitorizare a segregării școlare.

În fine este relevant de arătat că 90.5% dintre școlile respondente nu văd vreo consecință negativă care ar deriva din neparticiparea unității școlare la procesul de monitorizare a segregării școlare. Acest fapt este unul extrem de semnificativ. Acest rezultat denotă o slabă motivație a unităților școlare în a trata la modul serios acest demers, în a se îngriji adecvat ca datele furnizate să corespundă realității și de a urmări cu consecvență fenomenul de segregare școlară. Spectrul consecințelor, în acest caz, poate lua diverse forme. Una dintre acestea este reacția beneficiarilor locali ai serviciilor școlare, a părinților. În fapt, însă, chiar segregarea școlară în sine ar putea fi prevenită prin reacția solidară a

părinților, a tuturor părinților beneficiari ai serviciilor educaționale dintr-o anumită școală – dar acest lucru nu se întâmplă din considerente pe care nu avem loc să le dezvoltăm aici. O altă consecință ar putea veni din partea altor instituții care coordonează sau au autoritate asupra activității școlii – precum Inspectoratul Școlar, Ministerul. Autoritatea locală ar putea juca și ea un rol în acest proces, având reprezentanți în Consiliul de Administrație al școlii. Însă, ceea ce rămâne, este că sancțiuni formale instituite special pentru refuzul de a participa la acest proces nu există. Cel mai normal ar fi ca reprezentanții școlilor să înțeleagă fondul acestui demers, utilitatea lui și să participe din convingere la procesul de monitorizare și evaluare a segregării școlare – nu ca o impunere. În fapt eforturile de desegregare școlară reprezintă un mijloc de dezvoltare a calității serviciilor furnizate în școală și mai adecvata îndeplinire a menirii asumate de școală. Discuțiile angajate în cadrul vizitelor din teren reflectă, însă, că școlile nu înțeleg, adecvat, miza pozitivă a acestui demers, pe care îl consideră mai degrabă un exercițiu birocratic, care trebuie făcut: un fel de formă fără fond. De aceea credem că este important ca reprezentanții școlilor să fie instruiți și să li se explice miza segregării școlare, de ce, până la urmă, este important a furniza educație desegregată, pentru toți elevii indiferent de originea lor socială și pentru societate în ansamblu.

Tabel 2.II Gradul de pregătire al școlilor pentru colectarea datelor necesare monitorizării segregării școlare

VĂ RUGĂM RĂSPUNDEȚI ÎNCERCUIND răspunsul DA sau NU	Pondere DA	Pondere NU	Total	DA, N=	NU, N=	TOTAL
4. Există, la nivelul unității școlare, responsabili special însărcinați care să participe la procesul de monitorizare a segregării școlare – cei care colectează datele privind caracteristicile elevilor, cei care centralizează aceste date, cei care transmit datele către minister și inspectorat, care încarcă datele într-un sistem dedicat (de ex. SIIIR), cei care urmăresc actualizarea datelor în acord cu modificările intervenite pe parcurs (transferul elevilor, repetenție, abandon școlar etc.)?	66,5%	33,5%	100%	444	224	668

5. Există o decizie/ un proces verbal al Consiliului de Administrație al școlii sau altei structurii de decizie din interiorul școlii privind demararea și gestionarea procesului de monitorizare a segregării școlare?	44,1%	55,9%	100%	293	372	665
6. Procesul de monitorizare a segregării școlare a fost integrat sistemului de control intern managerial – prin existența unei proceduri specifice de monitorizare a segregării școlare la nivelul unității de învățământ, inclusiv descrierea procesului de colectare și transmitere a datelor relevante?	43,9%	56,1%	100%	289	369	658
7. Există vreo sancțiune sau consecință negativă (sancțiune, mustrare administrativă etc.) prevăzută în cazul în care unitatea școlară nu va participa la procesul de monitorizare a segregării școlare?	9,5%	90,5%	100%	60	570	630

Nu este rostul acestei analize să dezvolte un astfel de subiect, dar trebuie promovat în rândul școlilor și al părinților faptul că de educația desegregată beneficiază nu doar elevii dezavantajați iar acest demers nu este doar unul care răspunde unor deziderate care țin de justiția socială (așa este drept, ca fiecare copil, indiferent de contextul social de proveniență, să aibă șansa egală de a primi aceeași calitate a serviciilor educaționale) dar de asemenea este un demers care contribuie la bunăstare socială sustenabilă, la dezvoltare economică și la un context socio-economic mai favorabil tuturor membrilor comunității.

B. Capacitatea instituțională a școlilor pentru monitorizarea și evaluarea segregării școlare

Subliniem, aici, un fapt poate banal dar extrem de important: nu este suficient ca reprezentanții școlii să știe a utiliza SIIR pentru a încărca acolo date aferente elevilor și astfel procesul de monitorizare a segregării școlare este realizat. Așa cum am discutat în secțiunea anterioară, în prealabil este necesară identificarea adecvată a caracteristicilor fiecărui elev sub forma de date care permit monitorizată și evaluată segregarea școlară.

Răspunsurile date de către școli ne indică faptul că majoritatea dintre acestea sunt puțin pregătite în a demara și gestiona procesul de monitorizare a segregării școlare și, implicit, în a colecta adecvat date relevante (etapă prealabilă necesară). În 66.5% dintre unitățile

școlare care au răspuns întrebărilor CADO nu există la nivelul școlii o fișă sau chestionar standardizat pregătit pentru a fi utilizat, deși acest lucru ar fi necesar; 61.3% dintre școli raportează că nu le este clar cum vor raporta datele colectate; 86.9% nu au stabilit un protocol de lucru cu părinții / tutorii pentru colectarea acestor date iar 70.3% declară că nu au colectate datele necesare caracterizării fenomenului de segregare școlară. Protocolul cu părinți este, de exemplu, un pas necesar pentru a obține consimțământul acestora pentru furnizarea datelor cu caracter personal.

Toate acestea ne arată că, în fapt, majoritatea școlilor sunt în prezent nepregătite pentru a furniza datele necesare care vor sta la baza monitorizării și evaluării segregării școlare. Colectarea datelor aferente fiecărui elev reprezintă un proces de management riguros care necesită un set de instrumente de utilizat, precum un chestionar sau fișă în care să se noteze caracteristicile fiecărui elev conform ordinului Ministerului Educației pentru monitorizarea segregării școlare. Din alt punct de vedere ar putea fi utilizate anumite date deja existente la nivelul școlii, precum cele din cadrul fișei de înscriere la clasa pregătitoare în care se solicită, de exemplu, naționalitatea elevului. Unele școli au demarat proiecte europene în care au fost nevoite să identifice caracteristici ale elevilor precum cele necesare în procesul de monitorizare a segregării școlare. Sunt, în anumite școli, monitori școlare, facilitatori sau experți romi care au date referitoare la anumiți elevi și pot ajuta la identificarea adecvată a acestor date. În orice caz este nevoie de o abordare unitară, la nivelul sistemului educațional, pentru ca fiecare școală să poată furniza adecvat date relevante monitorizării și evaluării segregării școlare; iar această abordare lipsește în prezent.

Tabel 2. Existența cadrului instituțional pentru realizarea monitorizării segregării școlare

	Pondere DA	Pondere NU	DA, N=	NU, N=	TOTAL
1. Există la nivelul școlii pregătită o fișă/chestionar standardizat destinat colectării datelor necesare în procesul de monitorizare a segregării școlare?	33,5%	66,5%	223	443	666
2. Este clar la nivelul școlii cum anume vor fi raportate datele colectate?	38,7%	61,3%	257	407	664
3. Există un protocol semnat cu părinții/tutorii în vederea colectării datelor necesare în procesul de monitorizare a segregării școlare?	13,1%	86,9%	87	576	663

4. La nivelul școlii au fost colectate datele prin care poate fi caracterizat fenomenul de segregare școlară?	29,7%	70,3%	197	467	664
---	-------	-------	-----	-----	-----

Analiza situației de fapt realizată prin intermediul proiectului ne-a arătat că există lacune în pregătirea procesului de monitorizare a segregării școlare, lacune care este necesar a fi acoperite înainte de demararea lui. Fără pregătirea prealabilă și temeinică a școlilor etapele de identificare, colectare și raportare a datelor relevante diagnozei segregării școlare riscă să se transforme într-un fiasco. În acest sens este important de menționat că răspunsurile școlilor ne arată că reprezentanții școlilor nu sunt pregătiți, încă, adecvat, pentru a transmite și furniza date necesare monitorizării segregării școlare (vezi tabelul 3):

- șapte din zece școli care au răspuns solicitării CADO (68,1%) nu au primit un ghid scris care să le călăuzească în demersul de organizare a procesului de monitorizare a segregării școlare;
- în nouă din zece cazuri (89,5%) reprezentanții unităților școlare nu au participat la formare/informare specifică privind derularea procesului;
- în 66.7% dintre școlile care răspuns întrebărilor CADO nu sunt cunoscuți indicatorii utilizați pentru evaluarea segregării școlare și modul lor de calcul (aspecte descrise, de altfel, în Ordinul Ministerului Educației din România nr. 5633/2019 pentru aprobarea Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar).

Tabel 3. Instruirea și pregătirea actorilor relevanți din școală

VĂ RUGĂM RĂSPUNDEȚI ÎNCERCUIND răspunsul DA sau NU	Pondere DA	Pondere NU	DA, N=	NU, N=	TOTAL
1. Vi s-a transmis un ghid scris pentru organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare?	31,9%	68,1%	211	450	661
2. La nivelul școlii sunt cunoscute actele normative relevante care reglementează segregarea școlară din România?	79,8%	20,2%	530	134	664
3. Reprezentanți ai unității școlare au participat la formare/informare specifică privind modul de derulare în școală a procesului de segregare școlară?	10,5%	89,5%	67	572	639

4. La nivelul școlii sunt cunoscuți indicatorii utilizați pentru evaluarea segregării școlare și modul lor de calcul?	33,3%	66,7%	210	421	631
---	-------	-------	-----	-----	-----

Totuși, opt din zece școli (79,8%) respondente la demersul CADO au confirmat că le sunt cunoscute actele normative relevante care reglementează segregarea școlară din România. Rămâne de văzut dacă această cunoaștere se limitează doar la denumirea actelor normative sau este cunoscut, de asemenea, conținutul și detaliile acestor acte normative. O astfel de interogație este legitimă în condițiile în care doar 33,3% dintre școli au declarat că știu care sunt indicatorii utilizați pentru evaluarea segregării școlare și modul lor de calcul – indicatori care sunt descriși în detaliu în cadrul actelor normative relevante, inclusiv în Ordinul Ministerului Educației din România nr. 5633/2019 pentru aprobarea Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar.

În această situație se impune cu necesitate ca reprezentanți, angajați sau colaboratori din fiecare școală să participe la un proces formativ în care să înțeleagă modul de colectare a datelor relevante monitorizării segregării școlare, modul în care acest proces se va derula, cadrul legal relevant. Ar fi recomandabil, în acest sens, ca Ministerul Educației să inițieze și realizarea unui ghid practic care să arate fiecărei școli cum anume poate gestiona adecvat procesul de identificare a datelor, colectarea lor, centralizarea, transmiterea și semnificația/importanța acestui demers.

Actele normative care reglementează modul de gestionare a segregării școlare conțin o terminologie complexă, fiind descrise tipuri diferite de segregare școlară (la nivelul structurilor școlare, la nivelul clădirilor, la nivel de clase, în așezarea în bănci). Ducerea la îndeplinire a obiectivelor legale asumate implică o înțelegere de fond a problematicei segregării școlare, miza procesului, ce anume date sunt utilizate și cum pentru monitorizarea și evaluarea fenomenului etc. Majoritatea școlilor cu care s-a discutat în vizita din teren nu cunosc cum anume va avea loc calcularea scorurilor de segregare școlară și care va fi semnificația acestora. Este important ca și acest aspect să fie cunoscut pentru că, în acest mod, școlilor vor putea gestiona, ulterior, și participarea la elaborarea planurilor de desegregare școlară care urmează a se realiza în cazul în care se constată situații de segregare școlară.

C. Cum se respectă regimul datelor personale

Datele necesare monitorizării și evaluării segregării școlare trebuie să respecte regimul datelor cu caracter personal (GDPR). Aceste date trebuie colectate într-o manieră care să asigure confidențialitatea lor și garanția că vor fi utilizate doar în scopuri care să îmbunătățească calitatea de ansamblu a educației școlare furnizate în România. Stocarea acestor date personale este necesar a fi securizată la nivelul școlii și eventual chiar anonimată. Acordul furnizorilor datelor cu caracter personal (părinții) trebuie să existe și să confirme că s-a realizat informarea consimțită asupra drepturilor legale. Este important, reiterăm acest lucru, ca școala să aibă mecanisme eficiente de păstrare a confidențialității datelor obținute.

Informațiile colectate de la școli cu privire felul în care sunt tratate datele cu caracter personal (Tabelul 4 de mai jos) ne arată câteva aspecte de interes, care ar putea fi considerate în procesul de pregătire a monitorizării și evaluării segregării școlare. Astfel, majoritatea cvasi-generalizată a școlilor apreciază că se cunosc, în cadrul acestora, reglementările legale privind regimul de utilizare a datelor cu caracter personal. Este un efect al popularizării extinse, în media și probabil în diverse cercuri de lucru, a acestei teme. Important este însă și cât de bine se cunosc aceste reglementări, în detaliu și în procesualitatea aplicării lor în managementul școlar.

Aproximativ 60% dintre școli (vezi tabelul 4 mai jos) declară că nu au în cadrul unității școlare persoane angajate participante la cursuri de formare specializate în managementul datelor cu caracter personal. Complexitatea și noutatea domeniului reglementat reclamă, totuși, o astfel de formare specializată. În orice caz, pentru respectarea regimului datelor cu caracter personal, aspect inerent managementul școlar care procesează și stochează în mod curent date de acest tip, este important să existe un set de repere scrise cu menționarea modului de acțiune în situații concrete. Răspunsurile școlilor indică faptul că 63.4% au o astfel de procedură adoptată la nivelul școlii, pentru respectarea regimului datelor cu caracter personal. În mod normal o astfel de procedură ar trebui să existe la nivelul tuturor școlilor din România. Fără o astfel de procedură garanția parcurgerii unor secvențe de acțiune în școală pentru anonimizarea datelor stocate sau pentru păstrarea confidențialității acestora este diminuată.

Un alt aspect relevant revelat de analiza derulată este legat de ponderea școlilor care declară că are loc colectare de date cu caracter personal la nivelul unității școlare. Este inevitabil, evident, ca astfel de date să fie colectate în școală ca urmare a legislației și regulamentelor de înscriere a elevilor în școală (de exemplu la momentul înscrierii în clasa pregătitoare). Oricum, pentru a asigura un management adecvat al furnizării serviciilor educaționale în unitatea școlară, centrat pe nevoile elevilor (care pot varia, de la o categorie socială la alta, definită de caracteristici precum educația părinților, sărăcia familiei, etnie, dizabilități etc.), este necesar a colecta astfel de date cu privire la elevi. Atrag atenția, din acest punct de vedere, cele 47 de școli, reprezentând 7.1% din totalul celor care au răspuns, care declară că în cadrul lor nu se colectează date cu caracter personal. Este total neverosimil acest fapt, cel mai probabil răspunsul lor derivă din necunoașterea adecvată a semnificației reale, legale, a datelor cu caracter personal.

Tabel 4. Capacitate instituțională de respectare a regimului datelor cu caracter personal

	Pondere DA	Pondere NU	DA, N=	NU, N=	TOTAL
1. Se cunosc, la nivelul școlii, reglementările legale privind regimul de utilizare a datelor cu caracter personal?	97,6%	2,4%	651	16	667
2. Persoane angajate în cadrul unității școlare au participat la cursuri de formare privind modul de respectare a regimului datelor cu caracter personal?	39,9%	60,1%	256	385	641
3. Există o procedură la nivelul școlii pentru respectarea regimului datelor cu caracter personal?	63,4%	36,6%	394	227	621
4. Se colectează date cu caracter personal la nivelul unității școlare?	92,9%	7,1%	619	47	666
5. Există o persoană desemnată la nivelul unității școlare pentru a prelua responsabilitatea respectării datelor cu caracter personal?	91,1%	8,9%	607	59	666
6. Datele personale ale elevilor colectate în școală sunt arhivate anonimizat în perioada cât elevul este înscris în școală ?	53,0%	47,0%	354	314	668

Răspunsurile centralizate din partea școlilor ne mai arată că 91.1% dintre acestea au o persoană desemnată pentru a prelua responsabilitatea respectării datelor cu caracter personal. Este una din etapele necesare în respectarea regimului datelor cu caracter personal. Contează însă, pe de altă parte, ca respectiva persoană să aibă cunoștințele și capacitatea de a gestiona eficient acele date, urmând pașii necesare în conformitate cu legea. În plus sunt aproximativ una din zece școli (8.9%) care declară că nici nu au o astfel de persoană desemnată.

În fine studiul ne-a relevat și faptul că există o pondere de aproximativ jumătate dintre școli (47%) care arhivează datele colectate de la elevi fără a le anonimiza, restul procedând la anonimizarea lor. În fapt nu este cel mai relevant ca aceste date să fie anonimizate (prin alocarea unui cod cifric etc.), cât mai ales ca accesul la aceste date să fie securizat (datele stocate într-un spațiu hardware protejat, care nu poate fi expus atacurilor cibernetice de extragere a lor) și restricționat la accesul unui anumit număr de persoane, care sunt obligate și instruite să respecte confidențialitatea acestor date, să nu le divulge sau să le utilizeze în alte scopuri decât cele pentru școala le-a colectat sau legea permite.

Aplicarea în practică a rigorilor regimului datelor cu caracter personal întâmpină și alte particularități și provocări specifice care ar trebui considerate și lămurite – nu este aici locul să dezvoltăm aceste aspecte, doar semnalăm necesitatea ca școlile să fie capacitate în această direcție. Un exemplu pe care îl vom da totuși aici este legat de modul în care sunt colectate date de la persoane analfabete, părinți analfabeți. Sunt astfel de situații, unele dintre școlile vizitate în proiect întâmpină astfel de situații. Se pune în acest caz întrebarea legitimă: cum anume are loc consimțământul asumat al acestor persoane pentru furnizarea și prelucrarea datelor lor personale? În lipsa unei direcții generale, unei practici unitare diseminate în sistemul educațional se ajunge la situația în care fiecare școală interpretează și aplică o practică specifică, mai mult sau mai puțin legală, care răspunde mai multe sau mai puțin drepturilor legale ale persoanelor sau interesului superior al copilului înscris în școală.

Limite și provocări cheie ale procesului de monitorizare și metodologiei aprobate de minister

Metodologia de monitorizare a segregării școlare trebuie să rămână un instrument deschis, adaptat în permanență situațiilor de segregare școlară care apar și pot fi semnalate. Mai concret vrem să semnalăm faptul că în practică pot fi identificate și alte situații de segregare școlară decât cele anticipate și descrise în Ordinul ministrului educației naționale nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar și Ordinul nr. 5633 din 23.12.2019 pentru aprobarea ”Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar”.

Proiectul derulat ne-a oferit prilejul de a constata anumite situații specifice care se pot constitui ca forme de segregare și care ar trebui tratate ca atare în legislație. O astfel de situație este desenarea circumscripțiilor școlare pentru a deservi predilect anumite zone rezidențiale populate prioritar de persoane mai bine poziționate socio-economic; ne referim la desenarea acestor circumscripții deliberat cu scopul de a include anumite spații și locuințe într-o anumită circumscripție școlară și, concomitent, de a exclude anumite spații și locuințe – pornind de la profilul demografic al locuitorilor acelor spații și locuințe, cu intenția de a aloca într-o circumscripție școlară elevi și familii cu un anumit status social preferențial. Este, de exemplu, situația teoretică unei școli pentru care se decide a deservi o circumscripție școlară care acoperă o zonă de blocuri nou construite din apropiere, dar se exclud din aceeași circumscripție școlară zona unor case vechi, improvizate etc. *situate la aceeași distanță de școală*. Este, evident, că o astfel de practică este neavenită și imorală, cu efecte segregacioniste în plan școlar. Un astfel de fenomen segregacionist nu poate fi surprins de actualul sistem de monitorizare și evaluare a segregării școlare așa cum este el gândit și reglementat în prezent pur și simplu pentru că nu a fost prevăzută o asemenea situație.

Un alt criteriu care poate conduce la segregare școlară ar consta în considerentul nevoilor remediale: elevii care au rămas în urmă pe parcursul școlar, având nevoie de educație remedială, sunt plasați în anumite clase (sau clădiri sau structuri școlare) deliberat. Este o discuție aici dacă numărul elevilor cu nevoi remediale în educație derivă din calitatea serviciilor educaționale furnizate în cadrul unei structuri școlare, a concentrației mai mari a

elevilor în risc de a acumula astfel de decalaje educaționale sau, în mod deliberat, anumiți elevi cu nevoi remediale mai accentuate sunt plasați deliberat în anumite structuri școlare.

Provocarea cheie a procesului de monitorizare și evaluare a segregării școlare, rămâne, însă, din punctul nostru de vedere, faptul că diagnosticul se bazează pe date care sunt identificate, colectate, centralizate și furnizate de către reprezentanții unității școlare. Practic, fără un filtru de control extern, demersul se bazează exclusiv pe competența, buna credință și onestitatea reprezentanților școlii care furnizează aceste date. Fără a porni de la prezumții de rea intenție sau incompetență, este totuși necesar a fi instituit un mecanism suplimentar de asigurare a calității datelor furnizate de unitățile școlare prin diverse mecanisme posibile precum:

- a) disponibilitatea declarațiilor asumate de către părinți cu privire la caracteristicile constatate (etnie, nivel de educație) sau a documentelor care atestă anumite caracteristici (dosar bursă socială, dosar dizabilitate);
- b) creșterea capacității școlilor în a gestiona identificarea și raportarea datelor (procedură de colectare a datelor standard, ghid de orientare, instrumente de colectare a datelor – chestionar, formarea reprezentanților școlii etc.);
- c) instituirea unor mecanisme stimulative de asumare a responsabilității în acest proces.

4. Diagnoza segregării școlare. Rezultate

Tabloul general al segregării școlare

Demersul organizat de CADO pentru testarea procesului de monitorizare și evaluare a segregării școlare în acord cu metodologia stabilită de Ministerul Educației a analizat și funcționalitatea procesului proiectat, gradul în care acesta poate conduce adecvat la o diagnoză a segregării școlare și, în baza acesteia, la măsuri pentru combaterea acestui fenomen.

În cadrul celor 805 școli care au răspuns complet la solicitarea CADO furnizând datele necesare monitorizării segregării școlare, urmând metodologia propusă de minister, am putut calcula scorul de segregare școlară aferent fiecărei școli. Fiind doar un exercițiu, am considerat în analiză trei dintre formele de segregare menționate în metodologia adoptată de minister, cele mai relevante în opinia noastră: *segregarea la nivelul structurilor școlare* (în raport cu unitatea școlară, dacă școala are mai multe structuri școlare), *la nivelul clădirilor* (în raport cu structura școlară – dacă școala are mai multe structuri școlare - sau unitatea școlară) și *la nivel de clase* (dacă în cadrul structurii sau unității școlare, la nivelul de studiu considerat, educația elevilor se derulează în două sau mai multe clase). Am renunțat la a urmări segregarea școlară în celelalte două posibile forme menționate în ordinul ministerului, *la nivelul unității școlare* în raport cu circumscripția școlară (în cazul criteriului etnic) și *la nivelul poziționării în ultimele două bănci* în raport cu situația din clasă/grupă. Anumite motive ne-au făcut să procedăm astfel:

1. la nivel de unitate școlară era nevoie de date oficiale de caracterizare a circumscripției școlare pe care fiecare școală o deservește (ponderea elevilor din diferite categorii în circumscripția școlară etc.), date care nu sunt disponibile în statisticile oficiale.
2. în cazul băncilor calitatea datelor furnizate este înalt dependentă de raportarea fiecărui cadru didactic, este nevoie de o verificare a modului de organizare a spațiului de predare, dacă există o rotire periodică a elevilor în bănci etc.
3. chiar dacă s-ar constata azi un nivel de segregare în organizarea plasării elevilor în bănci, în ziua următoare verdictul poate fi imediat schimbat prin replasarea elevilor în bănci în altă modalitate.

Analiza CADO ar fi putut să devină ea însăși, prin concluziile sale, o variabilă care ar fi influențat decizia de organizare a băncilor fără a mai putea menține diagnoza de segregare. Pe scurt considerăm că, deși este meritorie includerea în ordinul ministerial a formei de segregare școlare prin organizarea plasării în bănci, atrăgându-se atenția asupra acestei posibilități, este greu de surprins în practică la modul sistematic. Efectul va fi de conștientizare a actorilor, la nivelul sistemului, pentru evitarea acestei forme de segregare, dar greu de surprins în procesul de monitorizare și evaluare.

Urmând metodologia adoptată de minister scorul calculat a putut lua o valoare de la 1 la 10, iar noi am considerat scorul segregării pe clădiri și pe clase, în funcție de 5 criterii stabilite în acord cu metodologia adoptată de minister:

- 1) etnic,
- 2) dizabilitate,
- 3) nivelul educației părinților,
- 4) caracteristica elevului de a fi beneficiar de bursă socială,
- 5) criteriul performanțelor școlare (operaționalizat prin statutul de repetent al elevului, distribuția elevilor repetenți în spațiile de învățare).

Criteriile 3) și 4) considerate se subsumează criteriului statutului socio-economic al familiei. În metodologia adoptată de minister există menționat și un alt criteriu, cel al mediului de rezidență, pe care însă nu l-am abordat în analiză întrucât el vizează nivelul liceal de studiu (segregarea claselor liceale în funcție de mediul de rezidență din care provine elevul), nivel de studiu pe care noi l-am exclus deliberat din analiză.

Am stabilit drept scor prag de referință valoarea de 1, ceea ce înseamnă că există în unitatea școlară cel puțin un spațiu școlar considerat (clădire, clasă) în care ponderea elevilor din categoria dezavantajată menționată în metodologie este cu cel puțin 10% mai mare decât procentul aceleiași categorii de elevi în spațiul școlar reper (în cazul structurilor școlare este unitatea școlară în totalitatea ei, în cazul clădirilor acesta este structura/unitatea școlară, în cazul clasei acesta este nivelul educațional din care face parte clasa).

În plus față de prevederile metodologiei asumate de minister am adăugat alte două criterii în funcție de care am evaluat segregarea școlară a elevilor:

1) neparticiparea la minim 80% din cursurile online organizate în pandemie și

2) nevoia de educație remedială a elevului.

Am decis includerea acestor criterii având în vedere miza deosebită a acestora în raport cu procesul școlar. Participarea la cursuri online în perioada pandemiei reflectă vulnerabilitatea elevului în raport cu procesul școlar, riscul de a acumula lacune școlare și decalaje greu surmontabile ulterior. Vulnerabilitatea manifestă în procesul de participare la cursuri online poate reflecta, pe de o parte, atât disponibilități reduse de suport familial pentru adaptarea la situația excepțională de organizare a educației școlare online, dar poate reflecta și o anumită deficiență organizațională a reprezentanților școlii însărcinați cu educația elevilor.

Nevoia educației remediale s-a acutizat în masa de elevi în perioada pandemiei, este și reflecția lacunelor acumulate în urma perioadei de organizare online a educației din perioada pandemiei.

Concentrarea elevilor cu rate de participare redusă la educația școlară online și cu nevoi de educație remedială mai degrabă în anumite facilități educaționale (clădiri, structuri școlare, clase) reflectă distribuția neuniformă a elevilor dezavantajați în spațiile școlare fapt care interesează deciziile publice din domeniul educației și societatea în general, fiind un aspect de care depinde bunăstarea și dezvoltarea socio-economică generală.

Tabelul următor prezintă numărul de școli în care s-a înregistrat cel puțin scorul 1 pe fiecare tip și formă de segregare considerate:

Tip de segregare	Formă de segregare	Număr școli în care s-a înregistrat cel puțin scor 1 (ponderea elevilor din categoria dezavantajată este cu cel puțin 10% > decât procentul aceleiași categorii de elevi în spațiul școlar reper)	Pondere din totalul școlilor în care se putea manifesta forma respectivă de segregare (din totalul celor care au raportat date complete)
Pe criteriul etnic	La nivelul structurilor școlare (vs. unitate învățământ)	93 de unități școlare care includ 211 structuri școlare	78,2% unități școlare (din 119 unități școlare care au minim 3% elevi romi și minim 2 structuri școlare), respectiv 54,9% structuri școlare (din cele 384 structuri școlare care fac parte din unități școlare cu minim 3% elevi romi și cu minim 2 structuri școlare)

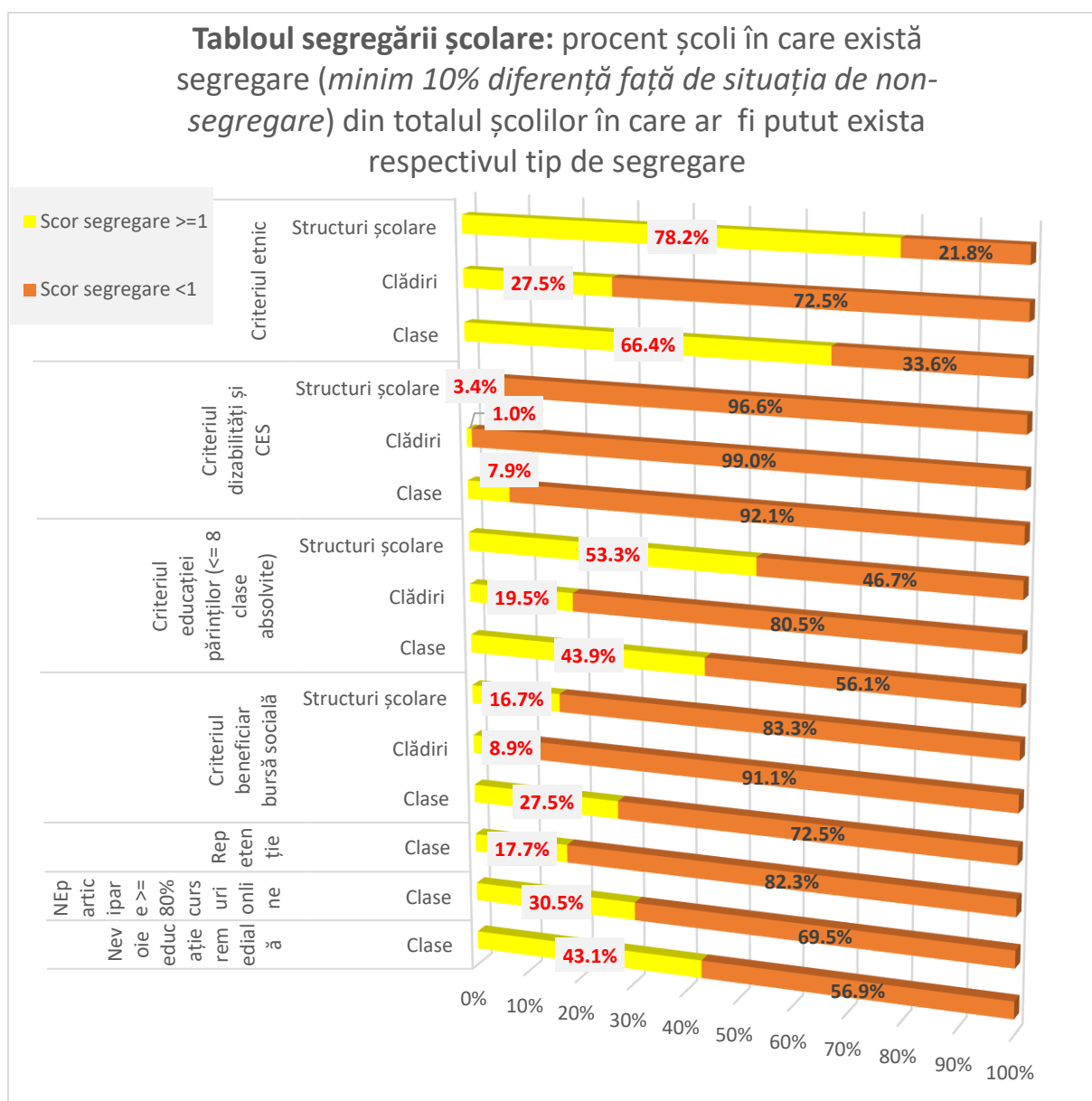
	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ/structură școlară)	28	27,5% (din totalul celor 102 școli care au minim 3% elevi romi și cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	83*	66,4% (din totalul celor 125 școli care au minim 3% elevi romi și cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul dizabilității și CES	La nivelul structurilor școlare (vs. unitate învățământ)	11 de unități școlare care includ 12 structuri școlare	3,4% (din totalul celor 323 școli care au cel puțin două structuri școlare în care își derulează activitatea), respectiv 1,2% structuri școlare (din totalul celor 956 structuri școlare care fac parte din unități școlare care au în componență minim 2 structuri școlare)
	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ/structură școlară)	3	1% (din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	29	7,9% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul statutului educațional al părinților (cel mult 8 clase absolvite)	La nivelul structurilor școlare (vs. unitate învățământ)	172 de unități școlare care includ 350 structuri școlare	53,3% (din totalul celor 323 școli care au cel puțin două structuri școlare în care își derulează activitatea), respectiv 36,6% structuri școlare (din totalul celor 956 structuri școlare care fac parte din unități școlare care au în componență minim 2 structuri școlare)
	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ/structură școlară)	59	19,5% (din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	161	43,9% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul caracteristicii de beneficiar de bursă socială	La nivelul structurilor școlare (vs. unitate învățământ)	54 de unități școlare care includ 77 structuri școlare	16,7% (din totalul celor 323 școli care au cel puțin două structuri școlare în care își derulează activitatea), respectiv 8% structuri școlare (din totalul celor 956 structuri școlare care fac parte din unități școlare care au în componență minim 2 structuri școlare)

	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ/structură școlară)	27	8,9% (din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	101	27,5% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul repetenției	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	65	17,7% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul NEparticipării la minim 80% la cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	112	30,5% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul nevoii de educație remedială	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	158	43% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)

* dintre acestea sunt situații în care segregarea școlară este excepție agreată de lege, în condițiile în care își găsește explicația în organizarea claselor cu predare în limba maternă. Dintre aceste școlile unde am identificat segregare etnică la nivel de clase 10 au raportat că au organizat clase de predare în limba maternă. Lista acestor școli este prezentată în Anexa. Astfel de cazuri trebuie analizate punctual.

Putem remarca, din tabelul anterior, un set de aspecte interesante. Reiterăm, înainte de toate, faptul că aceste date nu sunt reprezentative la nivel național, nici măcar la nivelul celor 11 județe unde am derulat simularea monitorizării segregării școlare. Să ne reamintim că doar 58% dintre școli au răspuns complet la solicitarea de a furniza date, și am constatat că multe școli nu au o înțelegere adecvată, deocamdată, asupra modului în care datele trebuie colectate și raportate cu acuratețe. Cu toate aceste limite de reprezentativitate putem remarca faptul că există o variație consistentă a segregării școlare definite în funcție de criterii diferite și în spații școlare diferite. Astfel, **clasele** (vs. nivel educațional) și **structurile școlare** (vs. unitate învățământ) **sunt spații de segregare școlară mai frecvente decât clădirile** (vs. unitate învățământ/structură școlară) – fapt poate de înțeles întrucât sunt mai puține situațiile în care există mai multe clădiri în școală față de situațiile în care întâlnim mai multe clase și, în anumite situații, clasele sunt organizate segregat etnic pentru predare în limba maternă. De asemenea, în cazul structurilor școlare, segregarea are loc ca urmare a concentrării (sau segregării) rezidențiale a anumitor categorii de elevi.

Mai jos redăm și grafic, pentru o mai bună vizualizare, datele prezentate în tabelul anterior.

Ne-am raportat ca reper, în analiza derulată, doar la facilitățile în care se putea manifesta tipul de segregare analizat. Astfel, am luat în considerare în analiza segregării etnice doar acele școli în care există minim 3% elevi de etnie romă și:

- în cazul segregării pe *structuri școlare*, doar acele unități școlare unde activitatea se derulează în minim 2 structuri școlare,
- în cazul segregării școlare pe *clădiri*, doar acele școli în care există minim 2 clădiri existente în care se derulează activități școlare,
- respectiv, în cazul segregării în *clase*, doar acele școli în care există cel puțin un nivel educațional în care sunt organizate cel puțin 2 clase.

Astfel, **dacă ne raportăm doar la segregarea în structuri școlare**, putem remarca că:

- ✓ **criteriul etnic și al educației părinților produc cele mai multe situații de segregare școlară;**
- ✓ palierul intermediar este reprezentat de situațiile de segregare în baza caracteristicii de beneficiar de bursă socială,
- ✓ iar al treilea palier ca frecvență a segregării îl reprezintă dizabilitatea.

Nu am urmărit segregarea la nivelul structurilor școlare în funcție de repetenția elevilor, neparticipării la minim 80% la cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie sau nevoii de educație remedială.

Dacă ne raportăm la unitățile școlare în care ar fi fost posibil să se manifeste segregarea școlară de tip etnic, la o pondere de 78,2% dintre acestea există o alocare disproporțională de minim 10% dintre elevii romi în cel puțin o anume structură școlară în raport cu procentul elevilor romi de la nivelul întregii unități școlare de care aparține respectiva structura școlară. Segregarea în funcție de nivelul educațional al părinților (părinții cu cel mult 8 clase absolvite) arată o pondere de 53,3% dintre unitățile școlare în care segregarea de acest tip se manifestă în cadrul a cel puțin uneia dintre structurilor școlare aparținătoare (utilizând pragul de 10% alocare peste pragul referință constituit de ponderea în întreaga unitate școlară a părinților cu educație sub 8 clase). Trebuie să avem în vedere faptul că, astfel de situații, au loc și ca urmare a segregării rezidențiale, a faptului că în anumite zone rezidențiale din aceeași localitate, în care sunt plasate în proximitate și anumite structuri școlare, locuiesc în mod preponderent elevi care provin din familii cu un profil socio-demografic particular (etnic, educațional, situație a veniturilor etc.)

Dacă ne raportăm doar la segregarea în clase, putem remarca că:

- ✓ **criteriul etnic, al educației părinților și al nevoii de educație remedială produc cele mai multe situații de segregare școlară;**
- ✓ palierul intermediar este reprezentat de situațiile de neparticipare la minim 80% la cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie sau al caracteristicii de beneficiar de bursă socială,
- ✓ iar al treilea palier ca frecvență a segregării îl reprezintă repetenția și dizabilitatea.

Se remarcă la un nivel ridicat semnale de segregare etnică pe clase, caz în care, în 83 de școli, care reprezintă 66,4% din totalul celor 125 școli care au minim 3% elevi romi și cel puțin un nivel educațional cu minim două clase, există o alocare disproporțională de minim 10% dintre elevi într-o anumite clasă în raport cu procentul elevilor romi de la nivelul educațional în care este organizată clasa. Trebuie să reținem că, dintre acestea, sunt situații în care segregarea școlară este excepție agreată de lege, în condițiile în care își găsește explicația în organizarea claselor cu predare în limba maternă. Astfel de cazuri trebuie analizate punctual, am preferat să le păstrăm în lista celor raportate pentru a permite inclusiv documentarea situației acestora. În mod specific, de exemplu, interesează situația în care organizarea claselor după logica limbii materne a condus la clase exclusiv de romi alături de alte clase ale altor elevi de altă etnie, pe același nivel educațional. Este important de a evalua, în aceste situații, comparativ, situația calității serviciilor educaționale furnizate în cele două facilități educaționale.

Putem remarca, de asemenea, semnale puternice ale segregării în funcție de criteriul nivelului educațional al părinților și al elevilor care necesită educație remedială. În aceste situații am identificat o pondere de 43,8% școli (*dintre cele care au minim două clase la cel puțin un nivel educațional*) unde există o alocare disproporțională de minim 10% dintre elevi într-o anumite clasă în raport cu procentul elevilor ai căror părinți au cel mult 8 clase de la nivelul educațional în care este organizată clasa, respectiv 43% pentru elevii care necesită educație remedială.

Suscită îngrijorare și ponderea școlilor care au semnale de segregare în clase în funcție de ponderea elevilor beneficiari de burse sociale (27,5%), a ponderii elevilor care nu au participat la minim 80% din cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie (30,5%), a elevilor aflați în repetenție școlară (17,7%) sau a elevilor cu dizabilități (7,9%).

Analiza separată, doar la nivelul clădirilor, ne arată că cele mai frecvente situații de segregare sunt determinate iarăși de etnie (27,5% ridică semnale de segregare de acest tip), nivelul educației părinților (19,4%), respectiv criteriul burselor sociale (8,9%). Segregare școlară în clădiri, în funcție de dizabilitate, a fost semnalizată foarte rar, în 1% din cazuri. Această situație din urmă se explică, probabil, și prin faptul că în prezent mulți elevi cu

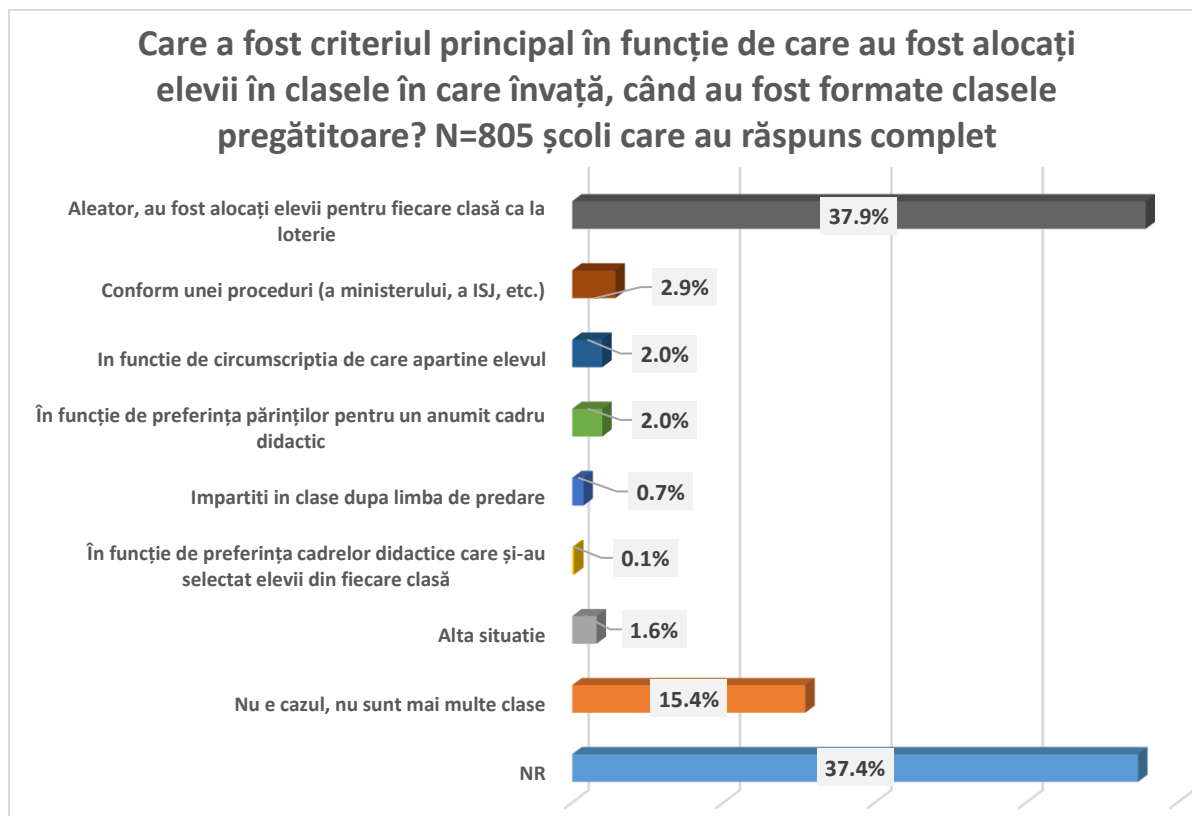
dizabilități nu au fost integrați în învățământul de masă fiind, încă, parte a așa numitului ”învățământ special”.

Merită remarcat faptul că nevoia de educație remedială este inegal distribuită, se pare, în diferite clase din numeroase structuri școlare; de asemenea vulnerabilitatea în perioada pandemiei, transpusă în neparticiparea la orele organizate online a fost, de asemenea, inegal distribuită în rândul claselor din școlilor din România. Aceste aspecte reflectă, în fapt, capacitatea familiei de a susține procesul educațional al elevului (prin suport în realizarea temelor, ghidajul elevului în raport cu cerințele programei școlare, monitorizarea curențelor și dificultăților școlare și adoptarea de măsuri de remediere, facilitarea participării la activități extrașcolare care cresc adaptabilitatea elevului în învățare etc.). Nu este de mirare că remarcăm un nivel similar între situația segregării pe clase în funcție de nivelul educației parentale (un indicator al capacității familiei de a susține participarea școlară a elevului) și cea în funcție de nevoia educației remediale sau a neparticipării la educația online. În acest cadru ar fi recomandabil ca în lista criteriilor de segregare școlară să fie inclusă și cel care surprinde nevoia de educație remedială a elevului.

Reamintim că am exclus din start analiza segregării școlare la nivel de bănci întrucât aceasta este o formă de segregare care poate fi ușor mascată, fie prin declararea rotirii elevilor în bănci (fără un control asupra gradului în care acest lucru are loc, de fapt) sau prin așezarea elevilor în formă de cerc. Considerăm meritoriu că acest criteriu a fost inclus în metodologia asumată de minister, se va trage în acest sens un semnal asupra faptului că este importantă și așezarea în bănci a elevilor pentru performanța lor școlară, dar considerăm că este dificil de evaluat în mod real acest tip de segregare în lipsa unui mijloc de observare obiectivă o modului de poziționare a elevilor în bănci.

Mai este important de arătat și cum au răspuns școlile în privința modului în care organizează alocarea elevii în clasele în care învață, la nivelul clasei pregătitoare – vezi graficul următor. Cea mai mare parte a școlilor, aproape patru din zece (37,9%), declară că elevii sunt alocați în clase aleator, ca la o loterie, astfel încât cadrele didactice sau părinții nu au avut nicio influență în alocarea copilului lor într-o anumită clasă. Există și școli care urmează o procedură specifică (fără a fi menționat în ce constă aceasta exact) – 2,9% sau în funcție de circumscripția de care aparține elevul sau domiciliul acestuia – 2%. În acest din urmă caz se are în vedere, probabil situația copiilor care sunt arondați unei anumite

structuri școlare prin rezidența lor. O pondere de 2% dintre școli declară că totuși elevii sunt distribuiți în clase în funcție de preferința părinților pentru un anumit cadru didactic și doar 0,1% în funcție de preferința cadrului didactic. O pondere importantă dintre școli nu au furnizat niciun răspuns (37,4%).

Aceste date ne arată că s-au depus anumite eforturi pentru un proces de alocare aleatoare a elevilor în clase. Cu toate acestea există încă situații în care această procedură de alocare a elevilor nu este urmată și care ar trebui analizate punctual. Însă, și mai important, contează a urmări gradul în care modul de constituire a claselor, la nivelul clasei pregătitoare, atunci când se procedează la alocarea aleatoare, este păstrat în timp. Există riscul ca, în ciuda unei alocări inițiale aleatoare a elevilor în clase, ulterior să existe mutări ale elevilor între clase creând premisele segregării școlare.

Vizitele în școli și investigările realizate ca parte a proiectului au constatat că ISJ-urile nu verifică în mod predilect cum anume școlile organizează distribuția în clasele pregătitoare a elevilor, aceasta fiind, de regulă, o decizie a școlii. Au existat recomandări din partea unor Inspectorate Județene (Timiș, București) pentru ca distribuția elevilor în clase să se realizeze aleator sau în ordine alfabetică, astfel încât părinții și cadrele didactice să nu mai poată influența spațiul și clasa unde este alocat copilul. Sunt situații și în alte județe unde

se practică, parțial, alocarea aleatoare a elevilor în clase. Cu toate acestea, atâta vreme cât alocarea aleatoare a elevilor în clase (acolo unde sunt mai multe clase pe nivelul educațional) nu este inclusă ca reglementare de urmat în Metodologia de înscriere a copiilor în învățământul primar, ea rămâne o opțiune la latitudinea decidenților din unitățile școlare. De aceea lipsește în prezent un instrument legal de monitorizare și verificare a modului în care se derulează acest proces.

Segregare pe criteriul etnic

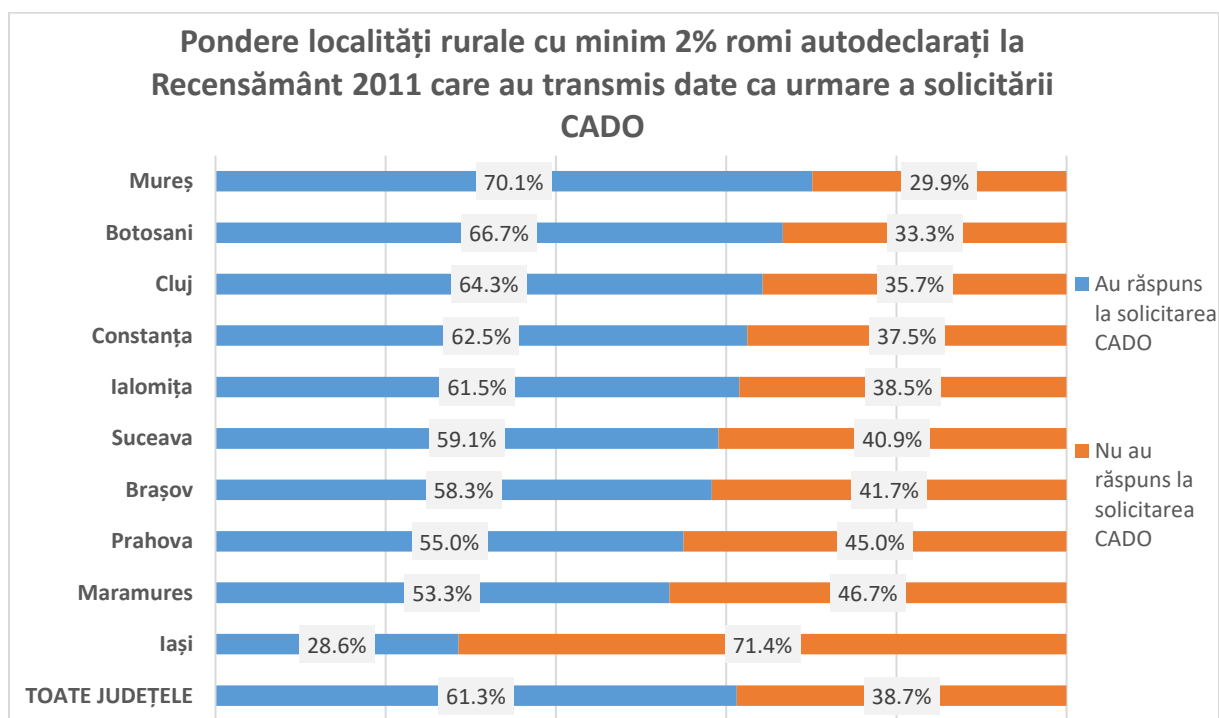
Am derulat o analiză specifică în privința segregării etnice, urmărind să arătăm care a fost rata de răspuns și participare la demersul CADO printre unitățile școlare unde ne așteptam să existe ponderi semnificative de elevi romi. Am considerat în acest demers *doar localitățile rurale* din cele 11 județe unde exercițiul de testare a segregării școlare s-a derulat. Am procedat astfel întrucât datele publice de la ultimul Recensământ al populației realizat în anul 2011 oferă numărul cetățenilor români de etnie Roma doar cel mult la nivel de localitate (nu și la nivel de circumscripție școlară), iar în localitățile urbane, care sunt de dimensiuni mai mari, există mai multe școli care deserveșc mai multe circumscripții școlare. Așadar deși datele per localitate urbană ar fi indicat o pondere semnificativă de elevi romi nu aveam destule argumente pentru a considera că o anumite școală din localitate ar trebui, în mod logic, să aibă elevi romi (aceștia putând fi concentrați în altă circumscripție școlară / unitate școlară).

În cele 10 județe acoperite de proiectul CADO (la acestea se adaugă și București, sectoarele 2 și 5, dar evident această zonă nu a intrat în analiza situației localităților rurale) există 253 de localități rurale în care, la ultimul Recensământ din 2011, a fost înregistrată o pondere de minim 2% cetățeni români care și-au asumat etnia Roma; numărul total al cetățenilor români care s-au autodeclarat de etnie Roma în aceste localități a fost de 98.297, a căror distribuție o putem vedea în tabelul prezentat mai jos:

Județ	Număr localități	Număr cetățeni români de etnie Roma – prin autoasumare a etniei Rome
Botoșani	6	1286
Brașov	36	13702
Cluj	42	12515
Constanța	8	2478
Ialomița	13	8399
Iași	14	6590
Maramureș	15	4353
Mureș	77	33400
Prahova	20	7844
Suceava	22	7730
Total general	253	98.297

Cele mai multe localități care au răspuns complet solicitării CADO au fost în județul Mureș, iar cele mai puține – ca pondere localități – au fost în județul Iași. La nivelul fiecărui județ ponderea localităților în care a fost primit un răspuns complet de la cel puțin o unitate școlară situată în localitate a variat după cum se poate vedea în graficul următor.

Grafic 1. Pondere localități rurale în județele unde proiectul s-a derulat cu minim 2% romi autodeclarați la Recensământ 2011 care au transmis date ca urmare a solicitării CADO

JUDEȚE	Localități unde sunt școli care au răspuns la solicitare		Localități unde nicio școală nu a răspuns la solicitare	
		Număr romi		Număr romi
Mureș	54	24145	23	9255
Botoșani	4	1016	2	270
Cluj	27	8243	15	4272
Constanța	5	1178	3	1300
Ialomița	8	2186	5	6213
Suceava	13	5885	9	1845
Brașov	21	6819	15	6883
Prahova	11	3362	9	4482
Maramureș	8	2353	7	2000
Iași	4	1577	10	5013
Total județe	155	56764	98	41533

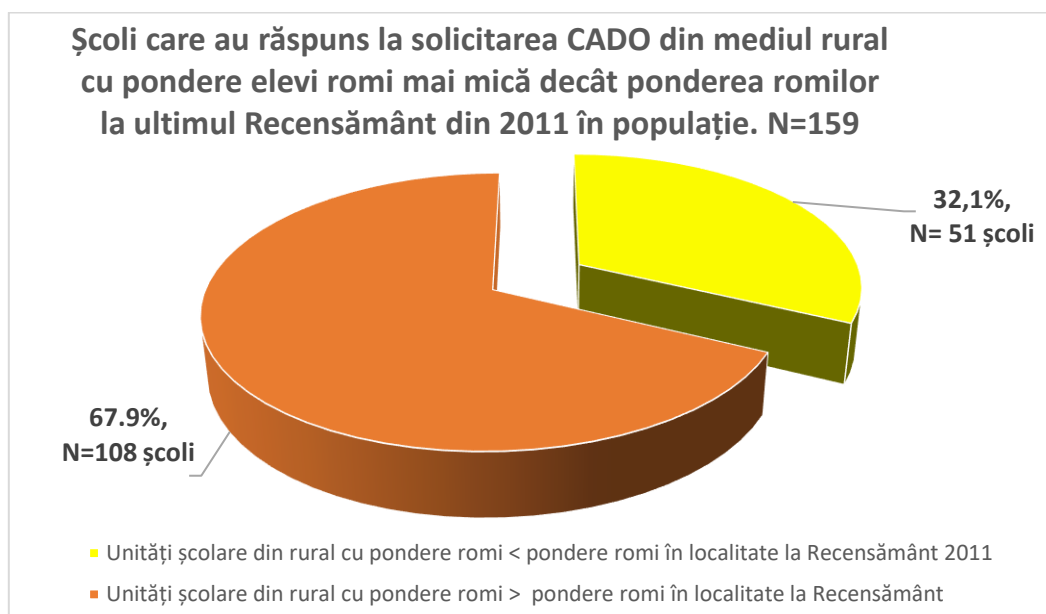
În total am primit răspuns complet de la 159 de școli situate în 155 de localități din mediul rural în care a existat o pondere de minim 2% cetățeni români care și-au declarat apartenența Roma la Recensământul din 2011, în vreme ce din 98 de localități rurale cu aceeași pondere minimă de romi (2%) la Recensământul din 2011 nu s-a primit răspuns complet de la vreo școală din localitate.

Dintre cele 159 de școli situate în localități rurale cu minim 2% romi conform Recensământului din 2011 și care au răspuns solicitării CADO, aproximativ o treime (32,9%) – 51 unități școlare - au înregistrat o pondere de elevi romi în școală mai mică decât ponderea cetățenilor români care s-au autodeclarat romi în localitate la Recensământul din 2011 – vezi tabelul următor. În aceste cazuri sunt suspiciuni întemeiate, în consecință, că ponderea elevilor romi din unitatea școlară nu a fost adecvat estimată de către reprezentantul unității școlare.

Tabel. Unități școlare din mediul rural cu ponderi elevi romi în funcție de ponderea populației Roma la Recensământ 2011

JUDEȚE	Unități școlare din rural cu pondere romi < Recensământ	Unități școlare din rural cu pondere romi > Recensământ
Botoșani	1	3
Brașov	9	12
Cluj	6	21
Constanța	4	2
Ialomița	7	1

Iași	1	3
Maramureș	1	7
Mureș	13	42
Prahova	5	7
Suceava	4	10
TOATE JUDEȚELE	51	108

Am arătat deja care a fost procentul școlilor în care există segregare școlară etnică prin concentrarea elevilor romi în clădiri sau în anumite clase, conform datelor raportate de școli – vezi și graficul următor. Reluăm aici discuția asupra acestor date în contextul ratei de răspuns primite de la școli. Așa cum am spus deja sunt 98 de localități rurale cu minim 2% romi autodeclarați la Recensământul din 2011 care nu au răspuns solicitării CADO. Practic, în aceste localități nu s-a putut da un verdict asupra segregării școlare etnice, deși exista posibilitatea aceasta. În plus există probabil și alte școli din mediul urban dintre cele care nu au răspuns solicitării CADO unde existau elevi romi – situații în care de asemenea nu s-a putut da un verdict asupra segregării școlare etnice.

În evaluarea segregării școlare etnice s-au aplicat două filtre suplimentare pentru stabilirea bazinului în care s-ar fi putut manifesta segregare școlară etnică.

Primul filtru a fost stabilirea unui prag de 3% pondere elevi romi în școală, conform raportării școlilor. Această pondere a fost una arbitrar aleasă, dar bazată pe logica că sub acest prag numărul elevilor romi în școală este atât de mic încât segregarea lor nu ar avea rost (3% dintre elevii unei școli de 100 de elevi înseamnă 3 elevi romi). Au rezultat astfel 228

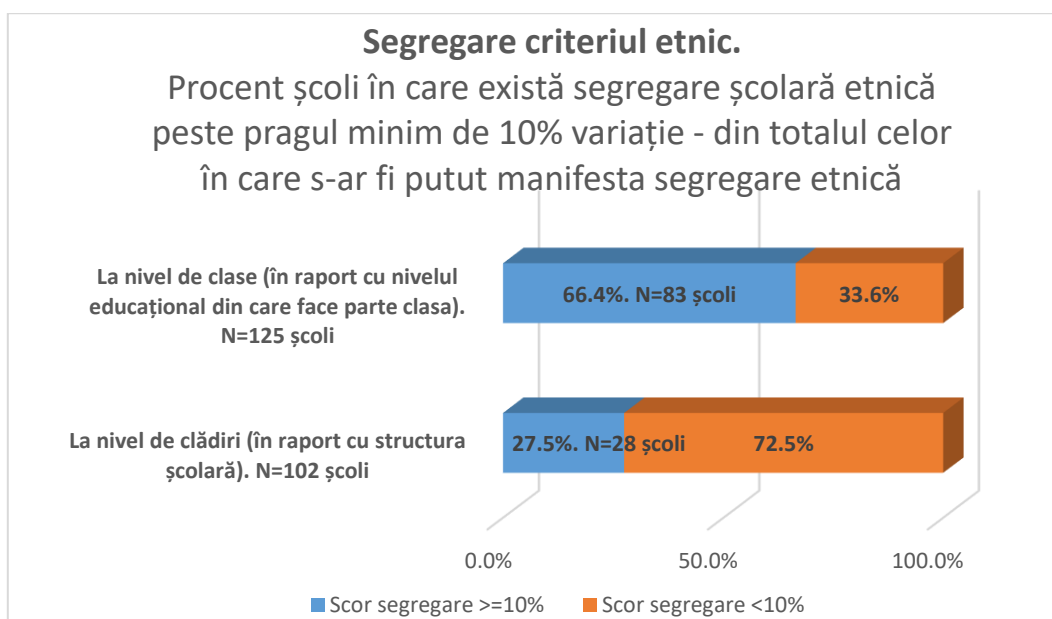
de școli care au răspuns solicitării CADO și în care exista cel puțin o structură școlară în care ponderea elevilor romi este de minim 3%.

Al doilea filtru este cel al școlilor care aveau cel puțin un nivel educațional cu minim 2 clase (pentru a avea sens evaluarea segregării școlare etnice pe clase), respectiv școli care aveau minim 2 clădiri distincte în care se derulau activitățile școlare.

Aplicând filtrele menționate a rezultat că există:

- a) 125 de școli care îndeplinesc atât criteriul ponderii minime de elevi romi (3%) cât și criteriul existenței în cadrul lor a minim unui nivel educațional cu 2 clase, respectiv
- b) 102 școli care îndeplinesc atât criteriul ponderii minime de elevi romi (3%) și criteriul existenței a minim 2 clădiri în care se organizează cursuri școlare.

În graficul următor sunt prezentate școlile din fiecare categorie considerată în funcție de criteriul segregării (clase sau clădiri) în care există cel puțin un caz identificat în care ponderea elevilor romi într-o facilitate educațională considerată (clasă, clădire) depășește cu 10% procentul acestora în reperul considerat: în cazul criteriului clase reperul este procentul elevilor romi la nivel educațional, în cazul clădirilor reperul este procentul elevilor romi în toată structura școlară (sau unitatea școlară dacă nu există mai multe structuri școlare).

Rata de 66.4% școli în care se manifestă segregare școlară etnică prin distribuirea elevilor romi în clase, respectiv rata de 27,5% segregare școlară etnică prin distribuirea elevilor în anumite clădiri școlare, este de natură să îngrijoreze, fără îndoială.

Segregarea școlară este însoțită, foarte frecvent, de calitate a serviciilor educaționale diferită, nefavorabilă. Pasul următor reclamă evaluarea condițiilor de predare, a condițiilor de furnizare a serviciilor educaționale în facilitățile educaționale menționate. O explicație a segregării școlare pe criteriul etnic, exceptată de lege, este cea a organizării predării în limba maternă. Dintre cele 83 de școli unde am identificat segregare școlară etnică pe clase (vezi lista școlilor în Anexă) un număr de 10 au raportat că organizează și clase cu predare în limba maternă (vezi tabelul de mai jos și Anexa). Situația acestor școli este necesar a fi analizată totuși punctual în funcție de nivelul de studii, numărul claselor existente, distribuția etnică din școală etc. Este motivul pentru care am păstrat aceste școli în lista școlilor identificate ca manifestând semnale îngrijorătoare de segregare etnică pe clase.

Brașov

Liceul Teoretic "Ioan Pascu", Codlea

Școala Gimnazială "Bethlen Samuel", Racoș

Școala Gimnazială Nr. 5, Săcele

Cluj

Școala Gimnazială "Nicolae Iorga", Cluj-Napoca

Constanța

Școala Gimnazială Nr. 1, Mangalia

Iași

Școala Gimnazială "Ion Creangă", Târgu Frumos

Maramureș

Liceul Tehnologic Agricol "Alexiu Berinde", Seini

Școala Gimnazială "Petofi Sandor", Coltău

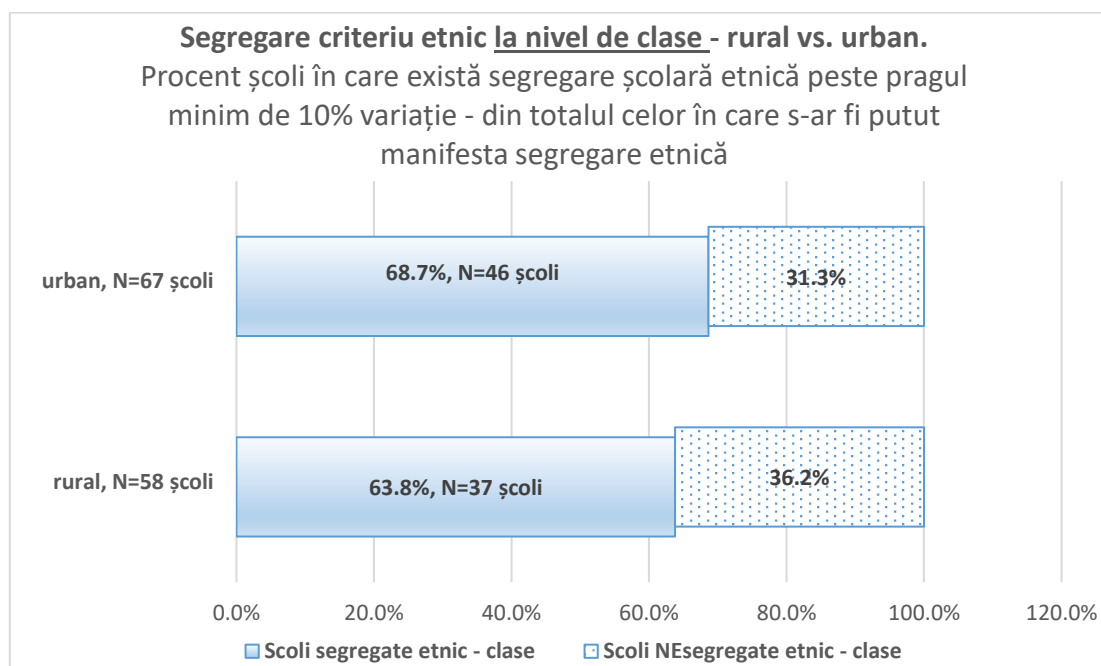
Mureș

Școala Gimnazială "Nicolae Bălcescu", Tîrgu Mureș

Școala Gimnazială "Traian", Târnăveni

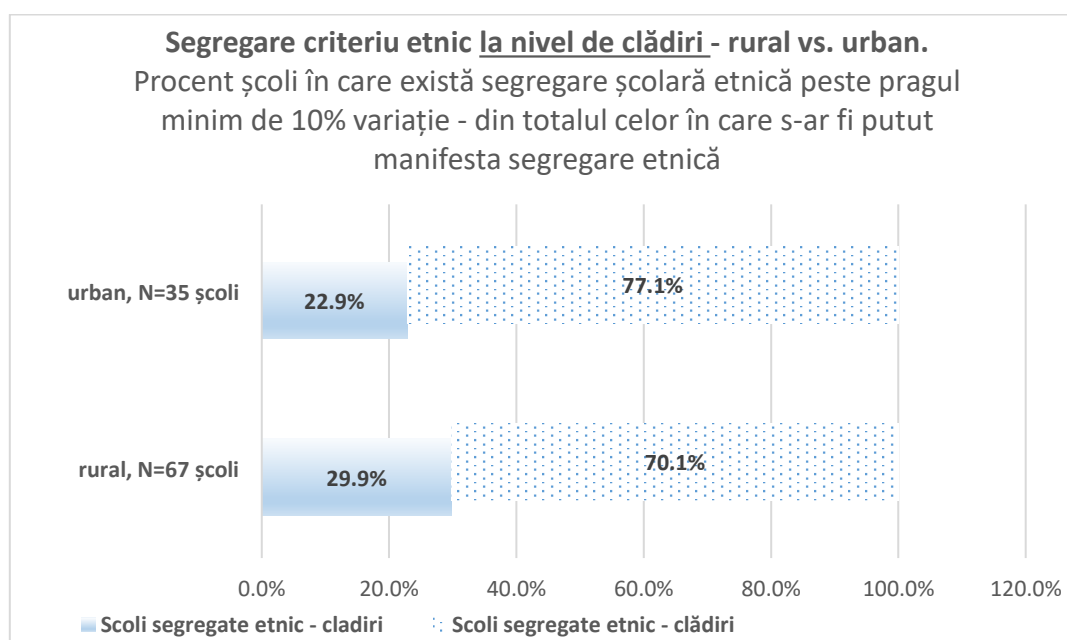

Graficul următor prezintă distribuția școlilor în care se manifestă segregare școlară la nivel de clase în mediul rural, respectiv urban:

Putem remarca, astfel, că în mediul urban ponderea școlilor care manifestă segregare școlară la nivel de clase este ceva mai ridicată față de mediul rural, dar nu în mod semnificativ.

În schimb, în privința segregării etnice la nivel de clădiri, situația stă cumva invers între mediile de rezidență: întâlnim o pondere mai ridicată de segregare etnică la nivel de clădiri în mediul rural comparativ cu mediul urban (29,9% vs. 22,9%) – vezi graficul următor.

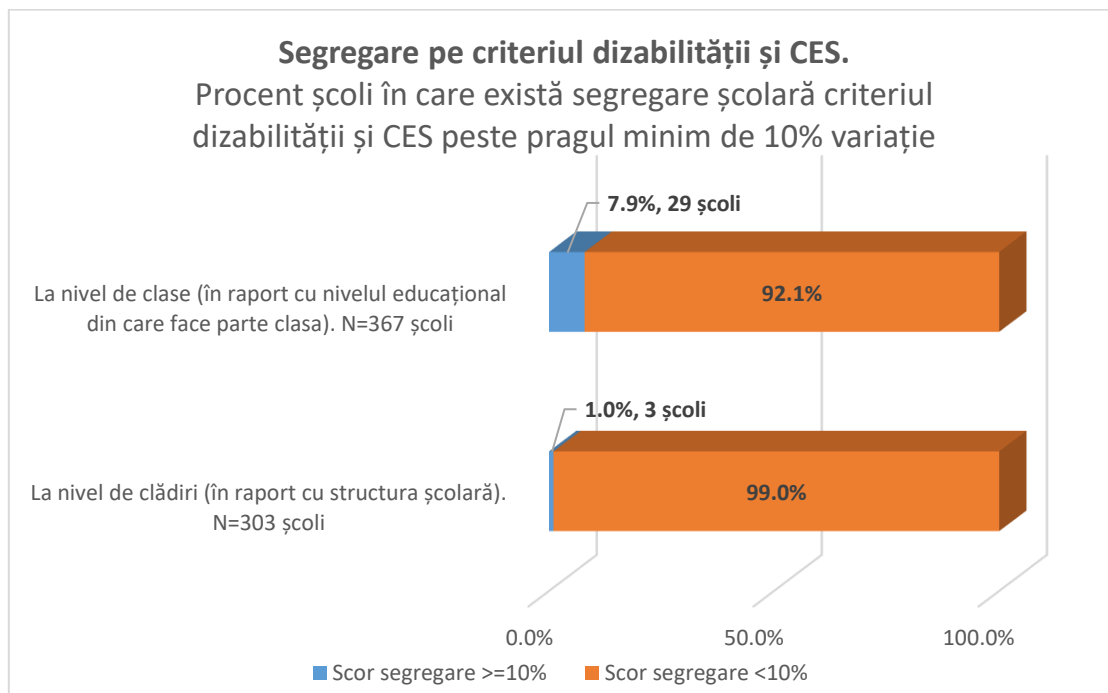
Un plan de desegregare este obligatoriu, conform legii, în situațiile de segregare școlară constatată. Acest plan de desegregare ar presupune, pe de o parte, eforturi pentru asigurarea de servicii educaționale de nivel similar în toate clasele/clădirile indiferent de ponderea elevilor de o anumită etnie (condiții de infrastructură școlară, de nivel de pregătire a cadrelor didactice, servicii suport procesului pedagogic etc.) și, inevitabil, pe de altă parte, măsuri pentru desegregare școlară, fie prin reorganizarea distribuirii elevilor în clase/clădiri (dacă acest fapt nu creează, desigur situații de natură a genera condiții și mai rele elevilor, de exemplu având în vedere anumite atașamente emoționale dezvoltate de elevi care au învățat împreună o perioadă îndelungată de timp), fie prin instituirea unor practici care previn segregarea școlară viitoare. În toate cazurile principiul suveran care trebuie să ghideze acțiunile decidenților este interesul superior al copilului așa cum este el definit în legislația națională și cea internațională.

Segregare pe criteriul dizabilității/CES

În cazul segregării pe criteriul dizabilității a fost aplicat un singur filtru, al școlilor care au cel puțin un nivel educațional cu mai multe clase și care își derulează activitatea în cel puțin două clădiri distincte. Putem remarca că în cazul criteriului dizabilității și CES ponderea situațiilor în care elevii sunt plasați în mod prevalent în anumite facilități educaționale este mai redus comparativ cu situația elevilor romi, dar totuși astfel de situații există. Acest fapt se explică, parțial, și prin faptul că elevii cu dizabilități nu au fost integrați în învățământul de masă și funcționează încă învățământul special unde sunt plasați, separat, copiii cu dizabilități.

Dintre cele 367 de școli care au minim 2 clase la un anumit nivel educațional, în 7,9% dintre ele (29 de școli) s-a constatat o alocare a elevilor cu dizabilități/CES, în cel puțin una dintre clase, cu cel puțin 10% mai mult decât procentul reprezentat de această categorie de elevi pe întreg nivelul educațional. Este semnul unei segregări școlare care trebuie prevenită și combătută; în ce privește situația la nivel de clădiri doar în 1% dintre cazuri (3 școli) s-a putut constata situația în care elevii cu dizabilități/ CES au fost alocați în pondere cu cel puțin 10% mai mare într-o anumită clădire decât ponderea lor la nivelul întregii structurii școlare (în cazul în care unitatea școlară avea mai multe structuri școlare întotdeauna s-a făcut analiza la nivel de structură școlară, ca facilitate de organizare a educației școlară, considerându-

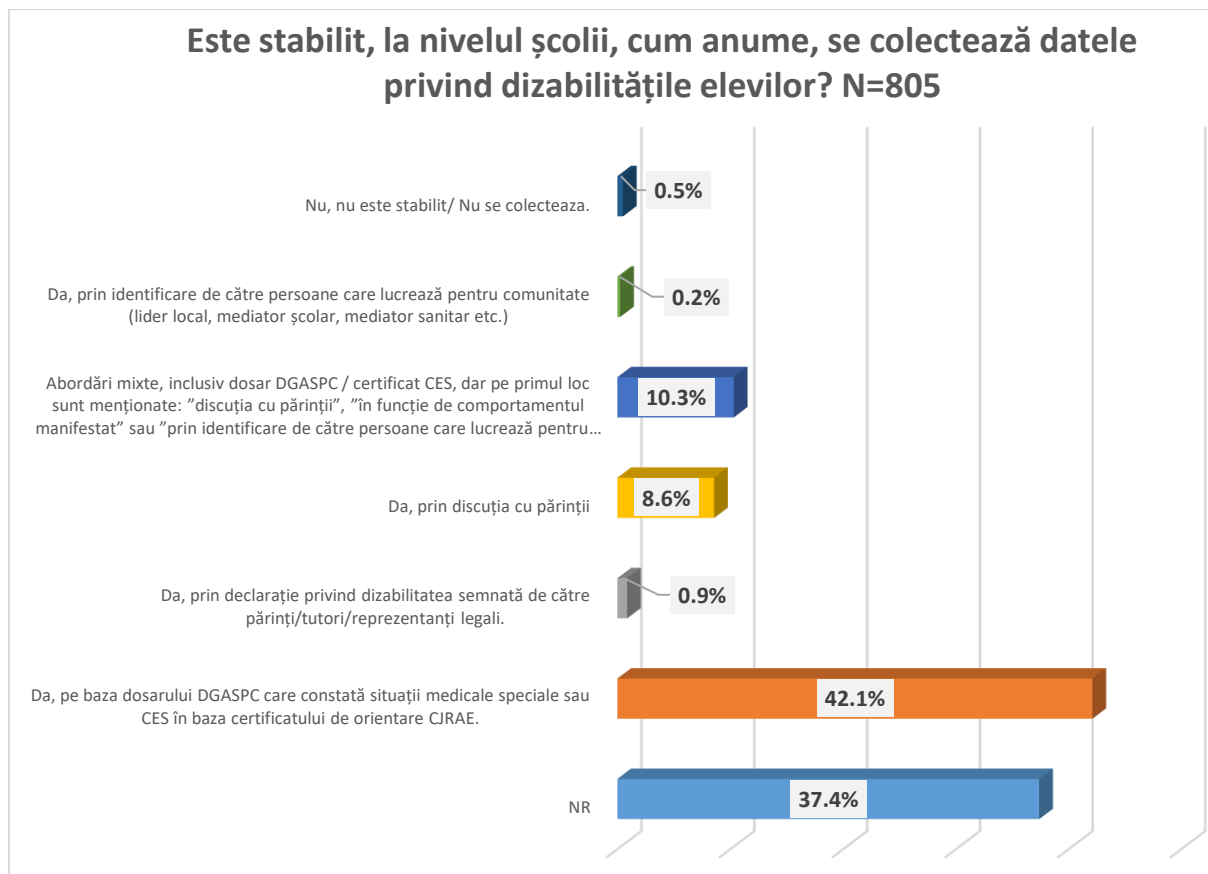
se alocarea în clădirile aferente respectivei structuri școlare; fiecare structură școlară a fost considerat ca un univers de analiză separat al segregării școlare).

Pe criteriul dizabilității și CES	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ)	3	1% (din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	29	7,9% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)

Mai este de menționat modul în care sunt identificați și raportați elevi cu dizabilități sau CES. Cele mai multe școli au raportat că utilizează modalitatea corectă și recomandată de identificare a acestor cazuri (pe baza dosarului DGASPC - Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului - sau a certificatului care atestă CES – cerințele educaționale speciale): 42,1% dintre școli au indicat această practică, vezi graficul următor. Însă, sunt ponderi importante de școli care nu au furnizat un răspuns la această întrebare (37,4%) sau au indicat abordări inadecvate de identificare a elevilor cu dizabilități sau CES. Astfel un număr de școli au indicat abordări mixte menționând în primul rând identificarea dizabilității sau CES prin *”discuția cu părinții”*, *”în funcție de comportamentul manifestat”* sau *”prin identificarea de către persoane care lucrează pentru comunitate”* și adăugând, la astfel de practici, și consultarea dosarului sau certificatului CES – 10,3% dintre școli au

răspuns în acest mod. O altă categorie de școli și-au bazat identificarea elevilor cu dizabilități sau CES exclusiv prin ”discuția cu părinții”, conform declarației lor – 8,6% dintre școli sunt în situația aceasta.

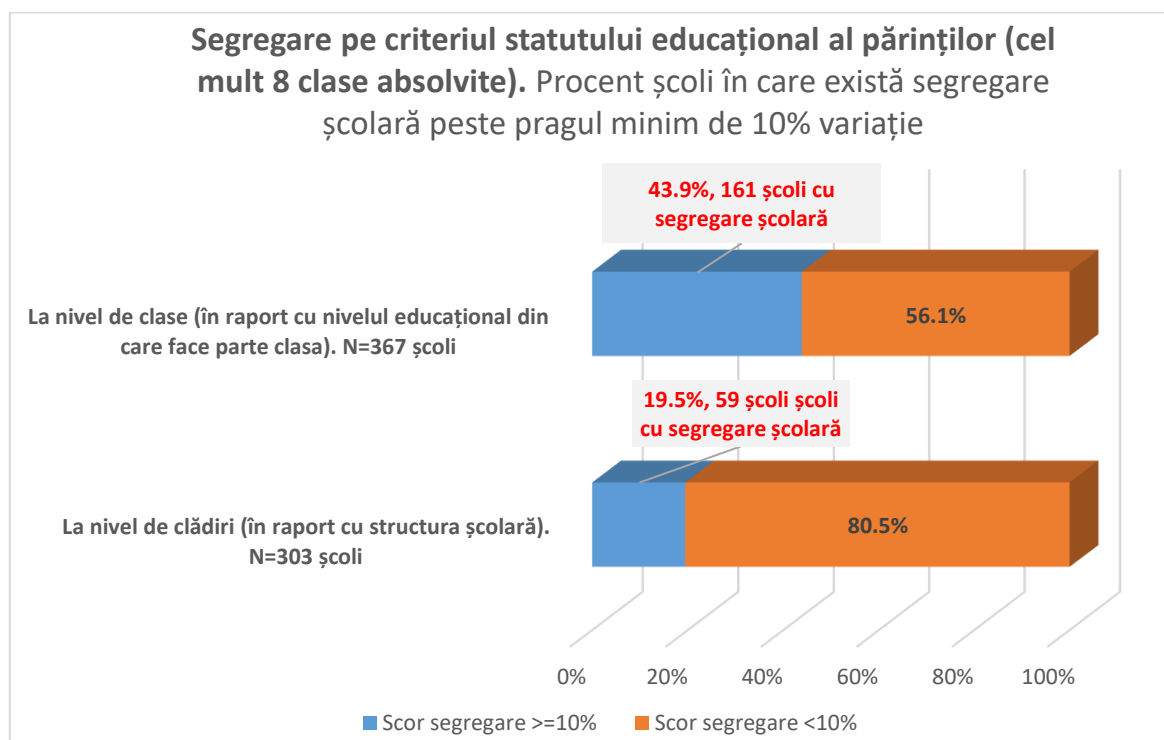

Toate aceste arată că este nevoie încă de pregătirea școlilor în participarea la procesul de monitorizare și evaluare a segregării școlare atâta vreme cât există încă o diversitate de abordări pentru identificarea datelor pe baza cărora este analizată segregarea școlară și, mai mult decât atât, există ponderi importante dintre școli care au practici inadecvate de identificare a datelor privind dizabilitatea / CES sau pur și simplu nu au furnizat un răspuns, semn, cel mai probabil, că nu știu ce anume să declare la acest capitol.

Segregare pe criteriul statut socio-economic

Segregarea școlară în funcție de statutul socio-economic a fost operaționalizată în două dimensiuni: 1) nivelul educațional al părinților (definit ca cel mai ridicat nivel educațional absolvit de unul dintre părinți sau tutorii legali) și 2) caracteristica elevului de a fi beneficiar de bursă socială.

Graficul următor prezintă cazurile de segregare școlară în funcție de criteriul educației părinților. Sunt 43,9% (161 școli), dintre cele care au cel puțin un nivel educațional cu 2 clase, în care există cel puțin o situație de segregare școlară: cel puțin o clasă cu minim 10% mai mulți elevi ai căror părinți au maxim 8 clase absolvite față de ponderea acestei categorii de elevi pe întreg nivelul educațional din care clasa face parte).

Pe criteriul statutului educațional al părinților (cel mult 8 clase absolvite)	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ)	59	19,5% (din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	161	43,9% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)

Dintre școlile care au răspuns solicitării CADO și au cel puțin o structură școlară unde cursurile se derulează în mai multe clădiri, au fost identificate 59 școli (reprezentând 19,5% din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea) în care într-o clădire sunt cu minim 10% mai mulți elevi ai căror părinți au educație cel mult

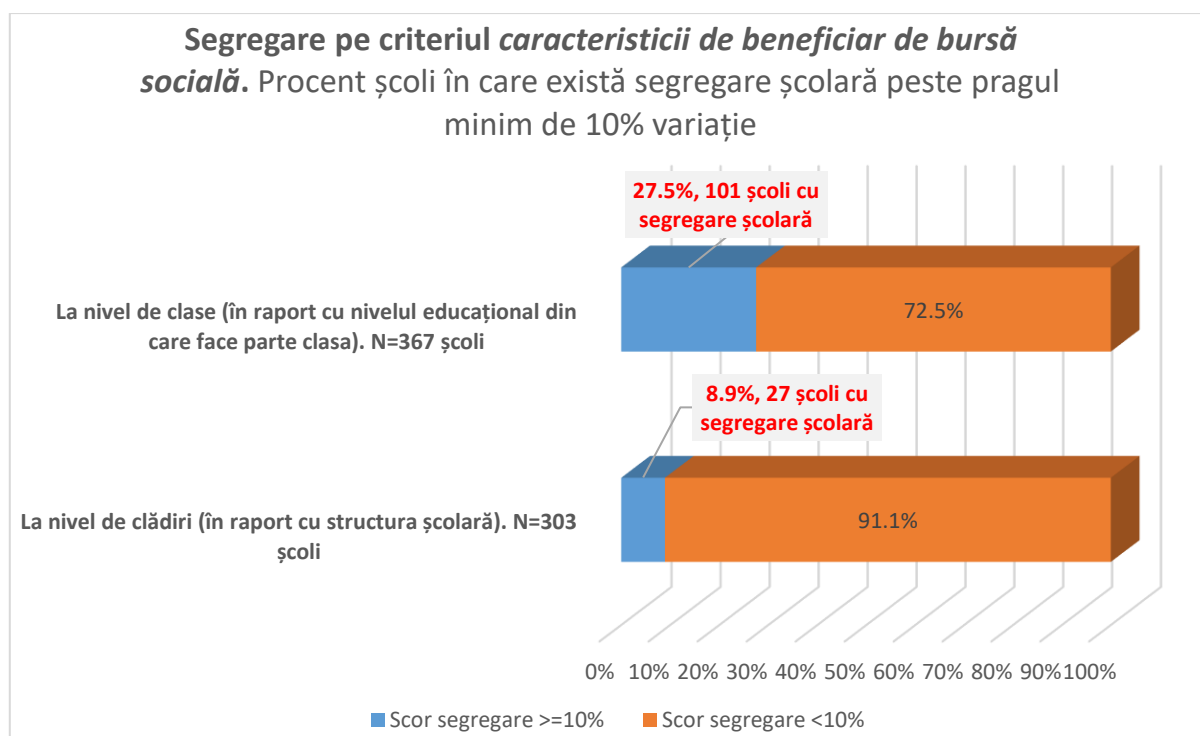
gimnazială față de ponderea aceleiași categorii de elevi în structura școlară de care aparține clădirea.

Putem constata că fenomenul grupării predilecte a elevilor care provin din familii cu stoc educațional redus în anumite facilități educaționale (clase sau clădiri) este unul destul de extins, întâlnit într-un număr semnificativ de școli. Acest fenomen poate fi combătut, cel mai direct, prin alocarea aleatoare sau în ordine alfabetică a elevilor în clase, respectiv a claselor în clădirile unde se derulează cursurile. Segregarea pe clase și pe clădiri sunt două fenomene intercorelate; segregarea în clădiri este favorizată de existența, în prealabil, a segregării în clase, pentru ca apoi activitatea anumitor clase să fie mai degrabă organizată în anumite clădiri.

Fenomenul segregării pe criteriul educației părinților derivă, cel mai adesea, din poziționarea părinților aflați în căutarea celei mai bune soluții educaționale pentru copiii lor. Atunci când stocul educațional al părinților este mai ridicat, implicit și capacitatea de a identifica cele mai bune soluții educaționale oferite în cadrul structurilor școlare din proximitate este mai mare – prin relațiile mai extinse în comunitate și capitalul social superior, prin înțelegere mai largă și complexă a situației, prin capacitate de adaptare mai mare, prin accesul mai facil la informații relevante referitoare la acele cadre didactice mai performante, cu privire la dotările anumitor facilități educaționale, prin capacitate mai mare de a influența distribuția propriului copil într-o anumită facilitate școlară dorită etc. Contează, în această ecuație, și faptul că familiile cu stoc educațional mai ridicat au și resurse mai ridicate fiind bine-cunoscută corelația dintre nivelul educației și nivelul venitului. Însă, în ipoteza în care calitatea serviciilor educaționale în facilitățile școlare din proximitatea familiei sau de care aceasta este interesat sunt similare, influența și efortul asiduu de a se asigura că educația copilului se derulează într-un anumit spațiu școlar ar fi în mare măsură fără sens. Sigur, chiar și în condiții de similaritate a calității serviciilor educaționale în toate facilitățile școlare, pot exista anumite preferințe cu privire la componența socială a clasei, preferință cu privire la profilul socio-demografic al elevilor colegi copilului. În acest caz, având în vedere consecințele negative pentru întreaga colectivitate ale segregării școlare, sunt necesare măsuri de prevenire a unei astfel de concepții parentale prin mijloace legale și de explicare a lipsei de fundament a acestei atitudini.

Situația financiară a familiei se concretizează și ea, se pare, ca un factor generator al segregării școlare. Astfel datele colectate de la școli ne arată că sunt 101 de școli – reprezentând 27,5% dintre cele care au răspuns la solicitarea CADO și care au cel un nivel educațional cu două clase - unde există cel puțin un caz de clasă în care procentul elevilor care beneficiază de bursă socială este cu minim 10% mai mare decât procentul elevilor din aceeași categorie pe întreg nivelul educațional din care face parte clasa – vezi graficul următor.

De asemenea, datele colectate au identificat și situația a 27 de școli dintre cele cu minim 2 clădiri în care se derulează educația școlară în care procentul elevilor beneficiari de bursă socială este cu minim 10% mai mare decât procentul aceleiași categorii de elevi în întreaga structură școlară din care face parte clădirea – 8,9% din totalul școlilor care au cel puțin 2 clădiri în care își derulează activitatea.

Pe criteriul caracteristicii de beneficiar de bursă socială	La nivelul clădirilor (vs. unitate învățământ)	27	8,9% (din totalul celor 303 școli care au cel puțin două clădiri în care își derulează activitatea)
	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	101	27,5% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)

Caracteristica elevului de a fi beneficiar de bursă de ajutor social reflectă o situație materială precară a familiei, care poate afecta participarea școlară a elevului și care poate avea un impact negativ asupra performanței școlare a acestuia. Tocmai din acest motiv este important ca acești elevi să beneficieze de cele mai bune facilități educaționale pe care școala le are la dispoziție și să fie plasați în spațiile școlare cele mai avantajoase. Putem spune că segregarea școlară a acestor elevi în facilități cu calitate redusă a educației contravine intenției juste ca școala să le fie un aliat în reușită în viață.

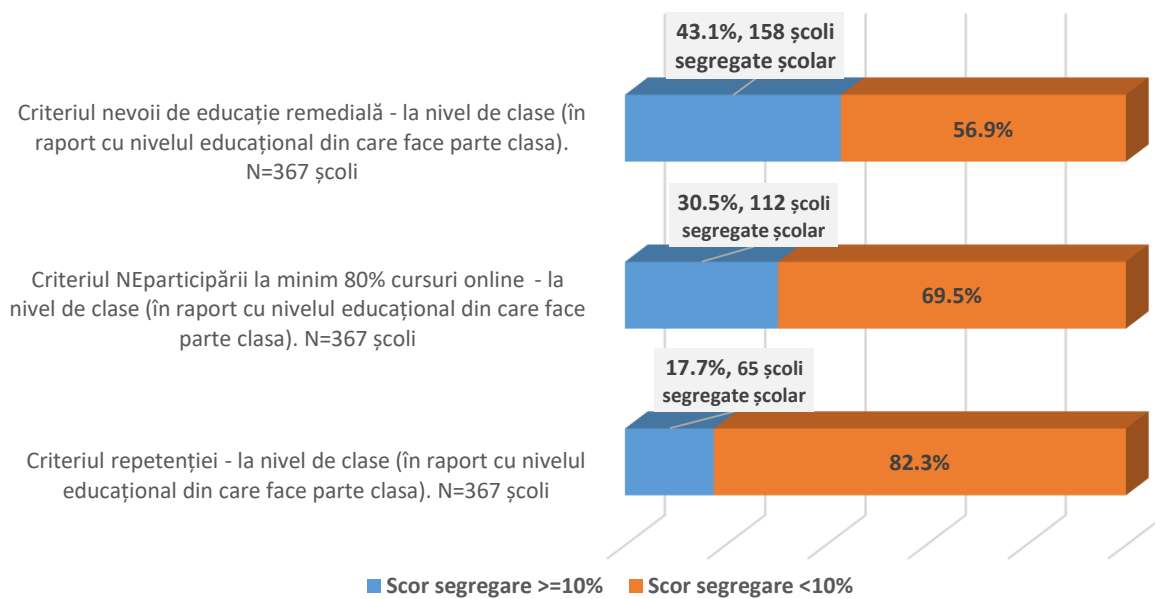
Segregare pe criteriul performanței școlare

Performanța școlară este un alt criteriu în funcție de care segregarea școlară se poate manifesta. Dacă celelalte criterii de definire a segregării discutate până în prezent pot reprezenta o cauză a segregării (o caracteristică a elevului, precum etnia, dizabilitatea, nivelul educației părinților, situația socială îi face să fie alocați în anumite facilități educaționale), performanța școlară poate fi în aceeași măsură o consecință a segregării școlare – calitatea serviciilor mai scăzută în anumite spații școlare segregate poate conduce la rezultate școlare precare. Cu alte cuvinte concentrarea elevilor cu performanță școlară mai slabă în anumite spații școlare poate reprezenta un rezultat al chiar procesului de segregare școlară în funcție de anumite criterii socio-demografice precum etnia, nivelul educației părinților, dizabilitatea sau situația economică a familiei.

Datele colectate ne arată, de asemenea, că se manifestă într-o anumită măsură și fenomenul concentrării elevilor cu nevoi educaționale remediale mai degrabă în anumite clase – în aproape patru din zece școli (43,1%), unde există cel puțin un nivel educațional cu două clase, există o situație a unei clase cu o concentrare a elevilor cu nevoi remediale peste pragul de 10% variație; în trei din zece școli (30,5%) sunt situații de elevi, care nu au participat la minim 80% din cursurile online în timpul pandemiei, concentrați mai degrabă într-o anumită clasă iar în aproape două din zece școli (17,7%) sunt situații în care elevii repetenți sunt concentrați în anumite clase – vezi graficul următor.

Segregare pe criteriul performanței școlare. Procent școli în care există segregare școlară peste pragul minim de 10% variație

Pe criteriul repetenției	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	65	17,7% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul NEparticipării la minim 80% la cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	112	30,5% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)
Pe criteriul nevoii de educație remedială	La nivelul claselor (vs. nivel educațional)	158	43% (din totalul celor 367 școli care au cel puțin un nivel educațional cu două clase)

În general mai trebuie spus că fenomenele de segregare școlară sunt asociate cu o calitate diferită a serviciilor educaționale furnizate – definite de prestația cadrului didactic, competența și motivația acestuia, dotările clasei și accesul la materiale formative la dispoziția elevilor pentru a crește productivitatea pedagogică etc. Este important și necesar, de aceea, ca toate cazurile unde segregarea școlară de orice tip a fost identificată să fie documentate și din punct de vedere al calității serviciilor educaționale furnizate și să se acționeze atât printr-un plan de desegregare școlară, cât și pentru creșterea calității serviciilor școlare acolo unde se constată decalaje la acest capitol în raport cu alte facilități educaționale din cadrul aceleiași structuri sau unități școlare.

Situația segregării intersecționale

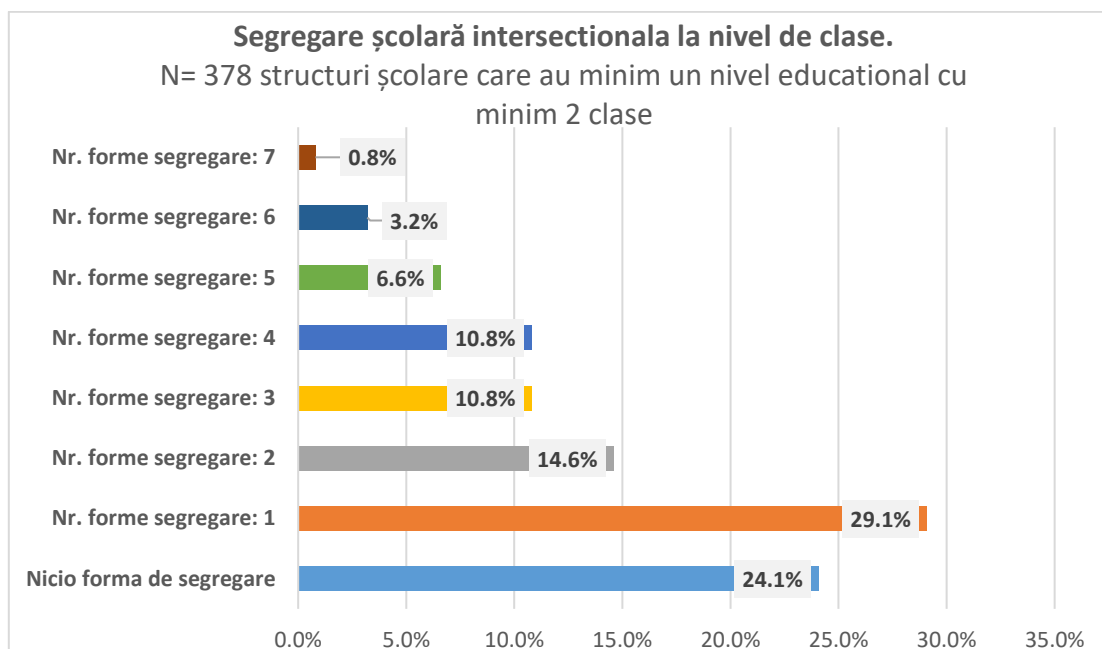
Intersecționalitatea este fenomenul prin care vulnerabilitatea se amplifică prin cumularea, de către aceeași persoană, a mai multor caracteristici care îi determină vulnerabilitatea. Un elev este vulnerabil intersecțional în procesul școlar dacă el cumulează simultan mai multe caracteristici care îl fac vulnerabil în acest context, precum etnia Roma, stoc educațional al părinților scăzut, dizabilitate și situație materială precară în familie. Este evident că un astfel de elev este semnificativ mai vulnerabil în raport cu un elev rom, care are însă părinți cu studii universitare, care nu suferă de nicio dizabilitate și în plus are o situație materială familială mai mult decât decentă.

Datele colectate de noi în acest demers nu sunt de nivel individual, la nivelul fiecărui elev – acest lucru nici nu este posibil cel puțin dacă avem în vedere regimul datelor cu caracter personal. Unitatea cea mai redusă pentru care au fost colectate date în demersul CADO a fost clasa iar, pe baza concatenării datelor la nivel de clase au fost obținute date pentru caracterizarea segregării școlare în raport cu alte spații școlare precum clădiri sau structuri școlare (atunci când unitatea școlară are mai multe structuri școlare în componență). Cele 805 unități școlare de la care am primit date complete includ 1438 de structuri școlare. Conform metodologiei de monitorizare a segregării școlare adoptată de minister analiza fenomenului de segregare la nivel de clădiri sau clase se face în perimetrul delimitat de structura școlară.

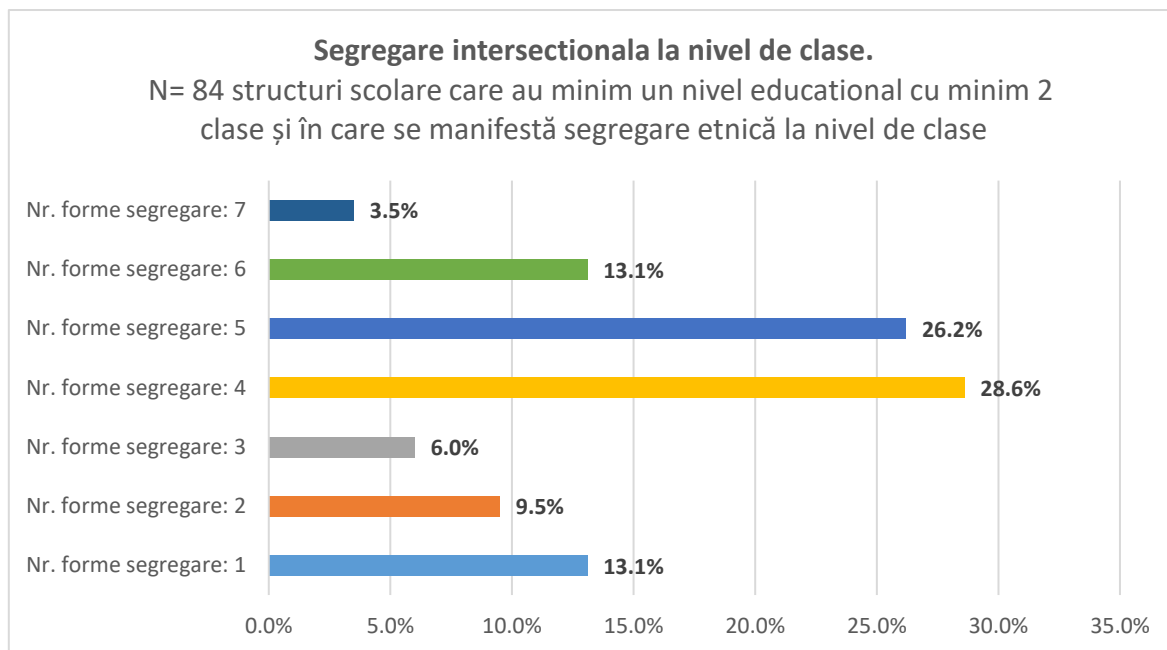
În secțiunea de față este important a arăta, considerăm noi, intersecționalitatea la nivel de structuri școlare. Graficul următor prezintă ponderea structurilor școlare, care au cel puțin un nivel educațional cu minim 2 clase (= 378 astfel de structuri școlare), în funcție de numărul de forme de segregare manifeste. Au fost considerate 7 forme de segregare școlară: 1) etnică, 2) dizabilități, 3) în funcție de nivelul educației părinților, 4) în funcție de caracteristica de beneficiar de bursă socială, 5) în funcție de repetenție, 6) în funcție de neparticiparea la minim 80% dintre cursurile online și 7) în funcție de nevoia de educație remedială.

Se poate remarca faptul că un sfert dintre structurile școlare care au cel puțin un nivel educațional cu minim 2 clase nu manifestă nicio o formă de segregare școlară la nivel de

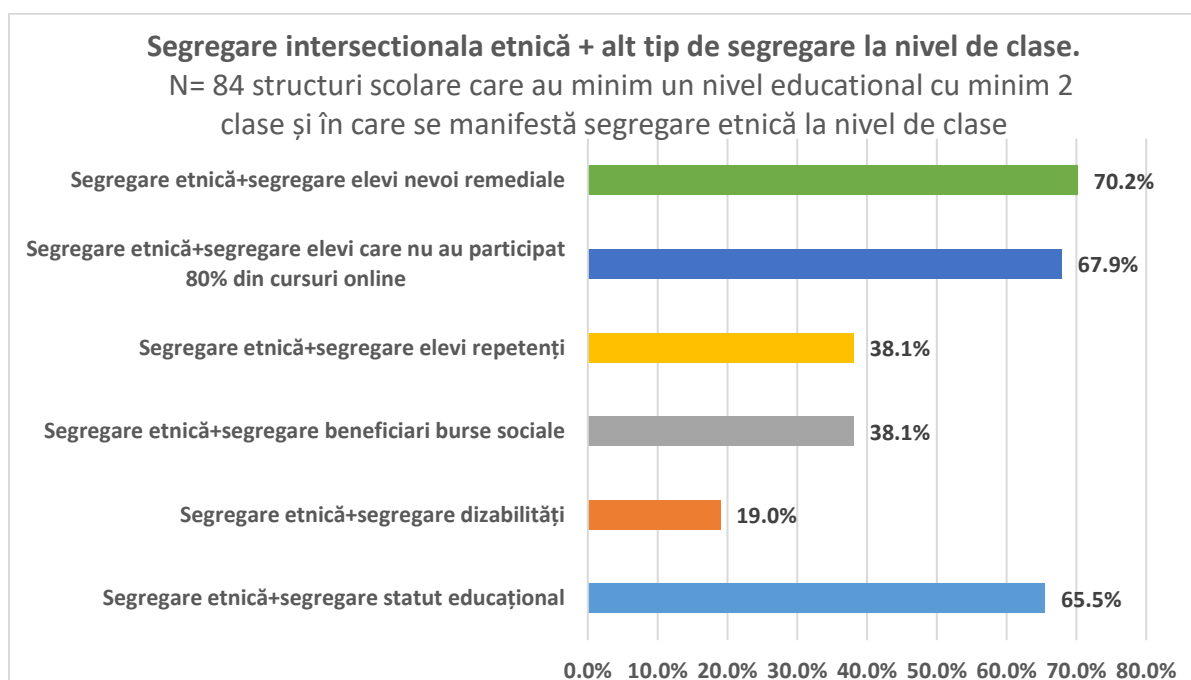
clase conform datelor primite (24.1%). În schimb sunt 3.2% dintre structurile școlare care confirmă, simultan, existența a 6 forme de segregare școlară. Aproximativ una din zece (10.8%) structuri școlare au cel puțin trei forme de segregare școlară sau patru forme de segregare școlară (10.8%) – vezi graficul următor.

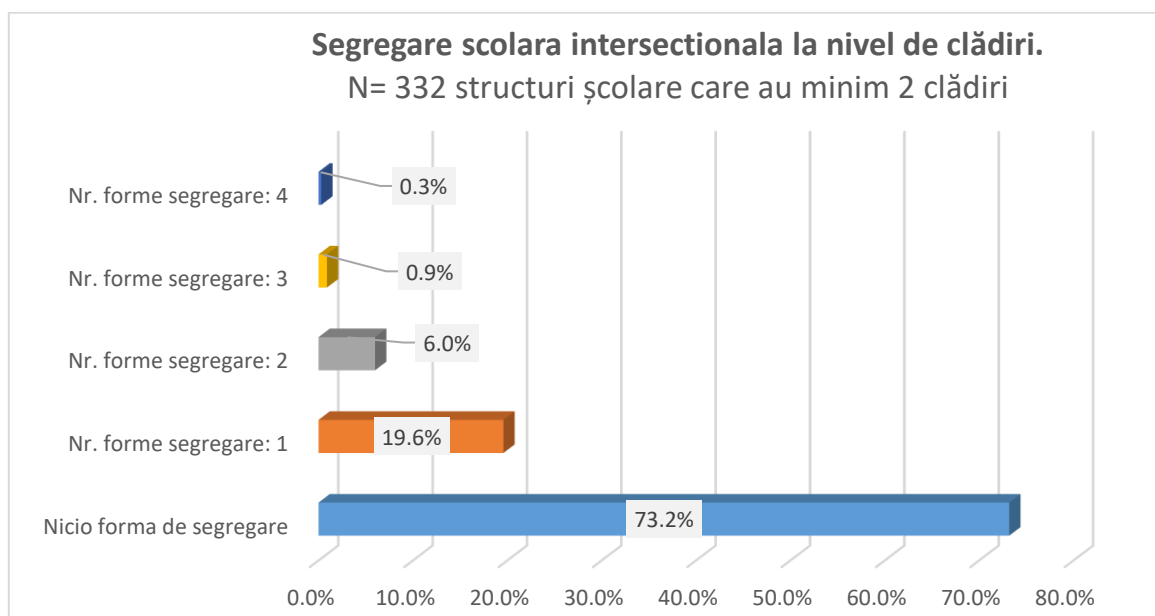
O analiză mai detaliată a situațiilor de segregare etnică ne indică faptul că există 84 de structuri școlare în care există segregare etnică la nivel de clase (adică un nivel al scorului calculat peste pragul stabilit de minim 10% mai mulți elevi romi în cel puțin o clasă în raport cu ponderea elevilor romi la nivelul educațional din care face parte clasa). Dintre aceste structuri școlare în care am identificat segregare etnică la nivel de clase, în 86.9% dintre cazuri (73 structuri școlare) există concomitent și o altă formă de segregare pe lângă cea etnică. Graficul următor prezintă ponderea structurilor școlare cu cel puțin un nivel educațional cu 2 clase în care există segregare școlară etnică și care cumulează, concomitent, și alte forme de segregare școlară.

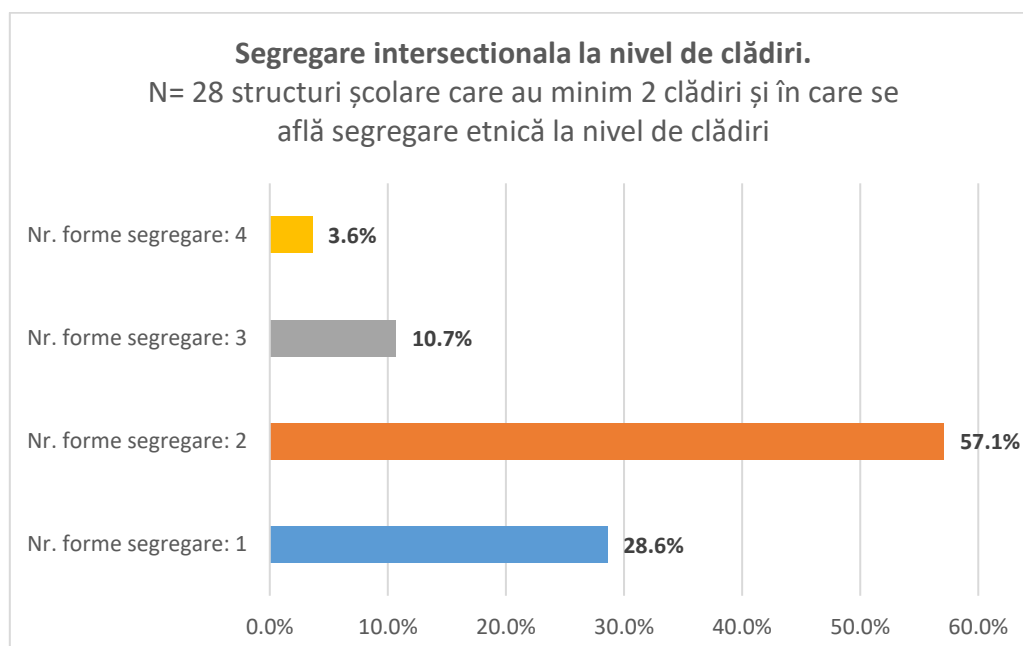
În graficul următor este prezentată ponderea din cadrul structurilor școlare care au manifestat segregare școlară la nivel de clase (N=84 structuri școlare) care au și un alt tip de segregare școlară specificat. Putem observa din grafic că în cazul segregării etnice la nivel de clase cea mai ridicată asociere intersecțională este cu segregarea generată de concentrarea elevilor cu nevoi remediale anumite clase (70,2%), segregarea școlară manifestă în raport cu elevii care nu au participat la minim 80% din cursurile online în perioada pandemiei (67,9%) respectiv segregarea elevilor în funcție de statutul educațional parental (cel mult 8 clase) – 65,5%.

În ceea ce privește segregarea școlară intersecțională la nivel de clădiri au fost considerate 4 forme de segregare școlară: 1) etnică, 2) dizabilități, 3) în funcție de nivelul educației părinților, 4) în funcție de caracteristica de beneficiar de bursă socială. Din graficul următor se poate remarca că din cele 332 structuri școlare cu minim 2 clădiri în cazul a 73,2% nu s-a identificat nicio formă de segregare școlară, iar în cazul a 19,6% dintre structurile școlare există cel puțin o formă de segregare manifestă și două forme de segregare școlară în cazul a 6% dintre structurile școlare.

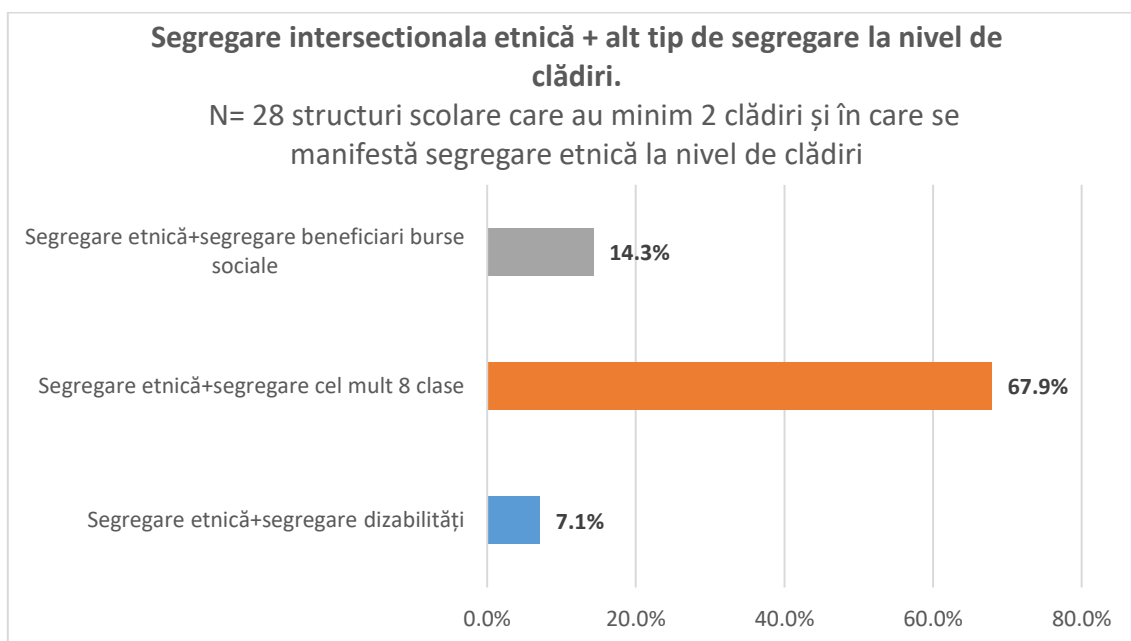

Graficul următor prezintă situația segregării etnice la nivel de clădiri din perspective existenței unui alt tip de segregare în mod concomitent.

Putem remarca din graficul anterior că în 28,6% dintre structurile școlare unde sunt minim 2 clădiri și există segregare etnică în distribuția elevilor în aceste clădiri nu există și alt tip de segregare concomitent. În schimb în 57,1% dintre cazuri există cel puțin o altă formă de segregare școlară în distribuția elevilor în clădiri, în 10,7% din cazuri există alte 2 forme de segregare concomitent iar în 3,6% din cazuri există, alături de segregare etnică în alocarea elevilor la nivel de clădiri, și alte 3 forme de segregare școlară.

Graficul următor prezintă ponderea dintre structurile școlare unde se manifestă segregare etnică în care există concomitent și un alt tip specific de segregare școlară. Astfel în 14,3% dintre școlile unde se manifestă segregare etnică la nivelul distribuției elevilor în clădiri există și segregare la nivelul distribuției beneficiarilor de burse sociale în clădirile unde se derulează cursurile din respectiva structură școlară.

Cea mai ridicată asocieră a segregării etnice în clădirile școlii este însă cu segregarea elevilor ai căror părinți au cel mult 8 clase: în 67,9% dintre școlile segregate etnic la nivel de clădiri există și segregare în funcție de nivelul educației parentale. Există și 7,1% dintre școlile segregate etnic la nivel de clădiri unde se manifestă concomitent și segregare în funcție de dizabilitatea elevilor.

5. Practici ale segregării școlare. Studii de caz

Segregarea de jure – configurarea circumscriptiilor școlare segregacionist

Acest tip de segregare, determinată de modul de configurare a circumscriptiiei școlare, necesită o atenție specială întrucât există ca posibilitate, la nivel teoretic, dar ea nu poate fi surprinsă cu instrumentele prevăzute de cadrul legislativ actual pentru combaterea segregării școlare.

În fapt acest tip de segregare se referă la situația în care elevii având anumite caracteristici (precum o anumită etnie, un anumit statut socio-economic, dizabilitate, situație școlară deficitară etc. - prevăzute de actele normative în vigoare care își propun combaterea segregării școlare) ajung să fie distribuiți în anumite unități școlare prin desenarea circumscriptiilor școlare a unor școli învecinate astfel încât să fie generată segregare școlară – concentrare a elevilor similari din punct de vedere al criteriilor menționate în aceeași școală, prin excluderea rezidenței lor din circumscriptia unei alte școli de care erau, poate, mai apropiați.

O situație de acest gen a fost întâlnită, întâmplător, pe parcursul derulării proiectului, în municipiul Iași. Este vorba mai exact de situația școlilor Titu Maiorescu Iași, respectiv Ion Neculce din Iași. În graficul următor este prezentată configurația fiecărei circumscriptii școlare aferentă fiecăreia dintre cele 2 unități școlare menționate.

Putem remarca puncte de rezidență care sunt mai apropiate de Școala "Ion Neculce" Iași dar au fost incluse, de facto, în cadrul circumscripției aferente școlii "Titu Maiorescu Iași" (punctele de rezidență marcate în galben cuprinse între Bld. Dimitrie Cantemir marcat pe grafic și școala "Titu Maiorescu"). DE asemenea sunt câteva puncte rezidențiale care aparțin de factor circumscripției școlii "Titu Maiorescu" dar sunt mai apropiate de școala "Ion Neculce" (unde punctele marcate cu roșu din laterala din stânga graficului).

Mai există și situația punctelor de rezidență marcate cu verde în grafic care au aparținut până în 2021 de școala Ion Neculce, dar începând din 2021 acestea au devenit parte a circumscripției școlii "Titu Maiorescu", deși, așa cum vom vedea mai jos, numărul copiilor din circumscripția arondată acesteia depășește capacitățile sale logistice.

Școala Titu Maiorescu este o școală foarte căutată de părinți, are cereri de înscriere peste capacitatea sa de școlarizare. Acest fapt contrastează cu situația școlii Ion Neculce. Este de înțeles dacă avem în vedere că rezultatele înregistrate de elevi la evaluările naționale sunt contrastante total:

27.01.2015 (Ziarul de Iasi, <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/rusinea-invatamanului-din-iasi-gimnaziul-a-ion-neculcea-un-nou-top-al-scolilor--86252.html>) – a relatat asupra situației rezultatelor la evaluarea națională : *"În urma primei sesiuni de simulare la evaluarea națională, la clasa a VIII-a, Inspectoratul Școlar Județean a realizat un top al școlilor care au cea mai mare promovabilitate la acest examen". Școli cu un procent de promovabilitate bun, de până la 73% precum cazul școlii Titu Maiorescu (73%). În același articol se menționează– "două școli care bat recordul și unde nu există nici un elev care să fi luat notă de trecere la acest examen. Este vorba de Școala Gimnazială Crucea și Școala Gimnazială „Ion Ne-culce“ din Iași. "*

Pe de altă parte școala "Ion Neculce" are două structuri, una în cartierul Nicolina, alta în cartierul Cantemir. În structura din Nicolina nu există copii de etnie Roma. Conducerea școlii crede că școala se va desființa din lipsa de copii pe care să îi înscrie, deși, așa cum am văzut, cealaltă școală, Titu Maiorescu, este suprasolicitată printr-un număr mai mare de solicitări de înscriere a elevilor în școală în raport cu posibilitățile sale logistice.

Școala T. Maiorescu se afla la 400 de m de Școala Ion Neculce. Având elevi înscriși peste capacitățile sale de spațiu, școala T. Maiorescu și-a plasat, în urma unei înțelegeri instituționale, o clasă în spațiile deținute de școala Ion Neculce. Practic clădiri ale școlii Ion Neculce găzduiesc clase înregimentate formal la școala T. Maiorescu unde merg să predea profesori ai școlii T. Maiorescu. Din documentele oficiale rezultă că în clădirea școlii Ion Neculce se afla 4 clase ale școlii Titu Maiorescu. Justificarea conducerii școlii Titu Maiorescu este ca așa au decis ca să poată face față solicitării crescute de înscriere de elevi în școală – asta în timp ce la cealaltă școală, Ion Neculce, situată la 400 de metri distanță, există riscul desființării din lipsă de elevi cărora să le fie furnizate servicii educaționale.

Însă clasele școlii T. Maiorescu care își derulează efectiv orele de predare în spații și clădiri ale școlii Ion Neculce au înscriși zero (0) elevi de etnie Roma, în timp ce școala Ion Neculce are un procent foarte ridicat de elevi de etnie roma. Pare astfel o găselniță prin care circumscripția școlii T. Maiorescu a fost extinsă peste posibilitățile sale de spațiu și acoperire cu servicii educaționale a tuturor elevilor rezidenți în circumscripția sa și, în lipsă de spațiu, și-a creat clase satelit în incinta școlii Ion Neculce unde predau profesorii săi. Au preluat doar spațiul în utilizare, dar nu și elevii din circumscripția școlii Ion Neculce sau profesori de acolo. În plus pentru a evita interacțiunea dintre elevii claselor școlii T. Maiorescu, plasate pentru derularea activităților de predare în incinta școlii Ion Neculce, cu cei ai acesteia din urmă se pare că a fost modificat orarul pauzelor astfel încât să fie diferit la clasele care aparțin de cele două școli dar care își derulează activitatea în aceeași incintă. Acest fapt a fost de altfel semnalat și în presa locală:

In articolul agenției Mediafax, din 5.11.2019 - <https://www.mediafax.ro/social/asociatie-elevii-romi-ai-unei-scoli-din-iasi-au-pauze-la-intervale-orare-diferite-fata-de-ceilalti-18545220>- se menționează situația legată de plasarea claselor de copii de la Titu Maiorescu în sălile școlii Ion Neculce. Scandalul a pornit de la reclamația Partidei Romilor Pro Europa că elevii romi ai Scolii Neculce au pauze la intervale orare diferite față de ceilalți elevi de la școala Titu Maiorescu ce învață practic în aceeași clădire.

Iată ce declara, la momentul investigației, directoarea școlii ”Titu Maiorescu”:

“În circumscripția mea nu există nicio comunitate de romi, dar dincolo de bulevard începe comunitatea de romi, care aparține de cealaltă școală (școala Ion Neculce - s.n.).” Câteva

blocuri (n.n.- din circumscripție) au fost luate un an și le-au dat înapoi. “Aici e circumscripția mea, aici e Bulevardul Cantemir și imediat foarte aproape este blocul acela de romi. E dincolo de bulevard. Chiar și de pe Bulevardul Cantemir, chiar dacă sunt pe partea mea, tot la școala 21 (n.n. Școala Neculce) sunt date. Circumscripția înseamnă toate blocurile din apropiere. Modificările de circumscripție sunt la propunerea școlilor, cu aprobarea ISJ-urilor și în fiecare an, înainte de înscrierile la pregătitoare se reconfigurează circumscripțiile. Spre exemplu, atunci când mi-au luat blocurile de pe Cantemir și au fost date școlii Neculce, s-a vrut echilibrarea ca la Titu să nu mai vină peste 200 de elevi și la Ion Neculce să se ducă 21. Bulevardul de pe Splai Bahlui la fel. Au fost luate și date către Neculce. Partea dreaptă mi-au lăsat-o, partea stângă mi-au luat-o. Deși erau doi pași. Tot în ideea echilibrării circumscripțiilor.”

Situația este așadar limpede: configurarea circumscripțiilor face ca anumite străzi și puncte rezidențiale unde sunt concentrați mai degrabă copii de etnie Roma să fie date școlii Ion Neculce, școală evitată, iar celelalte școli să îi fie date puncte rezidențiale care cumulează mai puțini copii romi.

Însă, pentru buna educație de ansamblu și în ideea unei Românie larg educate servicii educaționale bune de nivelul celor furnizate de școala T. Maiorescu ar trebui să fie furnizate în egală măsură tuturor copiilor din zona, inclusiv celor vulnerabili prin prisma discriminării derivate din apartenența lor etnică sau a altor caracteristici care îi fac vulnerabili în procesul școlar.

Este nevoie de intervenția autorităților statului pentru atingerea dezideratelor superioare ale educației și dezvoltării sociale. Poate că soluția ar fi ca cele două școli să devină una iar clasele constituite să fie realizate prin distribuție aleatoare/ori în ordine alfabetică a elevilor în ele, generând omogenitate socio-economică și etnică, la fel cum vor trăi acești copii la maturitatea lor în societatea românească de peste câteva decenii.

Segregare școlară în structuri și corpuri de clădiri diferite

Un astfel de caz a fost identificat în perioada de implementare a proiectului la Școala Gimnazială Păltinoasa, Jud. Suceava, cu sediul în Comuna Păltinoasa, jud. Suceava. Copiii romi cu rezidența în cătunul Tîmpoceni din satul Capu Codrului aparținător Comunei

Păltinoasa învață în sala de sport a Școlii gimnaziale Păltinoasa din jud. Suceava fiind segregată școlar în structuri și corpuri de *clădire separate* și implicați într-un *proces educativ de o calitate inferioară* celui practicat în alte corpuri ale aceleiași școli.

Școala Gimnazială Păltinoasa a avut, până la începutul anului școlar 2021-2022, trei ”structuri”, fiecare cu câte un corp de clădire principal:

1. Structura nr. 1 - un corp central – în sat/comuna Păltinoasa -Școala Gimnazială Păltinoasa – cu învățământ primar și gimnazial,
2. Structura nr. 2 - un corp de clădire principal cu săli de clasă, toalete și sală de evenimente și un corp separat cu o sală de sport - în satul Capu Codrului - Școala Gimnazială Bogdan Vodă – cu învățământ primar și gimnazial
3. Structura nr. 3 - un corp în cătunul Țîmpoceni din satul Capu Codrului - Școala Primară Țîmpoceni – cu învățământ primar.

Clădirea celei de a 3-a structuri, a Școlii Primare din Țîmpoceni a fost demolată în 2021. Cătunul Țîmpoceni este inclus administrativ în satul Capu Codrului din comuna Păltinoasa. Comunitatea din Țîmpoceni este formată preponderent din persoane de etnie romă, cu o situație financiară dificilă, neavând venituri constante. Comunitatea este izolată de satul Capu Codrului, la o distanță de aproximativ 3 km. Nu există mijloace de transport public care să ajungă în comunitatea Țîmpoceni și nu exista, până în anul școlar 2021-2022, nici un microbuz școlar pentru facilitarea accesului copiilor de gimnaziu la Școala Gimnazială Bogdan Vodă din Capul Codrului.

Corpul de clădire al Structurii nr. 3, cel din Țîmpoceni, care deservea comunitatea rurală preponderent romă din cătunul Țîmpoceni, era impropriu desfășurării activității educaționale în condiții de siguranță și sănătate publică. De altfel Asociația CADO, prin monitorii săi locali, a identificat în perioada 2015-2016 cazul ca fiind unul de segregare în educație și a atras atenția autorităților competente, inclusiv ISJ Suceava. Starea acestei clădiri reiese și din reportajul din 2015 care a atras atenția publică și a autorităților competente, respectiv <https://www.youtube.com/watch?v=Koj9oZEEdcw> . În școala din Țîmpoceni, care avea doar două camere, clasele erau simultane, cursurile fiind ținute de două învățătoare: una la clasele 0, 1 și 3 și una la clasele 2 și 4.

Această școală a fost dezafectată la sfârșitul anului școlar 2020-2021 și este demolată, urmând să fie construită o nouă clădire prin intermediul unui proiect PNDR – termenul de finalizare al clădirii este incert. În același timp a fost pus la dispoziția elevilor un microbuz

școlar pentru transportul copiilor din cătunul Țâmpoceni la Școala Gimnazială Bogdan Vodă din Capu Codrului. Școala Gimnazială Bogdan Vodă din Capu Codrului are în componență două corpuri de clădire, unul principal, în care se află sălile de clasă, sala de evenimente, grupurile sanitare, etc., precum și unul separat în care se află doar sala de sport și vestiarele. Ambele sunt în aceeași curte.

După dezafectarea clădirii în care funcționa cea de a 3-a Structură a Școlii Gimnaziale Păltinoasa, **în anul 2021-2022, Structura nr.3** - Școala Primară Țâmpoceni nu a fost desființată ci **a continuat să existe, scriptic**, prin decizia conducerii școlii, doar în documentele școlare. Pentru că, în realitate, copiii din fosta Școală Primară Țâmpoceni au fost mutați în Școala Bogdan Vodă din satul Capu Codrului, **dar în corpul separat, în sala de sport**. Mai mult elevii romi învață toți simultan într-o singură sală de clasă, cu unul sau două cadre didactice, sala nu este suficient încălzită pe timpul iernii, iar accesul copiilor la toaletă se face ieșind în exterior și apoi intrând în corpul principal.

Dacă în școala din Țâmpoceni elevii învățau simultan în două săli, cu două învățătoare, de anul acesta ei învață tot simultan, însă într-o singură sală. La vizitele monitorului local, elevii romii erau în sală cu un singur cadru didactic.

În același timp, vizitele de monitorizare precum și datele oferite de școală arată că copiii de clasa 0 ai familiilor din Țâmpoceni nu au fost înmatriculați în clasa cu elevii de clasa 0, ci în clasa simultană împreună cu toți copiii romi.

Datele asigurate de școală - sunt prezentate mai jos.

Structura nr.2 - Școala Gimnazială Bogdan Vodă din Capu Codrului	Structura nr. 3 Școala Primară Țâmpoceni – (care funcționează în sala de sport a Structurii nr.2 - Școala Gimnazială Bogdan Vodă din Capu Codrului, în aceeași curte)
Clasa 0 A – 1/22 de copii este rom;	Clasa 0 A – 13/13 copii sunt rom;
Clasa I A – 0/20 copii romi;	Clasa I A – 8/8 copii sunt romi;
Clasa a II-a A – 2/20 de copii sunt romi;	Clasa a II-a A – 8/8 copii sunt romi;
Clasa a III-a A – 3/18 copii sunt romi	Clasa a III-a A – 7/7 copii sunt romi
Clasa a IV-a A – 0/26 copii romi.	Clasa a IV-a A – 8/8 copii romi.

Segregarea școlară prezentată are efecte negative asupra copiilor din Țâmpoceni atâta vreme cât aceștia învață în regim simultan, într-o singură sală, friguroasă, fără toalete,

izolată, într-un corp de clădire separat din aceeași curte cu Școala Bogdan Vodă care dispune de alte săli de clasă unde învață alți elevi și unde ar putea fi incluși și elevii din Țâmpoceni – numărul de elevi permite acest demers.

CADO a depus plângere la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării solicitând pe lângă constatarea segregării școlare ca faptă de discriminare și **măsuri minime urgente** aplicate de instituțiile publice responsabile pentru remedierea cazului de segregare școlară:

- reorganizarea claselor I-IV din școala astfel încât în toate corpurile școlii și în toate clasele de același nivel să se găsească un număr relativ proporțional de romi/ne-romi, cf. art. 2 al Metodologiei;
- sprijinirea prin activități de remediere suplimentare a elevilor romi pentru a acumula cât mai repede cunoștințele prevăzute în programa școlară pentru clasa în care sunt înscriși;
- pregătirea corpului didactic al școlii, mai ales al celui pentru învățământul primar, în vederea dobândirii de competențe de educație incluzivă (tehnici de comunicare între colegii elevi, între elevi și profesori, tehnici de consolidare a încrederii de sine a elevilor etc.);
- încheierea și implementarea unui acord de parteneriat pentru monitorizarea planului de desegregare și remediere cu organizații nonguvernamentale cu activitate în domeniul desegregării școlare și al educației incluzive.

Concluzii cu privire la diagnoza segregării școlare

Datele colectate au permis un diagnostic test privind segregarea școlară în România și gradul în care aceasta poate fi evaluată și monitorizată cu resursele instituționale existente, în cele 11 județe unde demersul a fost derulat. Din totalul școlilor apelate pentru un răspuns, respectiv 1387 de unități școlare (cu ciclurile primar și gimnazial) către care s-a transmis solicitarea, 805 școli (58%) au răspuns solicitării de a furniza date complete în platforma special creată de către CADO în proiect – un sistem similar SIIIR, cu date specifice pentru monitorizarea și evaluarea segregării școlare. Acest fapt arată că există o pondere importantă dintre școli care nu au datele pregătite necesare evaluării segregării pregătite spre a fi raportate.

Demersul derulat pentru testarea monitorizării segregării școlare a arătat lacune încă existente în organizarea instituțională a procesului, lacune care necesită o remediere înainte de startul efectiv al procesului de colectare a datelor pentru evaluarea segregării școlare în România, prin intermediul sistemului SIIIR. Aceste lacune au fost prezentate și discutate în acest raport.

Rezultatele obținute arată că asumția că școlile sunt deja pregătite, prin expertiza resurselor umane pe care le au la dispoziție sau expertiza reprezentanților legali ale acestora, pentru a-și juca rolul în procesul de monitorizare și diagnosticare a segregării școlare, este total greșită. Discuțiile inițiate cu unele dintre școli pe marginea acestui subiect au arătat că acestea nu dețin anumite seturi de date (precum date privind etnia elevilor) sau nu știu cum și de unde să obțină aceste date, dacă este necesar sau nu să dețină aceste date etc. Altfel școlile au putut face o estimare, subiectivă, și evident aproximativă, a tuturor categoriilor de date necesare, dar de care erau conștiente că se poate să nu reprezinte fidel realitatea școlii. Procesul de raportare a datelor este tratat în multe cazuri superficial, fiind delegată această sarcină unui angajat nespecializat în această privință (precum secretara școlii sau un cadru didactic). În general nu este percepută o miză deosebită a acestui proces, actorii din școală nu văd consecințe negative majore în cazul în care raportările sunt inexacte sau aproximative. **De aceea recomandarea noastră este ca școlilor să le fie comunicată miza acestui demers, de ce este important și care sunt consecințele unei transmiteri defectuoase a datelor necesare monitorizării și evaluării segregării școlare.**

Identificarea și raportarea datelor necesare monitorizării segregării școlare cu acuratețe și onestitate reprezintă o provocare în sine. În mod necesar reprezentanții școlilor au nevoie să înțeleagă mecanismul prin care este recomandabil a fi identificate acele caracteristici ale elevilor care vor constitui baza evaluării nivelului de segregare școlară. În esență, fiecare caracteristică a elevului furnizată de școală trebuie să aibă la bază o declarație / un document oficial raportat de părinte/tutorii legali (cazul etniei, a educației părinților) sau o autoritate legală (cazul copiilor cu dizabilități, dosarul de bursă socială). **Este recomandabil ca acest fapt să fie transmis tuturor școlilor pentru ca acestea să aibă o abordare unitară în această privință.**

Mai bine de jumătate (54%) dintre școlile care au răspuns arată că nu au primit, în mod oficial, o descriere a modului în care datele urmează a fi colectate în procesul de monitorizare. În mod real, probabil, procentul este mult mai mare. Demersul nostru a arătat că există o anumită confuzie la nivelul școlilor în a identifica adresele și comunicările venite în mod distinct cu privire la procesul de monitorizare și evaluare a segregării școlare. Facem aici precizarea că centralizarea și colectarea datelor, în sine, reprezintă un proces care necesită grijă și un anumit nivel de profesionalizare și specializare. **De aceea se impune transmiterea unui document scris, un ghid, care să indice, într-un limbaj facil, modul în care școala poate identifica adecvat datele necesare monitorizării procesului de segregare școlară.**

Una din trei școli respondente (33,5%) au declarat că nu au desemnat o persoană special însărcinată care să participe la procesul de monitorizare a segregării școlare, care să se ocupe de identificarea datelor necesare și încărcarea acestora în SIIR. De asemenea majoritatea școlilor (55,9%) nu au luat decizii administrative (în Consiliul de Administrație al școlii) privind demararea și gestionarea procesului de monitorizare a segregării școlare, iar 56,1% dintre școlile care au răspuns au confirmat că procesul de monitorizare a segregării școlare nu a fost integrat sistemului de control intern managerial – etapă recomandată pentru organizarea procesului de monitorizare a segregării școlare, de colectare a datelor necesare diagnosticării acestuia. **În consecință este recomandabil a fi elaborată, de către minister sau inspectoratele școlare, ca model, o procedură specifică de control intern managerial care să definească procesul de colectare a datelor necesare și de monitorizare a segregării școlare, să definească responsabilii din școală care să gestioneze procesul de colectare și transmitere a datelor și care să conducă la decizii administrative necesare organizării procesului la nivelul școlii.**

Un fapt semnificativ relevat de demersul CADO este că **90.5% dintre școlile respondente nu văd vreo consecință negativă care ar deriva din neparticiparea unității școlare la procesul de monitorizare a segregării școlare.** Acest rezultat denotă o slabă motivație a unităților școlare în a trata la modul serios acest demers, în a se îngriji adecvat ca datele furnizate să corespundă realității și de a urmări cu consecvență fenomenul de segregare școlară. Spectrul consecințelor, în acest caz, poate lua diverse forme: 1) ca reacție a beneficiarilor locali ai serviciilor școlare, a părinților, 2) ca reacție din partea straturilor ierarhice

supraordonate școlii – precum Inspectorat Școlar, Minister 3) ca reacția din partea autorității locale care ar putea juca și ea un rol în acest proces, având reprezentanți în Consiliul de Administrație al școlii. Însă, ceea ce rămâne, este că sancțiuni formale instituite special pentru refuzul de a participa la acest proces nu există. Cel mai normal ar fi ca reprezentanții școlilor să înțeleagă fondul acestui demers, utilitatea lui și să participe din convingere la procesul de monitorizare și evaluare a segregării școlare – nu ca o impunere. În fapt eforturile de desegregare școlară reprezintă un mijloc de dezvoltare a calității serviciilor furnizate în școală și mai adecvata îndeplinire a menirii asumate de școală. Discuțiile angajate în cadrul vizitelor din teren reflectă, însă, că școlile nu înțeleg, adecvat, miza pozitivă a acestui demers, pe care îl consideră mai degrabă un exercițiu birocratic, care trebuie făcut: un fel de formă fără fond. **De aceea credem că este important ca reprezentanții școlilor să fie instruiți și să li se explice miza segregării școlare, de ce, până la urmă, este important a furniza educație desegregată, pentru toți elevii indiferent de originea lor socială și pentru societate în ansamblu.** Este dezirabil a promova în rândul școlilor și al părinților faptul că de educația desegregată beneficiază nu doar elevii dezavantajați - iar acest demers nu este doar unul care răspunde unor deziderate care țin de justiția socială (așa este drept, ca fiecare copil, indiferent de contextul social de proveniență, să aibă șansa egală de a primi aceeași calitate a serviciilor educaționale) - dar de asemenea este un demers care contribuie la bunăstare socială sustenabilă, la dezvoltare economică și la un context socio-economic mai favorabil tuturor membrilor comunității.

Răspunsurile date de către școli ne indică faptul că majoritatea dintre acestea sunt puțin pregătite în a demara și gestiona procesul de monitorizare a segregării școlare și, implicit, în a colecta adecvat date relevante (etapă prealabilă necesară). În 66.5% dintre unitățile școlare care au răspuns întrebărilor CADO nu există la nivelul școlii o fișă sau chestionar standardizat pregătit pentru a fi utilizat, deși acest lucru ar fi necesar; 61.3% dintre școli raportează că nu le este clar cum vor raporta datele colectate; 86.9% nu au stabilit un protocol de lucru cu părinții / tutorii pentru colectarea acestor date iar 70.3% declară că nu au colectate datele necesare caracterizării fenomenului de segregare școlară. Protocolul cu părinți este, de exemplu, un pas necesar pentru a obține consimțământul acestora pentru furnizarea datelor cu caracter personal.

Ar fi recomandabil, în acest sens, ca Ministerul Educației să inițieze și realizarea unui ghid practic care să arate fiecărei școli cum anume poate gestiona adecvat procesul de identificare a datelor, colectarea lor, centralizarea, transmiterea și semnificația/importanța acestui demers. Ar fi util ca acest ghid să conțină inclusiv un set de instrumente de utilizat, precum un chestionar sau fișă în care să se noteze caracteristicile fiecărui elev conform ordinului Ministerului Educației pentru monitorizarea segregării școlare. Este nevoie de o abordare unitară, la nivelul sistemului educațional, pentru ca fiecare școală să poată furniza adecvat date relevante monitorizării și evaluării segregării școlare.

Rezultatele ne-au mai arătat că:

- șapte din zece școli care au răspuns solicitării CADO (68,1%) nu au primit un ghid scris care să le călăuzească în demersul de organizare a procesului de monitorizare a segregării școlare;
- în nouă din zece cazuri (89,5%) reprezentanții unităților școlare nu au participat la formare/informare specifică privind derularea procesului;
- în 66.7% dintre școlile care răspuns întrebărilor CADO nu sunt cunoscuți indicatorii utilizați pentru evaluarea segregării școlare și modul lor de calcul (aspecte descrise, de altfel, în Ordinul Ministerului Educației din România nr. 5633/2019 pentru aprobarea Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar).

În această situație se impune cu necesitate ca reprezentanți, angajați sau colaboratori din fiecare școală să participe la un proces formativ în care să înțeleagă modul de colectare a datelor relevante monitorizării segregării școlare, modul în care acest proces se va derula, cadrul legal relevant, cum anume va avea loc calcularea scorurilor de segregare școlară și care va fi semnificația acestora.

Pentru a asigura un management adecvat al furnizării serviciilor educaționale în unitatea școlară este necesar a colecta astfel de date cu privire la elevi. Aproximativ 60% dintre școli declară că nu au în cadrul unității școlare persoane angajate participante la cursuri de formare specializate în managementul datelor cu caracter personal; 36,6% dintre școli nu au o procedură la nivelul școlii pentru respectarea regimului datelor cu caracter

personal iar 47 de școli, reprezentând 7.1% din totalul celor care au răspuns, declară că în cadrul lor nu se colectează date cu caracter personal (fapt neverosimil).

Provocarea cheie a procesului de monitorizare și evaluare a segregării școlare, rămâne, însă, faptul că diagnosticul se bazează pe date care sunt identificate, colectate, centralizate și furnizate de către reprezentanții unității școlare. Practic, fără un filtru de control extern, demersul se bazează exclusiv pe competența, buna credință și onestitatea reprezentanților școlii care furnizează aceste date. Fără a porni de la prezumții de rea intenție sau incompetență, este totuși necesar a fi instituit un mecanism suplimentar de asigurare a calității datelor furnizate de unitățile școlare prin diverse mecanisme posibile precum:

a) disponibilitatea declarațiilor asumate de către părinți cu privire la caracteristicile constatate (etnie, nivel de educație) sau a documentelor care atestă anumite caracteristici (dosar bursă socială, dosar dizabilitate);

b) creșterea capacității școlilor în a gestiona identificarea și raportarea datelor (procedură de colectare a datelor standard, ghid de orientare, instrumente de colectare a datelor – chestionar, formarea reprezentanților școlii etc.);

c) instituirea unor mecanisme stimulative de asumare a responsabilității în acest proces.

Dintre școlile care au raportat date - 805 școli - 62% au fost din mediul urban, iar 55% din mediul rural. Cu privire la diagnoza segregării școlare, un număr de 285 dintre școlile care au răspuns (35,4%) înregistrează, conform datelor transmise, o cel puțin o formă de segregare.

În plus față de prevederile metodologiei asumate de minister s-au adăugat în demersul CADO alte două criterii în funcție de care a fost evaluată segregarea școlară a elevilor: 1) neparticiparea la minim 80% din cursurile online organizate în pandemie și 2) nevoia de educație remedială a elevului. Rezultatele confirmă temeiul acestei decizii, există un număr semnificativ de școli în care sunt semnale de segregare școlară a elevilor cu nevoi educaționale remediale. Studiul a constatat că nevoia de educație remedială este în măsură semnificativ inegal distribuită, se pare, în diferite clase din numeroase structuri școlare - 43,1% dintre școli (*dintre cele care au minim două clase la cel puțin un nivel educațional*) au o alocare disproporțională de minim 10% dintre elevi într-o anumite clasă în raport cu elevii care necesită educație remedială. **În acest cadru ar fi recomandabil ca în lista criteriilor de**

segregare școlară să fie inclusă și cel care surprinde nevoia de educație remedială a elevului.

Rezultatele mai arată că există o variație consistentă a segregării școlare definită în funcție de criterii diferite și în spații școlare diferite. Astfel, **clasele sunt spații de segregare școlară mai frecvente decât clădirile** – fapt poate de înțeles întrucât sunt mai puține situațiile în care există mai multe clădiri în școală față de situațiile în care întâlnim mai multe clase.

Astfel, **dacă ne raportăm doar la segregarea în clase**, am putut constata că:

- ✓ **criteriul etnic, al educației părinților și al nevoii de educație remedială produc cele mai multe situații de segregare școlară;**
- ✓ palierul intermediar este reprezentat de situațiile de neparticipare la minim 80% la cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie sau al caracteristicii de beneficiar de bursă socială,
- ✓ iar al treilea palier ca frecvență a segregării îl reprezintă repetenția și dizabilitatea.

S-a constatat la un nivel foarte ridicat semnale de segregare etnică pe clase întrucât în 83 de școli, care reprezintă 66,4% din totalul celor 125 școli care au minim 3% elevi romi și cel puțin un nivel educațional cu minim două clase, există o alocare disproporțională de minim 10% dintre elevi într-o anumite clasă în raport cu procentul elevilor romi de la nivelul educațional în care este organizată clasa.

Studiul a identificat o pondere de 43,8% școli (*dintre cele care au minim două clase la cel puțin un nivel educațional*) unde există o alocare disproporțională de minim 10% dintre elevi într-o anumite clasă în raport cu procentul elevilor ai căror părinți au cel mult 8 clase de la nivelul educațional în care este organizată clasa. Suscită îngrijorare și ponderea școlilor care au semnale de segregare în clase în funcție de ponderea elevilor beneficiari de burse sociale (27,5%), a ponderii elevilor care nu au participat la minim 80% din cursurile online derulate pe perioada suspendării cursurilor școlare în pandemie (30,5%), a elevilor aflați în repetenție școlară (17,7%) sau a elevilor cu dizabilități (7,9%).

Analiza separată, doar la nivelul clădirilor, ne arată că cele mai frecvente situații de segregare sunt determinate iarăși de etnie (27,4% ridică semnale de segregare de acest tip), nivelul educației părinților (19,4%), respectiv criteriul bursei sociale (8,9%). Segregare școlară în clădiri, în funcție de dizabilitate, a fost semnalizată foarte rar, în 1% din cazuri.

Cea mai mare parte a școlilor, aproape patru din zece (37,9%), declară că elevii sunt alocați în clasele de nivel pregătitor aleator, ca la o loterie, astfel încât cadrele didactice sau părinții nu au avut nicio influență în alocarea copilului lor într-o anumită clasă. O pondere de 2% dintre școli declară că totuși elevii sunt distribuiți în clase în funcție de preferința părinților pentru un anumit cadru didactic și 0,1% în funcție de preferința cadrului didactic. O pondere importantă dintre școli nu au furnizat niciun răspuns (37,4%) la solicitarea CADO de a preciza modul de alocare a copiilor în clase.

Vizitele în școli și investigările realizate ca parte a proiectului au constatat că ISJ-urile nu verifică în mod predilect cum anume școlile organizează distribuția în clasele pregătitoare a elevilor, aceasta fiind, de regulă, o decizie a școlii. Au existat recomandări din partea unor Inspectorate Județene (Timiș, București) pentru ca distribuția elevilor în clase să se realizeze aleator sau în ordine alfabetică, astfel încât părinții și cadrele didactice să nu mai poată influența spațiul și clasa unde este alocat copilul. Sunt situații și în alte județe unde se practică, parțial, alocarea aleatoare a elevilor în clase. **În acest context recomandarea noastră este ca alocarea aleatoare a elevilor în clase (acolo unde sunt mai multe clase pe nivelul educațional) să fie reglementată ca practică obligatorie de urmat precizată ca atare în Metodologia de înscriere a copiilor în învățământul primar.**

Recomandări

Recomandări adresate Ministerului Educației

- Includerea în legislația primară, chiar în legea educației, a asumării de către România a principiului nesezegării școlare ca modalitate de organizare a educației școlare și a interzicerii explicite a organizării educației școlare în formă segregată;
- Elaborarea unui model de procedură de control intern managerial recomandabilă unităților școlare care să descrie și să definească, cel puțin: 1) etapele procesului de colectare a datelor necesare și de monitorizare a segregării școlare, 2) tipul de date care trebuie colectate și modul de colectare a acestora, 3) responsabilii din școală care gestionează procesul de colectare și transmitere a datelor 4) tipul de decizii administrative necesare organizării procesului de monitorizare a segregării școlare la nivelul școlii;

- Facilitarea participării de către reprezentanții școlilor din România la sesiuni de informare pentru explicarea mizei segregării școlare: de ce este important a furniza educație desegregată atât pentru toți elevii, indiferent de originea lor socială, cât și pentru societate în ansamblu;
- Organizarea de oportunități de formare și instruire destinate reprezentanților unităților școlare care să prezinte felul în care trebuie gestionat adecvat procesul de identificare a datelor necesare monitorizării segregării școlare, colectarea lor, centralizarea, transmiterea și finalitatea acestui demers. În acest proces trebuie explicat foarte bine modul de colectare a datelor relevante monitorizării segregării școlare, modul în care acest proces se va derula, cadrul legal relevant, cum anume va avea loc calcularea scorurilor de segregare școlară și care va fi semnificația și utilizarea acestora;
- Facilitarea accesului pentru reprezentanții școlilor din România la un set de instrumente de utilizat în demersul de colectare a datelor, precum un chestionar sau fișă în care să se identifice caracteristicile fiecărui elev conform ordinului Ministerului Educației pentru monitorizarea segregării școlare și indicații de utilizare a acestor instrumente;
- Adoptarea unor directive destinate unităților școlare astfel încât datele colectate în procesul de monitorizare și evaluare a segregării școlare la nivelul fiecărei școli să respecte regimul datelor cu caracter personal, în mod specific datele personale colectate să fie securizate și eventual chiar anonimizate. Acordul furnizorilor datelor cu caracter personal (părinții) trebuie să existe și să confirme că s-a realizat informarea consimțită asupra drepturilor legale. Este important ca școala să aibă mecanisme eficiente de păstrare a confidențialității datelor obținute;
- Demersuri pentru sprijinirea alocării aleatoare a elevilor în clasele pregătitoare (acolo unde sunt mai multe clase pe nivelul educațional), această procedură să devină o practică curentă în procesul de înscriere a copiilor în învățământul primar;
- Stimularea colaborării dintre unitățile școlare, Inspectoratele școlare și alte asociații sau organizații ale societății civile pentru a acționa preventiv și asumat pentru combaterea și prevenirea fenomenelor de segregare școlară.

Recomandări specifice adresate Inspectoratelor școlare

- Facilitarea adoptării în cadrul fiecărei școlii a unei proceduri specifice de control intern managerial care să definească procesul de colectare a datelor necesare și de monitorizare a segregării școlare, să definească responsabilii din școală care să gestioneze procesul de colectare și transmitere a datelor și care să conducă la decizii administrative necesare organizării procesului la nivelul fiecărei școlii.
- Inițierea unor demersuri de pregătire a școlilor pentru procesul de colectare a datelor necesare monitorizării și combaterii segregării școlare prin explicarea mizei acestui proces, a implicațiilor școlare și sociale ale acestuia;
- Promovarea alocării aleatoare a elevilor în clasele pregătitoare (acolo unde sunt mai multe clase pe nivelul educațional) pentru ca aceasta să devină o practică curentă în procesul de înscriere a copiilor în învățământul primar.
- Facilitarea participării reprezentanților unităților școlare din județ la formări și instruire pentru gestionarea adecvată a procesului de identificare a datelor necesare monitorizării segregării școlare, colectarea lor, centralizarea, transmiterea și semnificația/importanței acestui demers.
- Adoptarea de măsuri de promovare la nivelul fiecărei școli a aplicării adecvate a prevederilor regimului datelor personale. Acordul furnizorilor datelor cu caracter personal (părinții) trebuie să existe și să confirme că s-a realizat informarea consimțită asupra drepturilor legale. Este important ca școala să aibă mecanisme eficiente de păstrare a confidențialității datelor obținute.
- Inițierea unor demersuri proactive pentru implicarea tuturor factorilor relevanți în procesul de combatere a fenomenului de segregare școlară – experți, organizații ale societății civile, autorități publice etc.

Recomandări specifice adresate unităților școlare

- Stimularea adoptării în cadrul unităților școlare a unei proceduri specifice de control intern managerial care să definească procesul de colectare a datelor necesare și de monitorizare a segregării școlare, să definească responsabilii din școală care să gestioneze procesul de colectare și transmitere a datelor și care să conducă la decizii administrative necesare organizării procesului la nivelul școlii;

- Reprezentanții ai școlii să participe la sesiuni de instruire pentru explicarea mizei segregării școlare, de ce, până la urmă, este important a furniza educație desegregată, pentru toți elevii indiferent de originea lor socială și pentru societate în ansamblu;
- Participarea reprezentanților școlii la formări și instruire pentru gestionarea adecvată a procesului de identificare a datelor necesare monitorizării segregării școlare, colectarea lor, centralizarea, transmiterea și semnificația/importanței acestui demers. În acest proces trebuie înțeles foarte bine modul de colectare a datelor relevante monitorizării segregării școlare, modul în care acest proces se va derula, cadrul legal relevant, cum anume va avea loc calcularea scorurilor de segregare școlară și care va fi semnificația acestora;
- Realizarea de demersuri pentru identificarea și accesul la un set de instrumente de utilizat în demersul de colectare a datelor, precum un chestionar sau fișă în care să se noteze caracteristicile fiecărui elev conform ordinului Ministerului Educației pentru monitorizarea segregării școlare;
- La nivelul fiecărei școli este recomandabil ca stocarea datelor personale să fie securizată și eventual chiar anonimată. Acordul furnizorilor datelor cu caracter personal (părinții) trebuie să existe și să confirme că s-a realizat informarea consimțită asupra drepturilor legale. Este important ca școala să aibă mecanisme eficiente de păstrare a confidențialității datelor obținute;
- Este recomandabil ca alocarea aleatoare a elevilor în clasele pregătitoare (acolo unde sunt mai multe clase pe nivelul educațional) să devină o practică curentă în procesul de înscriere a copiilor în învățământul primar;
- Școlile să inițieze un proces proactiv de colaborare cu Inspectoratul școlar și alte asociații sau organizații ale societății civile pentru a acționa preventiv și asumat pentru combaterea și prevenirea fenomenelor de segregare școlară.

Recomandări specifice privind Metodologia de înscriere a copiilor în învățământul primar

Recomandările mai jos detaliate au fost transmise deja de către CADO împreună cu Ministerului Educației înainte de publicarea Metodologiei de de înscriere a copiilor în învățământul primar an școlar 2021-2022, însă Ministerul nu a considerat aceste

recomandări, menținând situația de risc de segregare pentru grupurile de elevi parte din grupurile vulnerabile încă de la debutul școlar.

CADO consideră că recomandările transmise puteau diminua drastic riscul de segregare a acestor elevi din faza incipientă ceea ce ar fi mărit șansele unui cadru inclusiv educațional și ar fi evitat implicarea pe viitor în acțiunilor de desegregare a unui număr mai mare de resurse umane, financiare și materiale.

Recomandările au fost elaborate din perspectiva armonizării Metodologiei de înscriere a copiilor în învățământul primar an școlar 2021-2022 cu prevederile și indicatorii de monitorizare prevăzuți în cadrul METODOLOGIEI DE MONITORIZARE A SEGREGĂRII ȘCOLARE.

Propunerile avansate vor asigura cadrul și elementele necesare prevenirii segregării școlare la nivelul clasei pregătitoare (dar și în cazul altor niveluri educaționale, în perspectiva anilor următori) pe criteriul etnic, al dizabilității sau al cerințelor educaționale speciale, pe criteriul statutului socio-economic al familiilor, al mediului de rezidență și al performanțelor școlare ale beneficiarilor primari ai educației.

Toate propunerile avansate sunt sincrone cu spiritul și intenția Ordinului ministrului educației naționale nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar dar și cu reglementări precizate în cadrul Legii educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare.

Propunerile organizațiilor semnatare sunt următoarele:

– **Introducerea în cadrul Metodologiei de înscriere a copiilor în învățământul primar, sub forma unei anexe, a unei Cereri-tip unice (la nivel național) de înscriere în clasa pregătitoare care să cuprindă informațiile minime obligatorii pentru toate unitățile de învățământ;**

– **Includerea în Cererea-tip unică (la nivel național) de înscriere în clasa pregătitoare a unui câmp distinct în care să se solicite părinților datele privind nivelul de educație formală pe care îl au - informație care reprezintă indicator de monitorizare distinct potrivit Metodologiei de Monitorizare a Segregării Școlare;**

Aproximativ 30% dintre școlile monitorizate nu au oferit date privind nivelul de educație formală a părinților. De asemenea, în cadrul vizitelor realizate în cadrul școlilor s-a constatat că 100% dintre școlile care nu au oferit date privind nivelul de educație a părinților, au afirmat ca nu pot oferi aceste date, deoarece cererea tip de înscriere sau alte documente oficiale de solicitare date privind elevii (inclusiv SIIR) nu solicită acest tip de informații. În același timp, școlile care au oferit aceste date au menționat că acestea au fost colectate prin diverse metode, cum ar fi în cadrul ședințelor cu părinții, chestionare sau fișe privind profilul elevului (fără a exista, deci, o procedură standard, comună, de identificare a acestor date).

Introducerea acestei solicitări de date în **Cererea-tip unică (la nivel național) de înscriere în clasa pregătitoare** va permite atât uniformizarea colectării acestui tip de date cât și utilizarea acestor informații în managementul școlar al înscrierii în clasa pregătitoare a elevilor repartizării echitabile a elevilor (în ponderi similare în facilități școlare precum structuri școlare, clădiri, clasă, bănci) inclusiv în funcție de nivelul de educație a părinților. Această măsură va preveni segregarea elevilor în clasele pregătitoare pe criteriul socio-economic prin invocarea motivului necunoașterii acestor date de către cei care participă la procesul de constituire a facilităților de învățare (structuri școlare, clădiri, clasă, bănci) pentru elevii din clasa pregătitoare. Acest deziderat vine în spiritul și intenția Ordinului ministrului educației naționale nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar.

– **Solicitarea în Cererea-tip unică (la nivel național) de înscriere în clasa pregătitoare a informației dacă copilul care va fi înscris provine din sistemul de protecție instituționalizat sau se află în plasament familial care reprezintă indicator de monitorizare potrivit Metodologiei de Monitorizare a Segregării Școlare;**

Această măsură este necesară pentru a preveni segregarea elevilor în clasele pregătitoare pe criteriul privind mediul de rezidență a elevilor pe motivul necunoașterii acestor date de către cei care participă la procesul de constituire a claselor pregătitoare.

– **Solicitarea în Cererea-tip unică (la nivel național) de înscriere în clasa pregătitoare a informației privind nivelul de venit a familiei cu inserarea de opțiuni privind gradul de venit;**

Datele obținute din vizitarea școlilor au arătat că datele privind venitul familiei sunt folosite de unitățile de învățământ pentru identificarea beneficiarilor de burse sociale, aceste date fiind solicitate după constituirea claselor pregătitoare în vederea pregătirii dosarelor respective. Astfel, segregarea pe criteriul socio-economic poate fi realizată accidental datorită obținerii informației post constituire clase și nu ante. Așadar se impune solicitarea acestor informații prin cererea-tip de înscriere cu variante privind pragurile minime și maxime, una dintre variante cuprinzând informația folosită pentru obținerea bursei sociale.

– **Solicitarea în Cererea-tip unică (la nivel național) de înscriere în clasa pregătitoare a informației privind etnia, care reprezintă indicator de monitorizare potrivit Metodologiei de Monitorizare a Segregării Școlare, ca opțiune distinctă, explicită la secțiunea naționalitate;**

În cadrul monitorizării, unele școli au afirmat că nu pot colecta date privind etnia deoarece potrivit fișei de înscriere standardizate se solicită doar naționalitatea (care, în înțelegerea comună, nu se suprapune cu cea de etnie în toate cazurile). Pentru clarificarea confuziei privind această secțiune, solicităm introducerea etniei alături de naționalitate ca opțiune alternativă și complementară privind originea elevului. Această solicitare este în concordanță cu art. 2 al Ordonanței Guvernamentale 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare care prevede interzicerea

discriminării atât pe criteriul de naționalitate cât și pe criteriul de etnie, ilustrând diferența și independența celor două noțiuni⁵.

– Introducerea în cadrul Contractului educațional tip prevederi care să reglementeze acordul părinților privind colectarea, prelucrarea și stocarea datelor cu caracter personal, inclusiv cu referire explicită la tipurile de informații și date menționate anterior, necesare monitorizării și evaluării segregării școlare;

Potrivit datelor obținute 86.9% au declarat că **NU** există un protocol semnat cu părinții/tutorii în vederea colectării datelor necesare inclusiv în procesul de monitorizare a segregării școlare (așa cum ar fi recomandabil). Colectarea și procesarea datelor cu caracter personal, în special al celor considerate date sensibile, cum ar fi naționalitatea și etnia, fără informarea prealabilă a reprezentanților legali ai elevilor privind scopul colectării și consimțământul în scris, reprezintă încălcări grave a prevederilor Legii 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date⁶.

– Introducerea în circumscripțiile școlare a tuturor școlilor din proximitatea imediată (distanță maximă 2 km) a comunităților ilegal improvizate pentru evitarea refuzării înscrierii copiilor de vârstă școlară care nu dețin domiciliul în circumscripțiile școlare respective. Această prevedere va preveni înscrierea copiilor din astfel de comunități numai într-o singură școală și/sau în clase separate.

În zonele urbane, unde există comunități de romi ilegal improvizate, doar unele școli au acceptat înscrierea elevilor care proveneau din aceste comunități, unele nefiind în imediata proximitate de comunitate. Principalul argument folosit de școlile din proximitatea comunităților privind neacceptarea elevilor este lipsa domiciliului reprezentanților legali în circumscripția lor. Explicația vine din lipsa domiciliului și locația per se a comunităților care de cele mai multe ori nu sunt în zonele locative ale orașelor, nu au străzi și numere, ceea ce face imposibilă obținerea domiciliului în acea zonă. Majoritatea membrilor care dețin acte de identitate au domiciliul în alte cartiere sau chiar localități, chiar dacă locuiesc în comunitatea respectivă de multă vreme. Menționăm că

---

⁵ Art 2(1) Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, **naționalitate**, **etnie**, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice. Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 166 din 7 martie 2014.

⁶ Art 5(1) Orice prelucrare de date cu caracter personal, cu excepția prelucrărilor care vizează date din categoriile menționate la art. 7 alin. (1), art. 8 și 10, poate fi efectuată numai dacă persoana vizată și-a dat consimțământul în mod expres și neechivoc pentru acea prelucrare.

Art 7(1)Prelucrarea datelor cu caracter personal legate de originea rasială sau etnică, de convingerile politice, religioase, filozofice sau de natură similară, de apartenența sindicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate sau viața sexuală este interzisă. (2)Prevederile alin. (1) nu se aplică în următoarele cazuri: a)când persoana vizată și-a dat în mod expres consimțământul pentru o astfel de prelucrare;

în unele școli care au acceptat înscrierea elevilor din aceste comunități au fost identificate cazuri de segregare pe clase privind criteriul etnic sau socio-economic⁷.

Așadar pentru a evita segregarea per unități școlare sau per clase pe cele două criterii mai sus menționate, recomandăm introducerea comunităților ilegal constituite **în circumscripțiile școlare a tuturor școlilor din proximitatea imediată (distanță maximă 2 km)** pentru distribuirea copiilor de vârstă școlară în mod egal și nu comasarea acestora într-o anumită școală.

– **Înscrierea obligatorie a copiilor de vârstă școlară care nu dețin certificat de naștere;**
Punerea în concordanță a noii metodologii de înscriere cu art 16 (4) al Legii 1/2011 modificată privind educația națională care prevede că: *În vederea asigurării accesului la învățământul general obligatoriu prevăzut la alin. (1), unitățile de învățământ preuniversitar au obligația de a înscrie persoanele care nu dețin un cod numeric personal.* De asemenea, în 2021 a fost emis Ordinul comun al Ministerul Afacerilor Interne nr. 165/2021 și al Ministerului Educației nr. 3.080/2022, publicat azi în Monitorul Oficial nr. 132, prin care sunt stabilite normele metodologice de aplicare a acestei măsuri care reglementează că înscrierea în sistemul de învățământ din România se poate face în baza datelor de identificare declarate de părinte sau de reprezentatul legal al persoanei minore, cum ar fi: numele de familie și prenumele; data și locul nașterii declarate ale persoanei minore pentru care se solicită înscrierea; numele de familie și prenumele părinților sau, după caz, numele de familie și prenumele reprezentantului legal, precum și domiciliul minorului.

– **Menținerea obligativității pentru unitățile de învățământ ca distribuirea elevilor înscriși în clase (unde sunt mai multe clase pe nivel educațional) se va realiza numai după finalizarea procesului de înscriere și uniformizarea metodei de repartizare a elevilor la clasele pregătitoare, pentru evitarea segregării pe clase a elevilor pe diferite criterii.**

Potrivit rezultatelor investigării cazurilor de segregare semnalate pe clasă privind criteriul etnic sau statut socio-economic, organizațiile semnatare au constatat că principalul argument folosit de către unitățile școlare reprezintă înscrierea târzie a elevilor de etnie romă sau cu un statut socio-economic redus (etapa II) după constituirea claselor pregătitoare, fapt care arată clar necunoașterea reglementărilor metodologiei de înscriere care nu prevede că *distribuirea pe clase se face cronologic în funcție de etapele de înscriere.*

O altă problemă semnalată este că Inspectoratele Școlare Județene potrivit metodologiilor de înscriere din ultimii doi ani pot alege metoda de *constituire a formațiunilor de elevi în clasa pregătitoare*, ceea ce duce la metode variate ce diferă de la județ la județ, cum ar fi folosirea algoritmului de repartizare a elevilor în ordine alfabetică sau tragerea la sorți a elevilor per clase. În timp ce metoda algoritmului alfabetic este verificabilă, atragem atenția că metoda de tragere la sorți menține riscul

---

⁷ Așa cum raportul de față o arată.

netransparenței și discriminării deoarece nu există o metodologie clară privind verificarea corectitudinii procesului. Datorită lipsei de uniformitate a metodei de constituire a claselor pregătitoare la nivel național și posibilelor riscuri de segregare, propunem introducerea următoarei reglementări:

Constituirea formațiunilor de elevi în clasa pregătitoare se face după finalizarea întregului proces de înscriere, conform Calendarului, prin folosirea algoritmului de repartizare a elevilor în ordine alfabetică, cu respectarea criteriilor de transparență, echitate, nondiscriminare și incluziune.

– Introducerea obligativității repartizării învățătorilor la formațiunile de elevi în clasa pregătitoare constituite, prin extragere la sorți.

Pentru diminuarea riscului de segregare per clase în funcție de cadrul didactic desemnat la clasa pregătitoare recomandăm o metodă obiectivă de desemnare cum ar fi extragerea la sorți.

Toate propunerile avansate în prezenta sunt sincrone cu spiritul și intenția Ordinului ministrului educației naționale nr. 6134/2016 privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar dar și cu reglementări precizate în cadrul Legii educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare.